

Peter Weiss
Trotskij i exil
Pjäsa i två akter

Tyskt original *Trotski im Exil*

Översättning (från tyska) av Karin Johansson
Svenska upplagan 1970

I denna version har jag försökt korrigera stavningen av ryska namn så att de överensstämmer med svensk standard – MF

Lästips

Birgitta Almgren: [Peter Weiss – författare mellan Sverige och DDR](#) [2009]

Werner Schmidt: [Peter Weiss och teaterpjäsen Trotskij i exil](#) (Om omständigheterna kring tillkomsten av pjäsen och de förvecklingar som följde, bl a hårda påtryckningar som försökte stoppa pjäsen, inte minst från Moskva och DDR). [2016]

Stefan Steinberg: [De falska vännerna till Peter Weiss, tysk dramatiker, filmare och romanförfattare](#) [2016]

Ernest Mandel: [Trotskij i exil av Peter Weiss: Anteckningar till premiären av den tyska uppsättningen](#) (ingick i programbladet vid den tyska premiären av pjäsen) [1970]

Gerry Foley: [Kreml öppnar eld mot Trotskij i exil](#) (sovjetiska reaktioner på pjäsen) [1970]

George Breitman: [Peter Weiss och den historiske Trotskij](#) (diskuterar hur de verkliga händelserna förhåller sig till den konstnärliga framställningen i pjäsen) [1972]

Personer

ARBETARE
SOLDATER
MATROSER
STUDENTER

Lev Davidovitj Trotskij

Alexandra Sokolovskaja, hans första hustru

Sinaida Volkova, deras dotter

Natalja Sedova, hans andra hustru

Lev Sedov, Sergej Sedov, deras söner

Vladimir Iljitj Lenin

Nadezjda Krupskaja, hans hustru

Inessa Armand, hans medarbeterska

Sermuks, Posnanskij, Trotskijs sekreterare i Sovjetunionen

Alfred Rosmer, Joseph Hansen, Harold Robins, Sylvia Ageloff, hans medarbetare och sekreterare i Mexiko

Rakovskij, Mratjkovskij, Smirnov, Trotskijs vänner, medlemmar av oppositionen vid tidpunkten för hans förvisning 1927

Dzerzjinskij, Machajskij, Luzin och några namnlösa, medfångar under Trotskijs första förvisning under tsarismen vid sekelskiftet

Plechanov, Akselrod, Deutsch, Martov, Vera Zaslutij, partigrundare, deltagare i den hemliga kongressen i Bryssel 1903

Arkadi Kremer, Akimov, Martynov, Rosanov, deltagare i kongressen i Bryssel 1903

Parvus, Trotskijs medarbetare vid utarbetandet av teserna om den permanenta revolutionen

Fader Gapon, arbetarledare under revolutionen 1905

Greve Witte, tsaristisk minister

Tsaristiska domare och domstolspersonal, samt representanter för de Svarta Hundra

Emmy Hennings, Hugo Ball, Tristan Tzara, Marcel Janco, Richard Huelsenbeck och Anna Blume, grundare av dadaismen, Zürich, vintern 1915/1916

Radek, Kamenev, Sverdlov, Antonov, Rykov, Zinovjev, Pjatakov, Bucharin, Stalin, bolsjevik

Khinsjuck, Abramovitj, Kutjin, Peterson, deltagare i den all-ryska kongressen, oktober 1917

Sjljapnikov, Alexandra Kollontaj, talesmän för arbetaroppositionen

Blumkin, före detta socialrevolutionär, sedemera bolsjevik och medarbetare till Trotskij

En norsk läkare, med följeslagare

Åklagaren i Moskvaprocesserna

Safonova, vittne i Moskvaprocesserna, liksom några Namnlösa fångar

Salazar, chef för den mexikanska hemliga polisen

Diego Rivera, mexikansk målare

Andre Breton, surrealist, på besök i Mexiko

Frank Jacson

Första akten

Ett arbetsbord med papper, böcker. En fältsäng. Lådor, koffertar. Stolar, på stort avstånd från varandra.

Ingen miljöbeskrivning. Ingen antydning om geografiskt läge. Rummet är ett provisorium.

Trotskij vid bordet, läsande i ett manuskript, bläckpennan i handen. Denna utgångssituation återkommer vid bestämda tillfällen. Den motsvarar också pjäsens sista ögonblick.

I det oförändrade rummet skilda tidsplan. Exilens stadier. Konfrontationer och uppgörelser med revolutionens personer och idéer. Början förklaras genom slutet: Trotskij i tillbakadragenhet och isolering, omedelbart före döden.

Personerna framträder plötsligt, överraskande.

1. Förvisningen

Trotskij ser upp från sina papper. Natalja Sedova, Lev Sedov, Sergel Sedov, Sinaida Volkova, Sermuks, Posnanskij, Smirnov, Mratjkovskij, Rakovskij framträder.

RAKOVSKIJ Kommer just från Kasanstationen. Enorm folksamling. Mest ungdomar. Demonstrationer. Rop. Leve Trotskij. En stor bild av dig vid tåget. Sammanstötningar med milisen. Skadade. Arresteringar. Då får jag höra, att ni inte alls kommer att föras dit, utan till Jaroslavstationen. Bucharin har fått i uppdrag att stå för transporten.

TROTSKIJ Är dörrarna låsta, Rakovskij?

RAKOVSKIJ Allt är reglat. De är redan framför huset.

(De övriga närvarande under tiden sysselsatta med att packa lådorna och koffertarna. Sermuks fram till bordet. Sätter sig, redo att skriva)

TROTSKIJ Politbyrån försöker framställa deporteringen som ett frivilligt avtal. Så har man informerat befolkningen. Det är viktigt att krossa denna lögn. Visa hur det verkligen förhåller sig. Och det i en form, som omöjliggör nedtystning eller förvrängning. Motståndaren kommer att tvingas att öppet använda våld.

SINAIDA VOLKOVA De är nere i hallen. Kommer upp för trappan.
(Trotskij reser sig)

TROTSKIJ Datum, Sermuks.

SERMUKS Sextonde januari nittonhundratjugoåtta.
(Sermuks avslutar skrivandet. Samlar ihop papperen på bordet)

TROTSKIJ Dagbok, skrivmateriel i lilla väskan. Var är ordböckerna, Posnanskij? Engelska, tyska, franska, spanska. Finns det tillräckligt med pennor? Bläck, bläckpennor?

LEV SEDOV Du måste klä på dig, far.

TROTSKIJ Alltid beredd på avbrott. System tas isär, sätts ihop igen. Material över Kina, Indien. Sydamerika. Kolonialfolkens befrielseörelser. De svarta amerikanarnas kamp. Dokument till Internationalen. Om det indiska partiets hållning har jag ännu inga rapporter. Skickar du dem, Smirnov? Och Rakovskij, låt eftersända tidningarna så fort som

- möjligt.
- RAKOVSKIJ Om de inte fraktar bort oss också.
(Sinajda Volkova kommer med en rock, en pälsmössa)
- SINAIDA VOLKOVA Dina kläder, far.
- TROTSKIJ Lägg dem på stolen, Sina.
- SINAIDA VOLKOVA Skynda dig, far.
- TROTSKIJ Jag tar inte ett steg.
(Trotskij sätter sig på fältsängen. De sista papperen och böckerna röjs av bordet och packas ned)
- NATALJA SEDOVA En lång, lugn arbetstid. Ingen telefon, inga besök. Du kan börja redan på tåget. Du vet hur bra du arbetar på tåg.
- TROTSKIJ Serjozja, har du packat ner kartorna?
- SERGEJ SEDOV I en pärm. Vid tidningsarkivet.
- TROTSKIJ Litteratur över Asien för resan. Geografi, ekonomi, historia. Glasmann, de senaste rapporterna från Kina. Var är Glasmann?
- MRATJKOVSKIJ Han är där nere. De har gripit honom.
- SINAIDA VOLKOVA De har brutit upp dörren. De kommer.
(En officer. En trupp soldater. Bajonetter på gevären)
- OFFICEREN Har order att hämta er.
- MRATJKOVSKIJ Kisjkin, ni av alla. Vår följeslagare på frontresorna. Bättre kunde de inte visa Trotskij's degradering.
- OFFICEREN Vem som byggde upp Röda armén, Mratjkovskij, det minns ingen idag. Medborgare Trotskij, klä på er.
- MRATJKOVSKIJ Kisjkin. Mönstergillt disciplinerad. Fostrad av Lev Davidovitj. Har ett uppdrag att utföra.
- TROTSKIJ Jag insisterar på, att Glasmann och mina andra medarbetare följer med mig.
- OFFICEREN Transportens sammansättning bestäms av oss.
(Under tiden tränger soldaterna ihop de närvarande. Sergej Sedov försöker undkomma. Handgemäng. Han slås till golvet)
- NATALJA SEDOVA Serjozja.
(Hon hålls tillbaka av soldaterna. Smirnov och Rakovskij vill hjälpa Sergej Sedov. De övermannas och släpas bort. Officeren befäller en soldat att klä på Trotskij. Denne kastar rocken om honom, sätter på honom mössan. Trotskij vägrar att resa sig. Han lyfts upp av soldaterna och bärs framåt)
(In från sidorna husets och stadens invånare)
- LEV SEDOV Se, invånare, se, hur man bär bort kamrat Trotskij.
(Soldaterna driver gruppen framför sig med gevärskolvorna)
- LEV SEDOV Se, medborgare, se, hur man bär kamrat Trotskij genom staden.

- (I bakgrunden några järnvägsarbetare)*
- LEV SEDOV Arbetare, se, de tänker föra kamrat Trotskij till Sibirien.
- SERGEJ SEDOV Kör inte fram loket. Låt inte tåget gå.
(Han släpas bort. Sinaida Volkova följer efter)
(Gruppen tätt sammanträngd i mitten av rummet. Soldaterna och arbetarna driver tillbaka de kringstående)
(Gruppen ensam)
- NATALJA SEDOVA Snön i Alma Ata. Vit, jämn, torr. På våren den röda vallmon.
Vallmostäpper.
- SERMUKS Ingen vattenledning i Alma Ata. Inget ljus. Inga stenlagda gator.
Smuts. Löss.
- POSNANSKIJ Malaria på sommaren.
- LEV SEDOV Pest. Rabiessmittade hundar.
- NATALJA SEDOVA I trädgården frukten. Lukten av mogna äpplen.
- MRATJKOVSKIJ Bergen vid den kinesiska gränsen.
(Gruppen skingras. Arbetsmaterialet packas upp. Skrivdon, böcker, papper ordnas på bordet. Trotskij lägger pennor och bläckpennor till rätta, tar plats vid bordet)
(Alla andra bakåt och ut. Bara Mratjkovskij blir sittande hopkrupen i bakgrunden)
(Trotskij några ögonblick i utgångsställningen vid bordet)

2. Straffkoloni Vercholensk

Mratjkovskij, Dzerzjinskij, Machajskij, Luzin, Alexandra Sokolovskaja och andra, namnlösa fångar. Alexandra Sokolovskaja ordnar i bakgrunden en sovplats av täcken och fjällar. Trotskij vid bordet.

- TROTSKIJ Mina medfångar. Kanske Natasja. Kanske Alexandra. Sibirien.
Förvisad av de egna. Sibirien. Förvisad av tsaren. Nästan trettio år sen. Ett nytt sekel börjar.
(Han sopar med handen över en uppslagen bok)
- TROTSKIJ Kackerlackorna läser Marx. Kackerlackorna äter upp Kapitalet.
Alexandra, hur är det med barnen?
- ALEXANDRA
SOKOLOVSKAJA Sina sover lugnt. Ninusjka är het. Har fortfarande feber.
- DZERZJINSKIJ Det nya seklet. Förningar om stormen. Apokalyptiska uppenbarelser.
Ryssland. Vilket jättelaboratorium av idéer. Och vilken despotism.
Hovstat, adel, godsägare, officerare, inspektorer, verkmästare, poliser.
Dessa patriarker. Detta förtryck inom familjen. Mot barn, barnbarn.
Att bryta det. Varifrån skall de fria människorna komma?
- NAMNLÖS 1 Och stämmer det som de skriver i Iskra? Arbetarna kan aldrig klara
upproret själva. Behöver ledning. Det vill säga, studerade skall
planera revolutionen för dem.
- NAMNLÖS 2 Revolutionen görs på gatan.

- NAMNLÖS 1 Våra projektmakare. Våra folkfrälsare. Våra studenter. Drar in i förstäderna. Letar upp sina arbetare. Vill förklara för oss, hur vi skall ta över fabrikena. Vet inte ens hur man sköter en maskin.
- MRATJKOVSKIJ Trots det avstannar allt så fort studenterna arresteras. Eller bara far på ferier. Ingen rörelse uppstår av sig själv.
- NAMNLÖS 1 Ett dussin ljushuvuden. Vilka impulser har de gett oss egentligen? Förmedlar lite socialistiska tankar, som kommit dem själva till godo. Upplyst massorna har de inte.
- TROTSKIJ Ni tvivlar på studenterna. Ja, de kommer ur bourgeoisin. Varifrån annars? Det är bara de som har tid och resurser att läsa, att lära. Arbetarna sliter elva, tolv timmar om dagen. Har inga krafter över att skaffa sig bildning. Men ser ni inte, vad det är som sker. För första gången använder studenterna inte sina kunskaper till att nästla sig in i sin egen klass. De använder dem mot det samhälle som uppfostrat dem. En borgerlig revolution banar sig väg. Att studenterna ställer sig på arbetarnas sida, det betyder att de vill vidare, till nästa stadium, till proletariats revolution. För att driva fram denna revolution, för att trygga arbetarnas övermakt, för detta behöver vi den politiska ledningen, partiet.
- NAMNLÖS 2 Ni förblir litteratörer. Läser en arbetare dina dikter, Dzerzjinskij? Läser han Bronsteins lärda avhandlingar?
- DZERZJINSKIJ Det är likgiltigt varifrån en revolutionär kommer. I kampen för det klasslösa samhället har han snart vant sig av med sin familj. Och en gång, då kommer arbetarnas söner och döttrar att läsa vid universiteten.
- ALEXANDRA
SOKOLOVSKAJA Vad har ni emot de intellektuella? Sitter inte de också i Vercholensk? Är inte det något arbete att illegalt trycka och sprida flygblad? Bedriva agitation? Bygga upp en organisation?
- MACHAJSKIJ Organisation är början till slutet.
- TROTSKIJ Strejkerna visar, att den medvetna kampen redan börjat. Men ekonomisk kamp är inte detsamma som politisk kamp. De enskilda fabrikenas celler måste förenas med varandra.
- MACHAJSKIJ Då upphör alla spontana aktioner. Se på det starka partiet i Tyskland. Opportunisterna med sin Bernstein i spetsen. I stället för arbetarvälde, koalition med de borgerliga. I stället för revolution, liberalism.
- LUZIN Teoretikerna där ute. Plechanov, Akselrod, Martov, Lenin. Tror, att revolutionen måste utgå från industriländerna. Men det är här det skall börja. Här, i detta asiatiska medeltida Ryssland.
- TROTSKIJ Spontanitet räcker inte, Machajskij. Uppror av svält, förtvivlan, vrede kommer spontant. Men det är ingen revolution i vår mening. Det elementära upproret har spelat ut sin roll alltsedan Pariskommunen. Då behåller bara bourgeoisin makten. Inte för att den är revolutionär. Utan för att den är bourgeoisin. I deras händer finns egendom, bildning, press, militärt stöd. Barrikadstrider. Kanske. Men vad vi framför

allt behöver, det är generalstrejken, det är massmötena, demonstrationerna. Och armén behöver vi. Så länge vi inte har den på vår sida, finns ingenting att göra i vår tid.

- MACHAJSKIJ Knakar inte redan den gamla staten i alla fogar? Vi behöver bara skjuta en minister, så faller tsaren i vanmakt.
- TROTSKIJ Vår sak är inte att mörda en minister. Utan att krossa tsarväldet i grunden.
- MACHAJSKIJ Ett parti, så som ni föreställer er det, kommer bara att bli ett nytt maktmedel. Utsugning av proletariatet genom en elit av tjänstemän, tekniker, vetenskapsmän. Ni talar visserligen om att staten skall bort. Men det kommer ni att glömma, när ni väl har er maktapparat. Vi vänder oss från början mot staten, mot institutionerna, mot byråkratin.
- TROTSKIJ Det där är argument från förra seklet, Machajskij. Framsteg förutsätter forskarnas, planläggarnas, organisationernas makt.
- LUZIN Inser människorna sina egna intressen, så löser sig maktfrågan av sig själv. För det behöver vi ingen centralkommitté.
- MACHAJSKIJ Vi bekämpar staten med samma medel, som den använder mot oss. Terror mot de fullproppade företagen, mot penningpungarna, de regerande pratmakarna. Terror mot de ordensprydda, kulturprästerna. Mördarstaten kommer öppet och osminkat att visa sitt rätta ansikte. Ingen kan undgå att se monstret.
- LUZIN Vi klarar oss utan armé också. Brandbomber är ingen konst att göra. Lite salpetersyra, lite kaliumklorat i en preparerad flaska, och hela Rysslands domstol, kasern, statsbank står i lågor.
- TROTSKIJ Dina bomber kan inte ersätta massorna, Luzin. Några av er kommer att brännas till döds i heroisk enmanskamp. Men arbetarklassen hjälper ni inte med det.
(En soldat, med gevär, pälsmössa, uppslagen rockkrage, för in en fånge) (Luzin fram till soldaten)
- LUZIN Du, hur kan du låna dig till det här? Vad är din far? Bonde? Arbetare?
(Soldaten hotar honom med geväret. Luzin drar en kniv)
- LUZIN Ska du skjuta på dina bröder? Hur behandlar officerarna dig? Vad får du för sold? Va? Försvarar du dina egna förtryckare mot oss?
(Soldaten lyfter geväret till skott. Flera av de närvarande kastar sig ned. Trotskij tar betäckning bakom bordet. Luzin kastar sig fram mot soldaten med kniven. Skottet går av, men Luzin är inte träffad. Handgemäng. Ytterligare ett par soldater in. Luzin misshandlas och släpas bort)
- ALEXANDRA
SOKOLOVSKAJA Luzin kommer i katorgan. Om de inte skjuter honom med en gång. Tänk bara, till vilken nytta han kunnat vara. En folkskollärare.
(Alla utom Dzerzjinskij och Mratjkovskij till bakgrunden. Sätter sig ned eller sträcker ut sig på golvet)
- TROTSKIJ Fyra år redan. Man skulle kunna tro, att vi tycker om dessa fångelser.

Men vi tycker om dem lika lite som den drucknande tycker om havsbotten. Vi kommer inte att kvävas. Historien. Denna monstruösa mekanism. Arbetar långsamt, barbariskt långsamt. Suger vårt blod. Ja, den kryper vidare. Vi måste alla samla kraft. Skjuta på. Skynda på den. Bara inte denna väntan.

(Han reser sig häftigt)

- MRATJKOVSKIJ Det är dags, Bronstein.
- DZERZJINSKIJ Turen har kommit till dig nu. Flykten säkras genom bönderna. Kommer att gömma dig i en höfora. Vi stoppar upp din säng. Säger att du är sjuk. Du kommer att få ett par dagars försprång.
- TROTSKIJ Barnen.
- MRATJKOVSKIJ Vi skall ta hand om barnen. Alexandra är inte ensam.
- DZERZJINSKIJ Du tar kontakt med grupperna i Irkutsk, Samara, Charkov, Kiev. Sedan över Wien, Zürich, Paris till London. Lenin väntar dig.
- MRATJKOVSKIJ Du har dina papper. Vilket namn har du skrivit i passet?
- TROTSKIJ Trotskij. Så hette fångvaktaren i Odessa.
- (Dzerzjinskij, Mratjkovskij till bakgrunden. Natalja Sedova ansluter sig till dem)*
(En grupp soldater. Alla i tunga rockar, pälsmössor. De föser ihop fångarna. Bara Trotskij i förgrunden)
- NATALJA SEDOVA De har hämtat Sermuks. Fick inte ens ta på sig stövlarna. De förhör honom i GPU:s källare nu.
- (Trotskij vänder sig med en häftig rörelse mot bakgrunden. Där förs eller bärs fångarna ljudlöst bort en efter en)*
- NATALJA SEDOVA Ljova har redan gett sig iväg. Telegraferar. Men det kommer inte att tjäna någonting till. Posnanskij har de också gripit. Hann precis ge mig posten. Rakovskij är deporterad till Astrachan. Smirnov är i Kaukasus. Serjozja fortfarande arresterad i Moskva. Brev från Alexandra. Nina svårt sjuk. Sina är hos dem.
- TROTSKIJ Nina var sjuk då redan. Jag lämnade kvar Alexandra och barnen i Vercholensk.
- (Han sätter sig vid bordet igen. Natalja Sedova ensam i bakgrunden)*
- TROTSKIJ Var det rätt att underordna allt arbetets krav? Allt, familj, vänskap, kärlek? Bara se sig som en del i den historiska processen?
- (Han ordnar papperen på bordet. Sitter några ögonblick i utgångsställningen. Reser sig. Går framåt. Natalja Sedova försvinner)*

3. London

- TROTSKIJ London. Nittonhundratvå. Oktober. Holford Place. Nummer tio.
- (Nadezjda Krupskaja framträder)*
- NADEZJDA
KRUPSKAJA Knappast någon lämplig tidpunkt för besök.
- TROTSKIJ Ja, jag vet. Det är tidigt. Men jag har varit på väg i tre månader. Då

kan jag inte vänta nu.
(*Nadezjda Krupskaja vänder sig mot bakgrunden*)

NADEZJDA
KRUPSKAJA

Vladimir Iljitj. Pennan har anlänt.

TROTSKIJ

Nadezjda Krupskaja, kusken väntar utanför. Jag kunde inte betala honom.

(*Nadezjda Krupskaja ut*)

(*Lenin. Han går snabbt fram till bordet. Trotskij går honom till mötes. Båda sätter sig. Samtalet börjar omedelbart*)

TROTSKIJ

Överallt i Ryssland frågar man sig. Vilken roll skall partiet spela? Skall partiet tänka, besluta, handla för proletariatet? Arbetarna säger, ingen skall komma och tala om för oss, hur vi skall förvalta fabriken. Har ägarna väl ställts mot väggen, så återstår bara självstyre för oss.

LENIN

Hm. De kan sluta sig samman till fackföreningar. Kan avtvinga företagarna reformer. Men insikten om den oförsonliga motsättningen mellan deras intressen och hela systemet, den måste de få utifrån.

TROTSKIJ

De tål inget parti, som vill göra sig till deras förmyndare. De har redan kraften att öppna vägen till diktatur över samhället. Bourgeoisin, rovgirig, brutal. Men feg. Proletariatet kommer att gå förbi den borgerliga revolutionen.

LENIN

Hm. Hur gammal är ni?

TROTSKIJ

Tjugotre.

LENIN

Lev Davidovitj. Ni är otålig. Ni vill forcera utvecklingen. Den borgerliga revolutionen är till en början nödvändig för Ryssland. Feodalismen måste krossas, agrarreformer genomföras. Först i en demokratisk republik kan arbetarklassen organisera sig, förbereda sig för kampen. Än så länge är den i minoritet. Måste förena sig med halvproletariatet, med bönderna.

TROTSKIJ

Den ryska revolutionen kommer för sent för att kunna bli borgerlig. Det är proletariatet, som driver fram omvälvningen. Vi kan inte avvakta den kapitalistiska utvecklingen. Skulle ändå aldrig komma ikapp de europeiska förhållandena. Demokrati i eftersatta länder kan bara uppnås under ledning av arbetarklassen.

LENIN

En revolutionär regering i Ryssland kan för närvarande bara vara en koalitionsregering. Där kan socialisterna inte ens få majoritet. Era illusioner är direkt skadliga.

TROTSKIJ

Vi måste arbeta för den socialistiska revolutionen redan från början. För proletariatets diktatur. Oförtröttligt. Tills våra attacker sprider sig till den internationella rörelsen.¹

¹ Här framställer författaren det som om Trotskij redan vid denna tidpunkt – 1902 – hade formulerat grunderna till den permanenta revolutionen (i en primitiv form). Detta är inte historiskt korrekt, för det var först efter 1905 års revolution i Ryssland som Trotskij gjorde det. När Trotskijs besökte Lenin i London 1902 fanns heller inga politiska motsättningar av det slag som här framgår av dialogen mellan Lenin och Trotskij (motsättningar mellan Lenin och Trotskij tog form vid partikongressen 1903). Det är osannolikt att Peter Weiss inte kände till detta,

- LENIN Lev Davidovitj. Ni kallas för Pennan, därför att ni kan uttrycka era tankar lätt och snabbt. Vi behöver er för Iskra. Förmedlar härifrån de idéer, som en gång kommer att leda till revolutionen. Men revolutionärer, som inte förstår att gå fram långsamt och tålmodigt, är dåliga revolutionärer. Ingen konst att vara revolutionär, när revolutionen har brutit ut. Det är svårare och värdefullare att vara revolutionär, när förutsättningarna för den direkta, öppna kampen fortfarande saknas. Vidare. Revolutionär taktik måste grundas på en strängt objektiv värdering av alla klasskrafter. Flera års disciplinerat arbete under jorden.
- TROTSKIJ Det krävs breda initiativ. De egna krafterna ska sättas på prov.
- LENIN Bara diletterism. Genom diletterism har vi misskrediterat revolutionärernas anseende i Ryssland. Slappa och svävande i teoretiska frågor. Trång horisont. Rättfärdigar alltid den egna oförmågan genom att tala om massornas naturliga kraft. Är oförmögna att göra upp en omfattande plan. Förlorar dyrbar tid på diskussioner. Fixerade i sin individualism. Ett lätt byte för den politiska polisen. Åker fast i varenda razzia.
(Lenin reser sig. Pressar handen mot pannan)
- LENIN Ge oss en organisation av yrkesrevolutionärer, och vi skall vända upp och ner på Ryssland.
(Också Trotskij reser sig. Lenin pressar båda händerna mot tinningarna)
- TROTSKIJ Mår ni inte bra, Vladimir Iljitj?
- LENIN Vidare. Låt oss gå vidare.
(In från bakgrunden och sidorna arbetare, fotgängare, ett par matrosar i den brittiska krigsmarinens uniform)
(Lenin slår ut med handen i en halvcirkel framför sig)
- LENIN Se på detta London. Monopolisternas London. Deras parlament. Deras Tower. British Museum. Men det är inte deras helt och hållet längre. Där har vi redan nästlat oss in, i bokhögarna. Det har vi redan underminerat.
(I bakgrunden en talare på en låda. Åhörare samlas omkring honom)
- TALAREN Sjung med, bröder och systrar. Led oss.
- DE KRINGSTÅENDE Led oss.
- TALAREN Led oss, o Herre.
- DE KRINGSTÅENDE Led oss, o Herre.
- TALAREN Ut ur kapitalismens rike.

eftersom han bland sina källor både anger Trotskij's självbiografi *Mitt Liv* och Deutschers Trotskij-biografi, som båda klargör dessa förhållanden. Förmodligen är det så att Peter Weiss här sett det viktigare att på ett tidigt stadium klargöra grunderna i Trotskij's (senare) teori om revolutionen, eftersom den teorin spelade så stor roll senare i kampen mot Stalin på 1920-talet, och att han därför tummat på den historiska verkligheten. – *Red*

DE KRINGSTÅENDE Ut ur kapitalismens rike.

TALAREN In i.

DE KRINGSTÅENDE In i.

TALAREN In i socialismens rike.

DE KRINGSTÅENDE In i socialismens rike.

LENIN Och här det andra London. Vårt London. Två nationer.
(*Matroserna ler mot ett par arbeterskor*)

ARBETERSKA 1 De vackra matroserna från Terrible.

ARBETERSKA 2 Hade hedersplatser vid processionen, va?

MATROS 1 Vid Trafalgar Square.

ARBETERSKA 2 Såg ni kungen bra? Var han blek fortfarande? Vad hade drottningen för klänning?

ARBETARE 1 Kunde man inte se för alla diamanter.

ARBETERSKA 2 I Sankt Paul tackade han för sitt tillfrisknande. Efter lång tids sjukdom. Livet har skänkts mig åter.
(*Skratt*)

ARBETARE 1 Var kommer ni ifrån? Var har ni senast sört för ordning? Sydafrika? Aden? Indien? Kina?

FÖRBIPASSERANDE Vad vore imperiet utan vår marinkår.

MATROS 2 Venezuela. Blockad mot de upproriska.

MATROS 1 Nu har revolten krossats.

MATROS 2 Men så har de satt igång i Colombia.

MATROS 1 Det tar amerikanarna hand om.

ARBETARE 2 Och i Somaliland? Vårt protektorat. Lär vara svåra strider. Vad är det man kallar det? Nationell befrielseörelse.

ARBETARE 1 Clemenceau säger, att det skulle kunna bli en revolution av strejkerna i Frankrike. Om det bara rådde större enighet. Om arbetarna organiserade sig bättre. Vetenskapligt.

ARBETARE 2 Hundratusen arbetare är i rörelse på gatorna.

ARBETARE 1 Och polisen har öppnat eld mot dem. Många döda. I Dunkerque har de redan avblåst strejken. Krävde inte ens att de arresterade kamraterna skulle friges. Sjuhundraelva mot fyrahundraåttioen röstade för att arbetet skulle återupptas.

LENIN Men fyrahundraåttioen var emot det trots allt.

ARBETERSKA 1 I Amerika har de strejkat i hundra dar nu. Hör här, vad presidenten säger, Roosevelt.
(*Hon slår upp en tidning*)

ARBETERSKA 1 Tänk på den förestående vintern, säger han. Det är redan ont om kol. Strejken kan bli till det största hot, som vårt land någonsin ställts inför. Den brännande frågan är, skall människornas fundamentala

outsläckliga rätt till frihet tryggas, eller skall den trampas ner under den brutala mobbens fötter? Människorna, det är gruvägarna, mobben, det är vi.

- ARBETARE 2 Mitchell, gruvarbetarnas ledare, säger att strejken kommer att fortsätta, om nödvändigt hela vintern.
- ARBETARE 1 Han har ju sålt sitt folk till företagen för länge sen. Militär har besatt gruvorna, inte arbetare. Visst, han kommer att pressa fram några cents löneförhöjning. Men fackföreningarna duger lika lite till som hos oss.
(Han vänder sig mot Lenin och Trotskij)
- ARBETARE 1 Här är två kamrater från Ryssland. Har suttit i Sibirien. Han här, han har fortfarande kvar frun och barnen där.
- ARBETARE 3 Om min fru kom i fängelse, visste jag inte vad jag skulle göra.
- LENIN Säger du inte att du är socialist på ditt arbete?
- ARBETARE 3 Vad tror du. Om chefen fick reda på det, skulle jag åka direkt. Jag håller mun. Sätter väl inte familjen på spel heller.
- LENIN Och förändringarna?
- ARBETARE 3 De kommer på fredlig väg. Socialismen kommer. Var så säker. För det behöver vi ingen revolution.
(Alla skingras långsamt. Lenin och Trotskij framåt)
- LENIN Se, Lev Davidovitj. Se på staden här från kullen. Ganska dimmigt. Ganska rökigt. Här, på Primrose Hill, brukade Marx promenera. Arbetade för världen. Där nere ligger han begravnen. Manifestet. Nästan glömt nu för tiden. Till jubiléer dammar de av det, de europeiska arbetarledarna. Det ekar tomt i deras mun.
(Lenin pressar på nytt händerna mot tinningarna. Går fram till fälsängens, lägger sig ned. Trotskij lutar sig mot bordet. Alla andra försvunna)

4. Bryssel

- TROTSKIJ Sen kom våra tvister. Varade mer än ett decennium. Fruktansvärda, oförsonliga tvister. Vad gällde det egentligen? I detta mjölmagasin i Bryssel? Juli nittonhundratre. På den hemliga kongressen. Med alla loppor och råttor.
- LENIN Och polisspioner.
- TROTSKIJ Satt på bräddor, säckar. Uttröttade. Svettiga. Halvt medvetlösa. Kanske var det bara våra nervers fel alltihop. Emigranttillvarons fel.
- LENIN Det gällde bildandet av det allryska partiet.
- TROTSKIJ Förstod inte då, att den stränga centralismen var nödvändig. Blev upprörd över hur du uteslöt de gamla. Akselrod. Zaslutj, Martov.
- LENIN Partiets centralism är en hård princip. Kan te sig obarmhärtig mot enskilda eller grupper av före detta meningsfränder. Men målsättningen rättfärdigar varje hänsynslöshet.

(Deltagarna i Brysselkongressen framträder. Plechanov, Akselrod, Deutsch, Martov, Vera Zasulitj, Arkadi Kremer, Akimov, Martynov, Rosanov, Parvus och andra. De tar plats vid bordet, på lådor, på stolar och på golvet. Under diskussionens lopp ständigt oro. Man kliar sig, reser sig upp, slår med armarna omkring sig, sparkar med fötterna, slänger en bok i ett hörn. Här och där går någon omkring som en sömngångare. Lenin sätter sig vid mitten av bordet, mellan Plechanov och Deutsch)

- LENIN Vidare. Det är på tiden att vi överger klickväsendet för det enade partiet. Småborgerligheten för det revolutionära arbetet. Att vi gör upp med kottersystemet, med de interna sympatierna och antipatierna. Gör upp med den nationella separatismen. Det gäller att bilda ett parti, som är i stånd att leda miljontals människor.
- PLECHANOV Och Judiska Bund kräver fortsatt autonomi. Accepterar vi detta, så kommer andra nationella minoriteter att fordra samma självbestämmande, när vårt parti en gång förunnats segern. Den centraliserade organisationen skulle falla. Ersättas av en federation.
- TROTSKIJ Vad har hitintills hållit ihop judarna? Religionen. Den är dömd till undergång. Speciella egenskaper, kulturella sedvänjor. De är resultat av villkor, under vilka de levat i århundraden. En judisk kultur, som vrider sig kring sin egen axel, är dömd till undergång.
(Protester)
- TROTSKIJ Och dömd till undergång är denna halvfiktiva nationalism, som utmynnar i sionism.
- ARKADJ KREMER I Kijinev, i pogromerna där nyligen, fördrev de och dödade tusentals av oss igen. Vi måste ha rätt att skydda oss.
- TROTSKIJ Ett avskilt judiskt samfund, det är gettotänkande.
- ARKADJ KREMER Du är själv jude, Lev Davidovitj.
- TROTSKIJ Jag är socialist. Även om jag är född jude, erkänner jag ingen judisk nationalitet. Lika lite som jag tror på judarnas särart i rashänseende. Det judiska problemet löses inte genom att en judisk stat bildas, utan genom att samhället omformas konsekvent och internationellt.
- ARKADI KREMER Vi insisterar på att få välja vår egen centralkommitté. Vi måste själva besluta i frågor, som gäller vårt folk. Egna skolor. Egna samlingslokaler.
- TROTSKIJ Men inte bygga upp murar, Arkadi Kremer. Riva ner murar mellan raser, religioner, nationaliteter.
- PLECHANOV Proletär diktatur. Detta begrepp innebär, att grupperingar och institutioner, som står i vägen för arbetarklassens intressen, måste avlägsnas.
- ARKADI KREMER Vi har inte talat om diktatur än. Iskra har bestämt den revolutionära strategin på förhand.
- PLECHANOV Proletariatets diktatur är en förutsättning för den sociala revolutionen. Det vill säga, erövring av den politiska makten genom proletariatet för att eliminera varje motstånd.

- AKIMOV Och de parlamentariska institutionerna, skall de också elimineras?
- PLECHANOV Skulle det efter störtandet av tsarväldet komma till val av en konstituerande församling, som är fientligt sinnad mot den revolutionära arbetarregeringen, så måste denna församling falla.
- AKIMOV Kamrat Plechanov, hur förenar ni diktaturen med uppfattningen om en demokratisk republik, som det talas om i programutkastet? Hur får ni denna diktatur att gå ihop med press- parti- och mötesfrihet? Med kravet på jämlikhet för alla medborgare? Inte ett enda socialistiskt parti i Europa talar om diktatur.
- PLECHANOV Därför att de allihop är reformistiska partier, Akimov, som är emot revolutionen.
- MARTYNOV Vi som företräder dem, som nu tvingas härda ut under tsarismens diktatur, skall vi sanktionera utövandet av diktatur för egen del?
- LENIN Det revolutionära proletariatet kan inskränka på bourgeoisins politiska rättigheter lika mycket som den har inskränkt på proletariatets.
- ROSANOV Är inte demokrati något absolut? Är det inte en princip, som vi kämpar för på alla fronter? Kommer det ryska arbetarpartiet att upphäva de fria allmänna valen?
- PLECHANOV Även om revolutionens intressen skulle kräva tillfälliga avkall på de demokratiska grundprinciperna, så vore det ett brott att tveka.
(Bifall och protester)
- LENIN Allt tal om lika rättigheter är struntprat. Man har länge nog nekat oss våra rättigheter. Vidare. Låt oss gå vidare. Till frågan om medlemskapet.
- MARTOV Lenin och Plechanov kräver ett smalt parti. Vill identifiera partiet med den illegala organisationen. Bara de, som arbetar aktivt inom någon gren av organisationen, skall upptas. Ett parti av samman-
svurna. Inget arbetarklassens parti.
(Oro)
- LENIN Partiet är den högsta formen av proletariatets organisation. Det leder arbetarklassens alla underorganisationer. Det utgör förtruppen till miljonmassorna. Det måste baseras på centralismens princip.
- TROTSKIJ Ett auktoritärt parti, för att skapa en auktoritär stat.
- DEUTSCH Hör på vår Benjamin, som kallas för Lenins slagträ.
- MARTOV Vi kräver ett brett parti. Inte ett elitparti. Ett parti, som upptar alla, som stöder programmet.
(Oro. Visslingar)
- TROTSKIJ Proletariatets diktatur kan förverkligas först när alla arbetare inom partiet sluter sig samman. Då kommer diktaturen att representera den överväldigande majoriteten. Inte några få utvalda. Vi skall bege oss till Ryssland och stärka detta parti.
- DEUTSCH Dämpa din optimism, Lev Davidovitj. Stanna utomlands. Fullkomna din uppfostran. Lär känna en bit av världen. Utveckla dina talanger.

(Skratt)

- TROTSKIJ När det brakar löst i Petersburg, då, Deutsch, skall jag vara där.
- LENIN Även inom arbetarklassen råder förvirring. Öppnar partiet portarna alltför mycket, då släpper de också in alla svaga och obeslutsamma element. Bara de mest medvetna och de modigaste bör tillhöra partiet. Martovs parti skall stå öppet för alla, som ännu inte lärt sig hur uppgifterna skall bemästras. Massornas klassinstinkt. Ja. De kommer att kämpa. Men segra kan de bara om ledningen finns.
- AKIMOV Ni talar om parti och proletariat som två skilda motsatta begrepp. Parti som aktivt handlande kollektiv person. Proletariat som passiv miljö, som partiet inverkar på. Parti som subjekt. Proletariat som objekt. Är det arbetarklassens diktatur?
(Skratt)
- TROTSKIJ När Lenin säger proletariats diktatur, så menar han diktatur över proletariats.
(Tumult)
- AKSELROD Lenin förklarar partiet i belägringstillstånd.
- VERA ZASULITJ En Robespierre, som för landet mot termidor.
- LENIN Zasulitj, Akselrod, Martov, ni är pratsjuka småborgare. Den som vill splittra partiet, måste uteslutas. Vad som behövs nu är en underjordisk organisation, som är den politiska polisen vuxen. Ett parti av revolutionärer. Inte något parti av pratmakare.
(Bifall. Visslingar)
- TROTSKIJ Partiets organisation i stället för partiet. Centralkommittén i stället för organisationen. I stället för centralkommittén diktatorn. Det första som rullar för giljotinen är Marx' lejonhuvud.
(Tumult)
- PLECHANOV Vi kommer att rösta om partiets ställning. Vi stöder också Lenins förslag att Iskra överordnas centralkommittén.
- PARVUS Partiorganet måste underställas centralkommittén.
- LENIN Det är omöjligt, Parvus. De kan inte dirigera oss från Ryssland. Här utgör vi en stabil central. Härifrån leder vi kampen.
- PARVUS Centralorganets oinskränkta makt.
- LENIN Under nuvarande styrkeförhållanden måste det vara så.
(Röstning under tumult. Alla, utom Lenin och Trotskij, till bakgrunden och ut)
- TROTSKIJ Två rösters majoritet. Med två röster segrar majoriteten över minoriteten. Klyvningen är ett faktum. Bolsjeviker och mensjeviker.
- LENIN Vi utgör den legitima ledningen. I varje demokratisk korporation äger majoriteten, hur liten den än är, beslutande makt.
- TROTSKIJ Hur kunde du tillåta att partiet splittrades?
- LENIN Inte splittrades. Utan rensades. Borta är de, som inte kan frigöra sig

från sin borgerliga värld. Från sin liberalism. Sin egenkärlek. Som vill göra sig gällande med privata argument. Som tillhör det förgångna. Hos oss de kommande. Som avstår från individuell ära och berömmelse. Urvalet. Praktikerna. I en sammansvetsad revolutionär organisation.

TROTSKIJ

Och partiets grundare satta ur spel.

LENIN

En illegal rörelse, som vill störta tsarväldet, kan inte kosta på sig några hedersposter. Med tanke på effektökningen låter vi de gamla falla. Det borde du förstå. Men ditt självförtroende är för stort. Det kommer att gå illa för dig, om du inte lär dig att hålla tillbaka din personliga mening och foga dig i partibeslutet.

(Lenin sträcker ut sig på fältsängen. Läger armen över ansiktet)

(Fyra soldater. Gevär över ryggen. Röda arméns uniform.)

Marscherar fram till fältsängen. Lyfter upp Lenin, bär honom mot bakgrunden och ut)

5. Nittonhundrafem

Medan soldaterna avlägsnar sig, strömmar en hop människor in från bakgrunden. Med ikoner, processionsfanor. I spetsen en skäggig präst med ett krucifix kring halsen, Fader Gapon. Alla långsamt framåt.

FADER GAPON

Vi, staden Sankt Petersburgs arbetare, har kommit till Dig, härskare, för att söka rättvisa och skydd. Vi är utblottade, förtryckta, tyngda av hårt arbete. För oss har den stund kommit, då döden är bättre än ett fortsatt lidande. Vi har lagt ner arbetet och förklarat för fabriksägarna, att vi inte kommer att återuppta det, förrän våra krav uppfyllts. Vi har kommit till Ditt palats för att be Dig, låt folket regera landet tillsammans med Dig. Befall att representanter för alla Rysslands klasser och stånd sammankallas till en konstituerande församling. Hörsammar Du inte vår bön, så vill vi dö, här, på denna plats framför Ditt palats. Idag, den nionde januari nittonhundrafem.

(Skott. Flykt. Hopen samlas igen. Denna gång utan Gapon)

(Trotskij stiger upp på bordet. Vänder sig mot hopen)

TROTSKIJ

Arbetare, bönder. Ni hörde hur tsaren talade till er. Genom Petrograds gator drog ni honom till mötes. I er bästa söndagsstass. Med era husturr, barn, föräldrar. Tvåhundrausen var ni. Ni sjönk ner på knä framför honom. Men då bönföll ni inte längre. Då hade tsaren svarat er.

ROP

Mördaren. Storma palatset. Döda honom. Honom och hans familj.

TROTSKIJ

Bönder, tänk på hur han alltid brukat säga, i mitt land är jag den främste adelsmannen, den främste godsägaren.

ROP

Och han skänker bort oss till sina tjänare. Sina hundar behandlar han bättre än oss.

TROTSKIJ

Arbetare. I tryckerierna, järnverken, textilfabrikerna har ni gått i strejk. Nu ligger hela landet lamslaget. Låt generalstrejken bli till väpnat uppror.

(En trupp soldater, i tsarens uniform)

- TROTSKIJ Bönder. Vi måste få armén på vår sida. Säg soldaterna, era söner, som lever av folkets pengar, att de inte får lyfta gevären mot oss.
(Skott. Några arbetare ställer sig skyddande kring Trotskij)
- TROTSKIJ Arbetare, bönder. Låt samtidigt och överallt i Ryssland den eld bryta ut, som ingen makt förmår släcka. Den eld som kallas revolution.
(Skott. Trotskij, omgiven av gruppen av arbetare, ner från bordet, åt sidan)
- TROTSKIJ Arbetare, bönder. Ni har tvingat självhärskaren att lova er friheten. Ni har funnit vapnet mot honom, masstrejken. Han började darra, när ni visade honom, vem det i själva verket är, som bestämmer över fabriker. Men någon frihet är det inte, så länge officerarna har nycklarna till vapenförråden. Tvinga dem, att utlämna nycklarna till de rättmätiga ägarna.
- ROP Till Putilov-verken, där finns maskingevär. Till krutfabriken.
(Ett par soldater i sönderrivna uniformer in)
- ROP Svarta Havsflottans matrosor gör myteri. På Potemkin har de hissat den röda fanan.
- SOLDAT 1 Vad hade vi i Japan, i Kina att göra? Erövra järnvägarna åt de där svinen. Trygga hamnarna åt dem. Vi förlorade tusentals där borta. I Port Arthur. I Manchuriet.
- SOLDAT 2 Och officerarna. Håll käften, ligg kvar, skriker de. Skjuter oss, om vi muckar. Till fots måste vi tillbaka. Vår proviant stjal trossen från oss. Stövlar och vapenrockar stjal Röda korset.
- TROTSKIJ Var har ni era gevärd?
- SOLDAT 2 Kastat bort dem har vi.
- TROTSKIJ Ni skulle behållit gevären. Vi behöver dem. Tsaren har förlorat sitt krig. Nu börjar vårt. Tsaren har förlorat sin östkinesiska järnväg. Sitt Port Arthur. Det är bra. Ju svagare han blir, desto starkare blir vi.
- ROP Till kasernerna. Leve arbetar- och soldatråden.
(En röd fana i bakgrunden. Samtidigt en trupp ur de Svarta Hundra)
- ROP De Svarta Hundra. Se upp, de skjuter.
(En soldat hoppar upp på en låda)
- SOLDATEN UR DE SVARTA HUNDRA Fäderneslandets väl ligger i det oinskränkta ryska självhärskardömet. Fäderneslandets väl ligger i folkets förnuft. Det oinskränkta ryska självhärskardömet härstammar från folkets förnuft. Det är välsignat av kyrkan och rättfärdigat genom historien.
(Under loppet av litanian oro och glåpor. Med sträckta gevärd föser soldaterna ur de Svarta Hundra ihop gruppen. Trotskij bärs till en upphöjd plats av arbetarna. De ställer sig åter tätt omkring honom)
- TROTSKIJ Detta är den frihet som självhärskaren lovar oss. Han lovar oss en författning, och samtidigt ger han sina Svarta Hundra order att inte spara

på kulorna. Han lovar oss yttrandefrihet, men censuren finns kvar som förut. Han lovar undervisningsfrihet, men universiteten är ockuperade av trupper. Frihet lovar man oss, och ändå är fängelserna överfulla.

ROP

Amnesti. Amnesti. Till fängelserna.

(Häftig rörelse i hopen. Soldaterna hotande fram. En arbetare, Sjljapnikov, hoppar upp på bordet)

SJLJAPNIKOV

Vill regeringen sluta fred med oss, måste den frige fångarna.

ROP

Släpper de ut hundra idag, spärrar de in tusen i morgon. Ta fängelserna med våld.

(I hopen Greve Witte. Han ställer sig på en låda i bakgrunden)

GREVE WITTE

Bröder arbetare, störta inte ert land i olycka. Tänk på era hustrur och barn. Lyssna på en man, som menar väl med er.

SJLJAPNIKOV

Vad tillåter den sig för förtroligheter. Kalla arbetarna sina bröder. Vi är inte släkt med greve Witte.

(Skratt)

GREVE WITTE

Gå tillbaka till fabrikena. Tsaren har utfärdat ett manifest, där han ställer en ny konstitution i utsikt.

SJLJAPNIKOV

Ja nu, ja. När vi ställt honom mot väggen.

TROTSKIJ

Ett manifest från den bödeln. Vi skall visa er, vad vi anser om denna papperslapp.

(Han river sönder ett papper)

(Skott. Hopen skingras av soldaterna. Bland de flyende grips Deutsch och Parvus. Också Sjljapnikov och Trotskij blir gripna. De knuffas fram till bordet. De övriga ut)

(Domare och domstolspersonal in. Domarna tar plats vid bordet. De arresterade bevakas av soldater. Bajonetter på gevären. Man ringer i en liten klocka)

TROTSKIJ

Ja, mina herrar domare. Vår verksamhet var revolutionär. Vi drev fram upproret. Men ett massornas uppror iscensätts inte, organiseras inte. Det skapar sig självt. Vi kunde bara bidra till att förklara upprorets principer för befolkningen. Förklara för dem, att den öppna konflikten var oundviklig. Att man hade lurat oss. Att vi måste skaffa oss friheten själva. Sovjeterna beväpnade arbetarna för den direkta kampen mot denna massmordsapparat, som ni fortfarande kallar regering.

(Uppståndelse. Ordföranden ringer i klockan)

TROTSKIJ

Om arméns och polisens våldshandlingar, slaktandet av arbetare och bönder, representerar det ryska rikets regeringsform, ja, då erkänner vi, att vi beväpnade oss mot denna regering. Än så länge är lagarna och domstolarna i händerna på denna regim. Och ni, mina herrar domare, försvarar den mot oss, de valda ombuden för den arbetande befolkningen. En dag skall ni stå till svars inför vår domstol, vår folkdomstol.

(Klockan ljuder på nytt. Domarna avlägsnar sig. De arresterade

trängs ihop bakom bordet)
(Soldaterna drar sig tillbaka. De arresterade skingras långsamt. I bakgrunden förs Mratjovski och Natalja Sedova in. Trotskij tar plats vid bordet)

6. Andra förvisningen

Medfångarna sätter sig ned i bakgrunden. Bara Natalja Sedova långsamt framåt. Trotskij ordnar papperen och böckerna på bordet. Läger omsorgsfullt skrivdonen till rätta. Sitter sedan några ögonblick i utgångsställningen.

TROTSKIJ Ibland tycks det mig, som om revolutionen bara hindrar mig från att arbeta systematiskt. Som om idéernas kamp vore viktigare för mig än den revolutionära handlingen. Skrivandet, de tryckta tankarna verkligare än aktionerna där ute.

(Natalja Sedova ställer sig bakom honom)

TROTSKIJ Städerna, Natasja. Ljuset på gatorna. Ljudet från spårvagnarna. Och, framför allt, lukten av trycksvärta. En färsktryckt tidning. Städerna. Moskva, London. Zürich. Paris. För tredje gången förvisad. Förr. Då kunde vi fortfarande fly. Då kunde man fortfarande hoppas på revolutionen.

(Natalja Sedova lägger handen på Trotskiljs axel)

TROTSKIJ Paris. När var det? Nittonhundratre. Vi var på väg hem.

NATALJA SEDOVA Rue Gassendi fyrtiosex.

TROTSKIJ Gick över Seinebron. Två barn hade klättrat över räcket. Ut på betongsockeln. Och du, plötsligt går du upp för den branta sockeln. Mycket snabbt, utan att se dig om, med kjolen upplyft, utan ansträngning, utan tvekan. Jag ser dig gå, på dina höga klackar. Barnen gapade av förvåning.

NATALJA SEDOVA Det var vår. Strålande sol.

TROTSKIJ Är det historiskt hållbart att säga, att det var vi, som ledde revolutionen? Nej. Den överraskade oss. Nittonhundrafem. I Petrograd. Lenin kom först då revolutionen var ett fullbordat faktum. Plechanov fann det inte ens mödan värt att bege sig till Ryssland. Avrådde från beväpning. Och partiet? Efter klyvningen mer än någonsin isolerat från befolkningen. Det var inte vi, som förberedde strejken. Den beslutades i fabrikerna. Val av arbetarsovjeter. Första revolutionära faktorn.

NATALJA SEDOVA Du var där. De hade valt dig till ordförande. Överallt dina råd. Dina appeller.

TROTSKIJ Vi var deras språkrör. Kraften utgick från dem. Vi höll tal. Trodde vi kunde uttrycka oss bättre. Självöverskattning.

(De andra fångarna långsamt framåt)

TROTSKIJ Gapon var det, son av en bonde, en kosack. Han ledde arbetarna till Vinterpalatset. Det var inte bönderna han talade för. Han visste, att det är arbetarna i städerna, som börjar kampen.

- PARVUS Du vet var de fiskade upp honom igen, din Gapon. I Monte Carlo. Strödde pengar omkring sig, din arbetarledare. Och var hade han fått dem ifrån? Av greve Witte. För trettio tusen rubel sålde han sig till polisspion. Hade förlorat tron på revolutionen. Tog nu itu med att förråda revolutionärerna.
- DEUTSCH Men han lyckades inte. Har fått veta nu, hur det gick för honom. Kamraterna lockade in honom i ett hus på landet, vid finska gränsen. Där hängde de honom. Ja, där dinglade han, över en månad, med ansiktet mot väggen.
- TROTSKIJ Och ändå var det han, som satte igång revolutionen.
- DEUTSCH Det var ingen revolution än, Lev Davidovitj. Skulle vi sitta här i Sibirien, om det varit en revolution? Det var de borgerliga vi lät komma till makten. Själva lät vi oss fångas in. Med oss gamla är det något annat. Vi kan inte springa så fort. Men du.
- TROTSKIJ Du representerar partigrundarna, Leo. Bra, att åtminstone någon är här. De andra. Zsuzlitj drömmer om ett samgående med de liberala. Martov vacklar fram och tillbaka i sitt ständiga tvivel. Plechanov har kastat om, agiterar både mot Lenin och mig nu. Men historikerna kan slå fast, att Leo Deutsch, den gamle revolutionären var med nittonhundrafem.
- PARVUS Och arbetarna måste tillbaka i trampkvarnen nu. När jag sitter och drömmer om kvällarna, då ser jag de förfallna gatorna, de möjliga väggarna. Och strax intill berg av rikedomar. Där hör man, jag vill ha mer, mer, mer och mer. Alla kämpar mot alla. Damer ger sig på varandra med paraplyer. Herrar slår cylindrarna i käften på varandra. Och till dem där i gränderna säger de, bravo arbetare, ni har skött er fint. Men var så god och stig undan nu. Nu är det vår tur.
- TROTSKIJ Inte ens i drömmen kan du föreställa dig deras tillvaro, Parvus. Till och med i våra fångelser har vi det bättre än de. Här kan vi åtminstone inte arresteras. Får läsa böcker. Har fri kost och logi. Det är en avgrund mellan dem i deras trasor och oss. I förhållande till dem har vi en privilegierad ställning.
- NATALJA SEDOVA Men du var mitt ibland dem. Tusentals lyssnade till dig. De bar dig.
- TROTSKIJ Bara för några ögonblick. Vi ger uttryck för den kraft, som strömmar mot oss. Efteråt vet vi knappt vad vi sagt. Förstummas.
- DEUTSCH Och ändå fick vi nästan igenom åttatimmarsdagen.
- TROTSKIJ Arbetarna behövde inte oss för det. Nu går vi hem efter åtta timmar. Det sa de till företagarna. Hitintills var de rättslösa. Nu var det de, som ställde villkor.
- PARVUS Företagarna rustar sig redan för motattacker. Hotar med uppsägningar. På höjda löner följer höjda livsmedelspriser. En del av arbetarna inlåter sig på förhandlingar. Här tiotimmarsdag. Där niotimmarsdag.
- SJLJAPNIKOV Metallarbetarna kommer inte att ge efter.
- DEUTSCH Masstrejken är bara ett led i en lång kampperiöd. Än är tiden inte

mogen för uppror. Än så länge saknas tillräcklig erfarenhet. De borgerliga allierar sig med det internationella kapitalet. Tsar och kejsare har återupptäckt sitt släktskap. Arbetarklassen obehärdad. Vad var drivkraften? Känslan av omöjlighet att längre uthärda det gamla samhället. Ingen planläggning. Utan partiet försvinner massornas energi som ånga.

- TROTSKIJ Men det är ångan som sätter igång rörelsen.
- PARVUS Det som hände i Petrograd kommer att få återverkningar över hela Europa. Detta sketna land är ju en del av världsmarknaden. Nu beror det på arbetarpartierna i väst. Vårt proletariat är utmattat just nu. Men kommer att hålla sina ställningar.
- TROTSKIJ Med nästa våg kommer det att bildas arbetarråd över hela landet. En allrysk arbetarsovjet övertar ledningen. Historien upprepar sig inte. Ur dessa femtio dagar kommer det framtida aktionsprogrammet att härledas. Det revolutionära samarbetet med armén, med bönderna, avskaffandet av polisen, av byråkratin, beväpningen av folket, omvandlingen av sovjeterna till organ för en revolutionär självförvaltning.
- DEUTSCH Sibiriska drömmar. Benjamin. Tror du att Ryssland är moget för en socialistisk revolution?
- TROTSKIJ Revolutionen finns redan. Kommer att växa. Och kommer att nå sitt mål, kanske till och med före omstörtningarna i väst.
- TROTSKIJ Men vad händer om man lämnar oss i sticket i väst? Bolsjevikerna förutsätter en lång borgerligt demokratisk fas. Tsartronen är bara rubbad. I väst kommer man att göra allt för att stödja den. Vad blir svaret på den berömda eld, ni tror kommer att sprida sig till Europa? Fler massgravar. Fler kanoner. Fler trupper på de strategiska punkterna.
- (Parvus har under tiden gjort gymnastiska övningar. Armsträckningar, knäböjningar. Har med korta snabba steg gått fram och tillbaka några gånger. Skrattar nu till och stiger fram)*
- PARVUS Bolsjevikerna ja. Talar redan nedlåtande om trotskism. Det finns några som talar om de judiska fasonerna. Vi står där ensamma med vår föreställning om en oavbruten revolution. Vi har fakta emot oss. Där finns denne tyske socialdemokrat, denne trångsynte Kautsky, denne vilhelmske kälkborgare. Han kommer inte att ge det ryska proletariatet någon vapenhjälp. Vi har Rosa visserligen. Men hon står också ganska ensam. Lev, det ser illa ut. Även om vi har rätt. På lång sikt.
- TROTSKIJ Revolutionen är permanent. Den bärs upp av proletariatet. En nationell revolution är aldrig slutet i sig. Är en länk i en internationell kedja. Vårt nederlag i Manchuriet visar Asiens styrka. Kina kommer att tränga framåt. Indien. De sydamerikanska länderna. Den revolutionära kampen kommer att bryta ut i kolonierna. Naturligtvis kommer det att bli toppar och svackor. Isterbukarna är inte möra än. Men de kommer att gripas av panik. De kommer att ge sig på varandra för att försvara sin rövade egendom. De kommer att slita varandra i stycken.

- SJLJAPNIKOV Och oss också. Vem är det som slåss för dem? Vi. Alltid vi.
(Parvus har börjat gå igen. Med korta steg och slängande armar. Nu blir han stående)
- PARVUS Kommer vi att få uppleva det? Vägen ut ur vansinnet in i arbetets fredliga rike? Jag tvivlar på det. Klassproblemet, sen ett halvt århundrade redan är det vetenskapligt objekt för den borgerliga västvärlden. Arbetarnas förhållanden utforskas i varje detalj, rubriceras, katalogiseras. Man fyller tjocka böcker med undersökningarna och radar upp dem i bibliotek. Eländet på papperet blir till räkneexempel. Man kan disputeras över det utan att bli upprörd. När räcker luften inte till för att kunna andas? När räcker livsmedlen inte till för att kunna leva? Vid vilken punkt börjar det sedliga förfallet i en våning överfylld av män, kvinnor och barn? I vilket ögonblick mattas den uttröttade arbetarens prestationsförmåga? Så höjs långsamt den undre gränsen för det uthärdliga. Så kan det fortsätta ett halvt sekel till. Arbetaren känner sig allt bättre. Vem vet om han begärt mer än åttatimmarsdagen tills dess.
- DEUTSCH Fortsätt hellre dina övningar, Parvus. Härda dig. Härda dig för flykt. Vi har inte tid att sitta och kura i vår diskussionsklubb månader, år igen.
- PARVUS Ja, ser du, din utbrytarspecialist. Jag misstror också oss, precis som du. Jag har visserligen svikit min egen klass en gång, men ser fortfarande inte mer i socialismen än en abstrakt princip. Vi talar om massorna. Vad är massorna för oss? Är de mer än en anonym talmängd? Mer än historiskt damm? Vad tänker jag på nu, när jag fått nog av eländet? På Lugano tänker jag. Där uppe i kastanjeskogarna. Att ha ett hus där. Eller Cannes. Nizza. På en caféterass. Vi är inte bättre än Gapon. Havet. Kan ni föreställa er havet? Mörkblått. Mjuka jämna vågor. Nu drömmer jag igen. Jag går till stranden nu.
(Han sätter sig i rörelse igen. Går fram och tillbaka i bakgrunden. Böjer sig ned, kastar pantomimiskt en sten. Också Deutsch, Sjljapnikov och Mratjkovskij till bakgrunden. Alla, utom Natalja Sedova, ut. Trotskij ordnar papperen på bordet)
(Från bakgrunden Lev Sedov fram)
- TROTSKIJ Pennorna. Varför är pennorna inte vässade? Var är rödpennan, Lev? Varför är de sista sidorna inte renskrivna än? Natasja, har du min medicin?
(Natalja Sedova räcker honom en medicinflaska och ett glas vatten. Han håller ett par droppar i glaset, dricker, ruskar på sig. Känner på sin puls)
- TROTSKIJ Malaria. Jag kommer att dö här av malaria.
(Lev Sedov räcker honom några brev och tidningar)
- LEV SEDOV Vi har brev från Alexandra, far. Ninas tillstånd har försämrats. Sina är också sjuk. De har arresterat hennes man. Nästan åtta-tusen av de våra har deporterats.
(Trotskij ser på breven)
- TROTSKIJ Vår situation. På den ena sidan den tyranniska byråkratin. På andra

sidan den apatiska arbetarklassen. Våra närmaste vänner, som medverkade till revolutionens seger, som hade avgörande del i skapandet av sovjetrepubliken, de sitter i dess fängelser och förvisningsorter. Några kommer att underkasta sig. Kommer de att ge efter för repressalierna. De andra. Kommer de att hålla stånd?

NATALJA SEDOVA Ingenting från Serjozja?

LEV SEDOV Ingenting.

(Trotskij läser i ett brev)

TROTSKIJ Rakovskij skriver om Dante. Ja, naturligtvis. Produkt av en given social miljö. Naturligtvis. Commedia, dikterad av bestämda klassintressen. Men gav den bara en bild av den härskande klassen i Florens på tolvhundratalet, då skulle vi lätt kunna avfärda den. Historiskt dokument. Men genom uppgörelse med sin tid, skildring av psykologisk utveckling, har tankeförbindelse med oss upprättats. Spränger tidsgränserna. Ja. Var dömd till döden på bålet. Skrev i exil. Fick aldrig återvända.

(En officer)

OFFICEREN Hur står det till, Lev Davidovitj, Natalja Sedova? Och ni, Ljova? Vid bästa hälsa, ser jag. Men lite ensamt här, eller hur?

TROTSKIJ Det är så ensamt som man gör sig det.

(Trotskij reser sig. Men går inte officeren till mötes)

OFFICEREN Tror ni inte det vore tänkbart med några steg, till försoning?

TROTSKIJ Försoning? Kan inte bli tal om någon försoning. Inte för att jag inte vill. Utan för att motståndaren inte ger mig någon möjlighet. Den väg, som byråkratin utstakat åt mig, kommer jag att gå till slut.

OFFICEREN Jag har i uppdrag att meddela er följande. Inställer ni inte er kontrarevolutionära verksamhet, Lev Davidovitj, blir vi tvungna att ändra er vistelseort.

(Han räcker Trotskij ett brev och går ut. Trotskij läser brevet. Går fram till skrivbordet. Sjunker ned på stolen. Lev Sedov tar brevet, läser det)

LEV SEDOV Brev från Alexandra. Nionde juni tjuugoåttan. Det var för tre månader sen. Nina. Nina dog idag.

(Natalja Sedova lägger sin arm om Trotskij axlar. Står så några ögonblick. Sedan Natalja Sedova och Lev Sedov ut. Trotskij reser sig. Går fram till fältsängen. Läger sig ned)

7. Zürich

Lenin sitter på en stol i bakgrunden. Trotskij utsträckt på fältsängen.

TROTSKIJ Ändra vistelseort. Ändra vistelseort. Nästan tio års emigration. Avskuren från händelserna i Ryssland. Vad är en revolutionär värd, som vistas utomlands i tio år? Vi konspirerar. Fraktionerna ligger i dödlig fejd med varandra. Ett år har kriget varat redan. Jag har sett mördandet. Gravarna, fyllda av blodslam och bensplitter. Har hört skriken. Jag vet, ett humanitärt, moraliskt betraktelsesätt på historien

är ofruktbart. Men det visar sig, att vi fortfarande krälar omkring i en epok av djupaste barbari. Vetenskaperna. Hur högt aktade vi dem inte. Alla, alla i förstörelsens tjänst. Skall detta vara den förrevolutionära moderna tiden? Patologiska myndighetspersoner. Pladdrande präster. Stråtrövare, falskspelare i parlamenten. Och lögnarna, be-lackarna i pressen. Hur kan vi härifrån, ett rum i Zürich, allt ner-packat, genomresa, hur kan vi härifrån sätta historiens lokomotiv i rörelse?

LENIN

Hm. Vi har inte varit överksamma. Utan revolutionär teori ingen revolutionär praxis. Tio år. Vad är tio år? Varje dag, varje timma har jag levat i samklang med vår tid. Vi har arbetat i det fördolda. På samma sätt som de i Ryssland har arbetat i sina underjordiska celler. Därifrån kommer de nya. Hänsynslösa, handlingskraftiga. Listiga, skickliga. Bara inriktade på målet. Det är de som räknas. De andra har överlevt sig själva. På samma sätt som det tyska partiet har svikit Internationalen och inlåtit sig på affärer med kejsaren, så har våra veteraner i nationalistisk förvirring hamnat på tsarens sida. Förstår ni nu, varför jag uteslöt det gamla gardet?

TROTSKIJ

Jag gick in för försoning. Ville medla mellan fraktionerna.

LENIN

Ja, ni utger er för att stå höjd över partiet. Varken bolsjevik eller mensjevik, utan revolutionär socialist.

TROTSKIJ

Jag ville ena grupperna.

LENIN

En from önskan. Att minska de inre stridigheterna bland socialisterna. Det vill säga, man skall förneka meningsskiljaktigheterna. Inte avslöja deras rötter och orsaker. Därmed gör ni er till hantlangare åt våra fiender.

TROTSKIJ

Jag ville överbrygga motsättningarna. Och därmed göra slut på förvirringen inom arbetarklassen. Framkalla förtroende, beslutsamhet igen.

LENIN

Vilken storsinhet. Neutralisera motsatta riktningar. Med era försoningsexperiment lurar ni bara arbetarna. Vilka skall egentligen försonas med varandra? Partiet och partiets likvidatorer? Det går inte att kompromissa.

TROTSKIJ

Ja, jag insåg, att de gamla inte alls hade något intresse av revolutionens proletära stadium. Dessa demokrater ville överhuvudtaget inte stödja sig på arbetarna, ville inte deras seger. För de var rädda för dem. Ville inte vara mer än vänster flygel inom det borgerliga systemet.

LENIN

Den enda aktiva internationalistiska kraften, det är de ryska arbetargrupperna, som står på vår sida. Det revolutionära urvalet. Armén vet inte än vilken makt den utgör. Många soldater kommer inte ens att veta det kvällen före avgörandet. Vår propaganda, vår agitation måste spridas till fronten, till skyttegravarna. I väst också. Förvandla det imperialistiska kriget till en socialistisk revolution. Inte rikta vapnen mot löneslavarna i andra länder, utan mot de egna regeringarna.

- TROTSKIJ Ja, på den punkten är vi överens nu. Att vi måste driva fram kampen, även om det leder till ett militärt nederlag för Ryssland. Inte vänta längre, tills något annat land tar initiativet. Börjar vi, följer Europa efter.
- (Radek, Rakovskij, Inessa Armand framträder)*
- INESSA ARMAND Parvus är här, Iljitj. Insisterar på att få tala med dig.
- RADEK Han uppträder som Gud fader själv bland emigranterna. Delar ut allmosor. Bor i en svit i Baur au Lac. Livnär sig på champagne och feta cigarrer. Har ett harem av blonda älskarinnor.
- LENIN Jag vill inte se honom, den där opportunisten, den där tyske socialchauvinisten. Vad nytt i Petrograd, Radek?
- RADEK Inget bröd, ingen kol. Men hovjuvelerare Faberget gör strålande affärer. Hovdamen Wyruba kråmar sig, aldrig förr har hon beställt så många klänningar och köpt så mycket briljanter som i vinter. Nattklubbarna är överfyllda av skrivbordshjältar, regeringsmedlemmar, intendent, ballerina, generaler och andra höga smilfinkar. Ett muntert sällskap, ska jag säga er, ett guldregn mitt i eländet. Aristokraterna klingar i glaset för musikerna, som de jagat till Galizien, till offensiven.
- (Parvus. I öppen pälsrock, den styva hatten i handen)*
- PARVUS Kamrat Lenin, jag har medel att mobilisera hundratusen arbetare i Ryssland och framkalla generalstrejken.
- LENIN Vi samarbetar inte med den tyska regeringens agenter.
- PARVUS Ni vet att jag stöder den ryska revolutionen.
- LENIN På samma sätt som imperialisterna stöder revolutionärer och nationella befrielseströrelser. En omstörtning kan ju bli lönsam.
- PARVUS Ni, Vladimir Iljitj, borde ha sinne för min taktik. Jag utnyttjar situationen i det kejsarliga Tyskland. Kapitalismen skall gräva sin egen grav.
- LENIN Jag kan era planer, Parvus. Ni vill uppträda som den ryska revolutionens räddare och reformator. Ge er iväg. Hälsa ert utrikesdepartement, att vi inte går att köpa.
- PARVUS Ni lever i illusionen, att proletariatet i Tyskland inser sin revolutionära uppgift. Men det ska jag säga er, så länge kriget varar, kommer det inte att bli någon revolution i Tyskland. Bara i Ryssland är den möjlig. Jag kan omgående ställa en miljon rubel till ert förfogande.
- LENIN Försvinn. Låt mig inte få se er mer.
- (Parvus drar sig tillbaka)*
- PARVUS Jag föraktar politiskt förföljda, som svälter för sina ideal. Hur lever ni här egentligen? I schabbiga kyffen. I vindskammare. Ni, Lenin, är inhyst över en korvfabrik. Jag vet att stanken av ruttet kött gör er tokig. Men uthärda. Uthärda.
- (Parvus ut. Trotskij, som under tiden legat på fältsängen, reser sig.)*

Lenin framåt

- LENIN Usling. Spion. Avskräckande exempel på den Andra Internationalens förfall.
(Radek skrattar)
Krigsprofitör. Börsspekulant. Men sina tjugo miljoner schweizerfrancs har han i tryggt förvar. Vi kommer fortfarande att ha användning för honom.
- RAKOVSKIJ Vi borde inte misstro honom. Han har slussat många kamrater genom Tyskland. Han tror att alla problem kan lösas, bara man har nog med pengar. Kanske har han rätt. Han är den ende, som kan hjälpa oss med hemresan, när det är dags.
- LENIN Visst behöver vi slipat folk, Rakovskij. Men de måste ha rena händer.
(Radek ser skrattande på sina händer)
- RADEK Har vi rena händer? Har vi inte plundrat postdiligenser och tåg? Överfallit banker, exproprierat köpmän och industriägare. Revolutionen slukar pengar. Har vi inte kämpat sida vid sida med förbrytare, och suttit sida vid sida med dem i fängelserna? Har vi frågat oss tillsammans med vilka vi lagt ut fällor och sprängladdningar? Har inte skurkar, sutenörer, tjuvar gått till galgen med den röda fanans sång på läpparna? Hör inte också de deklasserade till oss? De lägsta av alla lågt stående? Hånade inte just ni, Vladimir Iljitj, Rosa, då hon klagade över terrorn, som vi förklarade vara nödvändig? Tänk på Parvus, senare, när vi har kommit till makten, när vi sluter avtal, förbund med tyska, franska, engelska, amerikanska supergangsters.
(En grupp författare, konstnärer framträder. Stampublik på caféet vid hörnet av Spiegelgasse. Grundare av Café Voltaire och dadaismen. Emmy Hennings, Hugo Ball, Tristan Tzara, Marcel Janco, Richard Huelsenbeck, samt deras skyddsling, Anna Blume)
- EMMY HENNINGS Alla revolutionärerna samlade på vårt café. Radek. Lenin. Och Trotskij. Ni bor kvar mitt emot har jag hört, herr Lenin. Eftersom det sägs, att er värdinna sagt, att soldaterna måste rikta gevären mot de egna regeringarna nu.
- HUGO BALL Tror ni fortfarande på den europeiska kulturen, Trotskij? På de harmoniska valven, de idealistiska tornspirorna? Jag har läst allt ni skrivit ihop om konst och litteratur. Märker inte ni också nu, hur det knakar och brakar i de härliga fasaderna?
- TRISTAN TZARA Jag, Tristan Tzara, och Janco, och Emmy Hennings och Hugo Ball, och Richard Huelsenbeck, och gatflickan från hörnet, Anna Blume, och Max Ernst, och Duchamp i New York, lägg namnen på minnet. En international. Vi kommer att gå till historien precis som ni. Ni säger, de borgerliga systemen måste krossas, vi vill inte överta någonting från dem, de måste försvinna, vi börjar på nytt. Det är också vårt manifest. Vi kommer att slå allt i spillror, allt, som de lät bygga upp åt sig. Bort med Venus från Milo. Bort med Sixtinska Madonnan. Bort med dessa statyer, dessa tempel, dessa bibliotek, dessa museer. Bort med hela skiten på socklar, i ramar, i glasmontrar. Bara bedrä-

geri alltihop. Bara illusion. Den sanna rösten, den hör man i rasslet från stridsvagnarna, i smattret från granatkarteschernerna, i dånet från flygplanen. Stönandet, rosslandet, fjärtandet, rapandet, skrålandet. Det är vårt språk. Musik? Kan ni fortfarande föreställa er musik? Vem hör musik, med en kniv i revbenen, en kula i magen?
(*Hugo Ball ställer sig på en stol*)

HUGO BALL

Ni måste förena er med oss, ni rationalister, ni revolutionsingenjörer. Ni störtar despoterna, blodsugarna i fabrikerna och bankerna. Vi störtar smakdomarna, som håller våra impulser, vår fantasi inom lås och bom. Ur ruinerna kommer den förtryckte drängen, den utsvultne tankenarren att resa sig och utveckla en otrolig kraft. Vi måste samarbeta. Vi, de emotionella, de oberäknliga, och ni, planläggarna, konstruktörerna. Ingen klyvning. Då kommer våra revolutioner att rinna ut i sanden. Den nya människan måste vara en skapare. Den nya konsten är livet. Andas är konst. Rörelse är konst. Vi simmar i luften. Vi flyger. Att leva är att flyga.

(*Med utbredda armar hoppar han ned från stolen. Faller omkull. Lyfts upp under skratt. Trotskij lämnar fältsängen*)

ANNA BLUME

Jag förstår inte vad han menar. Vladimir Iljitj har sagt mig, att efter revolutionen, då kommer biblioteken och museerna, och slotten och teatrarna att tillhöra oss. Varför skall de då förstöras? Då får vi ju ingen glädje av dem.

MARCEL JANCO

Vi behöver ingenting av allt det där. Det skapades bara för dem där uppe, som spottar dig i ansiktet. Dem du sålt dig till någon timme i taget. Precis som vi.

ANNA BLUME

Men jag skulle vilja se det någon gång. Se det inifrån.

LENIN

Ja. Konsten har skiljt klasserna åt. Ja. Den har framför allt tjänat de härskande. Men vi har lärt oss att använda den. Vi har skaffat oss kunskap genom den. Den har hjälpt oss att utveckla anlag. Vidga våra gränser. Pseudorevolutionärerna, de kan kosta på sig att förstöra konstskatterna. De har ju redan kunnat tillgodogöra sig dem i överflöd. Men vi, vi behöver dem fortfarande. Vi vill överta dem i oskadat skick. De som varit avskurna från dem, de skall avgöra vad som kan kasseras och vad som fortfarande kan användas.

EMMY HENNINGS

Ingenting. Ingenting kan användas. Inte av dig heller, Anna. Vi måste börja från början. Bla bla bla. Da da da. Dada. Så skall den nya konsten heta. Antikonsten. Född i Spiegelgasse i Zürich. På Café Voltaire. I blodets år. I de sönderslitna tarmarnas månad. På döds-skrikets dag. För världen. För offentligheten. Dadakulturen är född. Da da. Da da da. För de kommande. För visionärerna. Låt era kläder falla i trasor. Sveg er i ert eget hår. Kom och gå som regn och dimma. Da da. Da da da.

ANNA BLUME

Vad menar hon, Inessa? Har hon blivit tokig?

HUGO BALL

Nej. Genom henne talar det högre förnuftet. Förnuftet som befriat sig från föreskrifternas och lagarnas ok.

TROTSKIJ

En gång trodde vi, att världen skulle förändras genom medvetandet,

genom det kritiska tänkandet. Men medvetandet har trampat i verklighetens spår genom hela historien. Så långt har ni rätt.
(Lenin plötsligt i häftig vrede. Alla vänder sig bestörta mot honom)

LENIN

Och eftersom den mänskliga intelligensen är så oerhört liten, just därför att den är så oerhört liten, kommer jag inte att tillåta, att de släcker den svaga låga som finns kvar.

(Ett ögonblicks tystnad. Lenin går upprört fram och tillbaka)

TROTSKIJ

Dessa fruktansvärda erfarenheter överallt i dag. Dessa skakande upplevelser. Ur dem måste en ny konst uppstå. Samtidigt med omvälvningarna i det samhälleliga systemet kommer också den konstnärliga föreställningen att befria sig från sina gamla mönster.

RICHARD
HUELSENBECK

Och denna process skall vara våldsam. Det irrationella, allt det som hittills hållits inestängt, som aldrig formulerats i ord, i tecken, skall komma till tals.

TROTSKIJ

Men utan mystik, utan extas. Konsten måste bidra till att förändra världen. Konsten, som frigjort sig från sina mäklare, spekulanter, profitörer, den nya konsten, som tillhör alla, den måste stå i revolutionens tjänst.

RICHARD
HUELSENBECK

Och låta sig fångas in på nytt? Den får inte tillhöra någon annan än sig själv.

LENIN

Det finns ingen absolut frihet för konsten. Konst måste vara parti-bunden. Vi kommer att värja oss mot all självbespeglning i konsten. Mot alla angrepp av hån, vulgaritet, cynism, människoförakt, om de görs under det skapande geniets täckmantel.

RICHARD
HUELSENBECK

Ni har alldeles för stor respekt för konsten. Ni tror fortfarande på de stora konstverken.

TROTSKIJ

Ett enda stort konstverk. Kollektivt utfört. Det kommer att finna sin uttrycksform. Först i en jätteblandning av stilövningar. Experiment, överdrifter, förvillelser. Mycket formlöst, platt, grovt, förvanskat. Mycket eko från det gamla. Mycket entusiastisk utopi. Det mesta oanvändbart, snabbt kasserat igen. Men i allt detta kommer den nya människans utvecklingsgång att avspeglas.

INESSA ARMAND

Men vem skall avgöra om det är revolutionär konst? Vem bestämmer, vad som är till skada eller till nytta för revolutionär konst? Var skall gränserna dras? Vem avgör när det är dags att ingripa?

LENIN

Proletariatet skapar normerna.

RAKOVSKIJ

Hur kommer proletariatet att förhålla sig till våra förnyare? Har ni sett Malevitjs, Kandinskys, Chagalls, Tatlins, Lissitzkys tavlor? Känner ni till Bloks, Majakovskijs dikter? Och det som görs på teatrarna. Meyerhold, Vakhtangov, Tairov. Kommer arbetarna att förstå, att detta är revolutionär konst?

LENIN

När biblioteken, museerna, skolorna, universiteten väl är i den

revolutionära klassens händer, då kommer en proletär kultur att uppstå, och därmed en proletär konst. Och eftersom arbetarna vill studera, lära, forska, bilda sig, därför kommer de också att ställa höga krav på konsten. Ihålig humbug går inte hem hos dem. Deras konst kommer att vara realistisk och vetenskaplig.

TROTSKIJ

Det som vi tänker oss nu, och det som redan är på väg, kommer det att vara proletär kultur? Kommer proletär kultur någonsin att finnas? Framför oss är av revolution, av inbördeskrig, av förbittrad klasskamp. Ja, konsten kämpar också. Men proletariatet kommer att behöva alla krafter för att erövra makten, behålla makten och använda den. Kultur, det är i första hand att hundratals miljoner människor lär sig läsa, skriva, räkna. I det socialistiska samhället kommer proletariatet att upphöra att vara proletariat. Revolutionen gör slut på alla klasskulturer. Det som skall komma, det är masskonsten, gemenskapskonsten, det är den klasslösa konsten.

(Tristan Tzara drar Anna Blume med sig bakåt)

TRISTAN TZARA

Bröder, systrar. Till storms mot marmorhallarna, själens krematorier. Ut med frackbrösten, lagerkransarna. In med de hemlösa. De armlösa, de benlösa.

HUGO BALL

De huvudlösa.

(Anna Blume vänder sig om efter Lenin)

ANNA BLUME

Iljitj. Iljitj.

(Tristan Tzara drar henne med sig ut. Hela gruppen följer efter under skratt och prustande som trumpeter. Inessa Armand, Radek, Rakovskij ansluter sig till dem. Alla ut. Bara Lenin och Trotskij kvar. Lenin pressar händerna mot tinningarna)

TROTSKIJ

Doktorn har ordinerat dig vila. Avkoppling. Promenader.

LENIN

Hm. Ledighet? Varendra timme behöver vi. (Han går fram till fältsängen. Sträcker ut sig på den)

LENIN

Jag har inte ens tid att lyssna till Inessa längre. Appassionatan. Ha. Ha ha ha. Vilka fantastiska saker människor kan tänka ut. Men jag tål inte höra det. Musik angriper nerverna. Man vill säga dumma snälla saker, stryka folk över huvudet. Ha. Ha ha ha. Tänka ut något så vackert, medan de lever i helvetet. Jag tål det inte. Nej, smeker man, då blir handen avbiten. Slå dem måste man.

TROTSKIJ

Vladimir Iljitj, vi får inte förtvina. När var du med Inessa Armand i Köpenhamn? Hur många år sen?

LENIN

Nittonhundratio. September. Tio dagar.

TROTSKIJ

Och det är allt?
(Lenin skrattar)

LENIN

Pianospel. En promenad. Ett hotellrum. Sånt glömmar man snart. Lämna inga spår.

TROTSKIJ

Bara leva för revolutionen. Dag och natt. Konsekvent. Tveklöst. Oklanderligt. Exemplariskt.

- LENIN Allt annat stör arbetet.
(Han pressar händerna mot huvudet)
- TROTSKIJ Jag vet att du inte sovit i natt igen. Och på morgonen skrattar du, ha ha, hur står det till, en kopp te kanske, några nyheter? Hur kan du behärska dig så? Jag vet att dina nerver är angripna. Bröst, höfter. Hela din kropp svider. Utslag. Eksem. Hur står du ut?
- LENIN Det är inte viktigt.
- TROTSKIJ Inte viktigt? Kroppen. Känner den jämt. Mage. Tarm. Hjärta. Njurar. Dessa processer sysselsätter mig ofta flera dagar i sträck. Åldrandet. Den begynnande döden. Tiden. Redan som barn funderade jag över den. Förr föreställde jag mig tiden som den stora stenen utanför dörrtröskeln. Tideräkningen. Räknandet. Tiden formlös. Får gestalt genom räknandet. Vaknar ibland av att jag gråter. Fruktansvärt oroad. Som om du i full fart vräker upp en dörr. Framför dig ett rum som du inte känner igen. Underligt ljus. Rösterna ekar. Detta sökande efter sammanhang. Böckerna. Ord man aldrig hört. Obegripliga samband. Ibland allt som på en jättelik scen. Iljitj, när jag var på teater första gången, det var fantastiskt, det går inte att beskriva. Förlorade nästan medvetandet av vad som hände på scenen. Satt kvar i pausen för att inte gå miste om någonting. Vad såg du då, frågar man mig. Jag kan inte beskriva det. Vad var det jag såg? Vad var det jag såg?
- (Lenin utsträckt på fältsängen. Orörlig)*
(De fyra soldaterna, som förut. Gevär över ryggen. Röda arméns uniform. Marscherar fram till sängen. Lyfter upp Lenin. Bär honom mot bakgrunden. Försvinner)

8. Tjugofemte oktober

En grupp arbetare, matrosar, soldater långsamt framåt. Sönderrivna kåder. Lerfläckiga soldatrockor. Schalar, tunga pälsmössor på huvudet. Gevär över ryggen. Patronbälten. De samlas runt Trotskij. För honom framåt.

- TROTSKIJ Där inne sitter de nu. Borgarna. Hopkurade. Lyssnar. Försöker gissa, vad som egentligen pågår ute på de farliga gatorna. Tjänstemän skriver fortfarande ut förordningar, som ingen läser längre. Skolbarn hänger över böcker, som är uttjänta för länge sen. Diktare svettas över verser, som inte en människa kommer att läsa. Tyst. De har väntat sig barrikader. Mordbränder. Plundringar. Blodströmmar. Men det är tyst. De begriper det inte. Varför är det så fruktansvärt tyst? Där sitter de och trycker. Framför oss. Vi har kommit fram lugnt och stilla. De har inte upptäckt oss än. Vi behövde inga högljudda rop för att samlas. Vi kommer från verkstäderna, från fabrikerna. Från båtarna. Från fronten. De flåsar och svettas redan. Men de vill inte se oss än. De kan inte föreställa sig, att vi, som alltid stått i bakgrunden, långt bort i bakgrunden, osynliga, att vi har kommit fram nu, alldeles tätt inpå dem. Vi har förberett oss. I årtal. Nu visar vi oss för dem. Vi kommer att tvinga dem att se oss. De börjar darra. (De församlade långsamt bakåt. En del ut. Andra stannar kvar som vaktposter, kurirer, medlemmar av det röda borgargardet. Några sträcker ut sig på golvet för att sova. Någon sköter en telefon. Bröd, korv, en kanna te bärs in)

(Lenin, Dzerzjinskij, Kamenev, Rakovskij, Sverdlov, Smirnov, Sjljapnikov, Posnanskij, Mratjkovskij framträder. Trotskij sätter sig vid det ena hörnet av bordet, Lenin vid det andra. Ett ständigt kommande och gående. Lappar skrivs ut, överlämnas. Soldater, matrosar kommer in med meddelanden, går ut med order)

- DZERZJINSKIJ Det hade adelsdöttrarna i Smolny aldrig kunnat drömma om, att revolutionen skulle ledas härifrån. På dörrskylten utanför står: klassdam.
- SOLDAT 1 Nu är här en annan klass.
- TROTSKIJ Hur mycket är besatt än, Dzerzjinskij?
- DZERZJINSKIJ På telegrafverket har vi Kexholmsregementet. Två man vid huvudluckan. Det räckte. Tjänstemännen förstod vem det var som bestämde.
- TROTSKIJ Och telefonstationen?
- MATROS 1 Vilket liv det blev, när vi kom med vår trupp. Telefonisterna hysteriska i en enda röra. Kastar upp armarna i luften. Vad är det, damerna, tror ni vi tänker skjuta er? Ni kan gå. Vi klarar nog av apparaterna. Och de ut. Hela Morskajagatan full av gallskrikande kappor och hattar.
(Skratt)
(En soldat fram till Mratjkovskij)
- MRATJKOVSKIJ Elektricitetsverk, vattentorn, huvudpost, allt besatt. Pålitliga vakter.
- MATROS 2 Aurora ligger för ankar vid Nikolajevskibron nu. Har firat ner bron. Går att passera igen. Ett par pansarvagnar har gått över. Inte ett spår av junkrar.
- TROTSKIJ Hur är det i Peter-Paulsfästningen?
- MATROS 2 Har åttio maskingevär. Kontrollerar härifrån kajen och Troitskijbron. Några kamrater agiterar för högtryck i cykelbataljonen. Typiskt, de som sitter på ett par hjul, kommer för det mesta ur högre regioner.
- SJLJAPNIKOV Järnvägsstationerna tog vi utan ett enda skott. Det var pionjärer där. De gömde sig i mörkret. Bubnov står i kontakt med järnvägsarbetarna. Miljutin sörjer för livsmedelstillförseln.
- TROTSKIJ Och statsbanken?
- DZERZJINSKIJ Marinavdelning, fyrtio man, på väg.
- LENIN Och vi har kamrater bland oss, som öppet förklarar, att det är för tidigt för väpnat uppror. De anser att vi skall vänta till sovjetkongressen i morgon. Som om upproret vore en fråga om röstning.
- KAMENEV Hitintills har vi bestämt hållit fast vid att avgöra partiets politik efter majoritetsbeslut.
- LENIN Att invänta ett osäkert valresultat nu, vore att förråda revolutionen, Kamenev. Förutsättningarna för det väpnade upproret finns. De låter sig inte konserveras. Historien känner ingen pardon för revolutionärer som tvekar, när de kan segra idag.

- KAMENEV Inte bara Zinovjev och jag, också andra praktiker anser, att ett väpnat uppror inte bara sätter partiet på spel, utan också hela den ryska och internationella revolutionen.
- LENIN Vi har hållit tillbaka anfallssignalen länge nog. Massorna kräver den nu. De accepterar inga tvivlare och neutrala längre. Också det europeiska proletariatet är i rörelse. Revolter i den tyska marinen. Uppror bland italienska socialister. En oerhörd omsvängning i hela världsläget står för dörren.
- KAMENEV Revolterna i den tyska flottan har symtomatisk betydelse. Men det är fortfarande inte frågan om ett aktivt stödande av den ryska revolutionen. Vi har aldrig sagt, att den ryska arbetarklassen ensam förmår göra revolution. Det räcker inte, att majoriteten av arbetarna och soldaterna är på vår sida. Vi får inte glömma jätteläget av småborgare, Partiet måste växa först. Dess program måste klargöras för befolkningen.
- LENIN Lämnar vi arbetarna i sticket, då vänder de oss ryggen på samma sätt som de gjort med mensjevikerna och socialrevolutionärerna. Utan ledning kommer de att förbruka sina krafter. Konvulsiva rörelser. Anarkistiska utbrott. Förtvivlade partisan-strider. Vår bourgeoisie och världsbourgeoisin skulle utnyttja andrummet till att krossa vår organisation. Revolutionens framgång hänger nu på två tre dagars kamp.
- SJLJAPNIKOV När jag hör er tala så där, kamrater. Som om vårt uppror behövde urskuld. Då vi började i februari i metallverket, då frågade ingen om lov. Det var ett arbetaruppror. Och ett arbetar- och soldatuppror har det förblivit. Vi avstår inte från någonting längre.
- (Arbetare 1 till telefonisten)*
- ARBETARE 1 Hur är det, vi väntar. Har du fortfarande inget besked från vapenfabriken? Borgargardet behöver gevär.
- TELEFONISTEN Nu. Jag har kontakt. Ni kan bege er dit. Femtusen gevär med ammunitionslådor. Ta med ordern, från Trotskij.
- (Två tungt beväpnade matrosar in)*
- MATROS 3 Vi har besatt statsbanken.
- RAKOVSKIJ Den heligaste av alla institutioner.
- MATROS 3 Vid Jekaterinskikanalen ett tåg kadetter. När de får syn på oss, stirrar de bara. Vi har i uppdrag att skydda banken, säger vi. De släpper förbi oss, utan motstånd. Vi in i banken. Dörrarna var inte ens låsta. Placerade genast en post vid varje telefon.
- MATROS 4 Ni skulle sett bankfolket. Var har ni gulderna nu då? Petar bara lite på en med bajonetten och han langar över nyckelknippan. Sen ner i källarna, till skatterna.
- RAKOVSKIJ Nå?
- MATROS 4 Där ligger tackorna som brödlimpor i ugnen.
- RAKOVSKIJ Det vågade inte Pariskommunen.

(Antonov in. Avger rapport för Trotskij. Lenin under tiden böjd över papper. Gör anteckningar)

- ANTONOV Vinterpalatset omringat. Blockaden har dragits åt vid Admiralitetskajen, Nevskij Prospekt, Marsfältet, Slottskajen. Står vid Eremitagegats trädgårdsgaller och vattengravar. Alla portar till slottsparken i våra händer. Har kommit fram till huvudportalen, vakten avvärjad. Kadetterna har förskansat sig bakom vedtravar. Ved att elda med. Har fått förstärkning. En kvinnobataljon. Aurora ligger och väntar på signalen från fästningen. Som avtalat först lösa skott. Sen, om nödvändigt, eld.
- TROTSKIJ Vi kan ha nytta av kamrat Kamenevs och kamrat Zinovjers uttalanden. Kommer att stärka Kerenskij's uppfattning, att vi inte är beredda att slå till, att vi vill förhandla. Vår taktik hitintills, att kamouflera alla förberedelser som säkerhetsåtgärder. För att avvärja motrevolution från höger. Vi behöver bara en provokation nu, Antonov. Då blir angreppet defensivhandling.
- ANTONOV I palatset raglar de omkring som hypnotiserade hönor. Vi skickade in spejare genom källarna. Regeringen har gömt sig i tronsalen. Bakom var och en en gubbe i livré, som fyller på glaset.
- (En arbeterska, en tryckeriarbetare skyndar in)*
- ARBETERSKAN Höll just på att trycka Pravda. Då kommer en trupp junkrar. Sopar ner korrekturen från bordet med gevären. Slår sönder matriserna för oss. Vi blir utfösta, dörrarna reglas, sigill hängs på. Ge oss militär eskort, och vi lovar er, tidningen skall komma ut.
- TROTSKIJ Officiellt sigillack på den bolsjevikiska redaktionens dörr. Det är stridssignalen. Genast order till Litovskregementet. Ett kompani till skydd av arbetarpresen.
- TRYCKERI-ARBETAREN Låt några från sjätte pionjärbataljonen komma också. Det är grannar, goda vänner.
- (Trotskij skriver ut några lappar. Lämnar dem till en kurir)*
- TROTSKIJ Antonov, upp med röda lyktan på Peter Paulsfästningen nu.
- (Antonov ut)*
- TROTSKIJ Posnanskij, skriv. Order nummer ett. Petrogradsovjeten är i fara. Kontrarevolutionära putjister, junkrar och stormtrupper drar ihop sig till offensiv. Vi beordrar er att gå i alarmberedskap och invänta nya direktiv. Vägran att lyda order eller ett fördröjt verkställande räknas som förräderi av revolutionen.
- (POSNANSKIJ överlämnar det utskrivna papperet till en soldat. Denne ut)
- LENIN Avstå från inflytandet över pressen. Det anser också de, som tror att en koalition med mensjeviker och socialrevolutionärerna fortfarande vore möjlig. Dessa demokraters tal om pressfrihet. Också de som står längst ut till vänster förespråkar det. Varför vill liberalerna ha en fri press? För att svärta ner oss. Rätten till ordet är inte viktigare än rätten till livet. Först och främst gäller det proletär diktatur över

pressen. Pressen är ett vapen i den revolutionära kampen. Alla moralbegrepp måste underkastas revolutionens intresse.

- SMIRNOV I centrum, alldeles i närheten av slottet, det är otroligt, där promenerar folk, spårvagnarna går som vanligt, restaurangerna är öppna, biograferna och teatrarna också. Jag kommer från Mojka. När jag gick omkring där bland officerare, kuskar, uppiffade damer, då kände jag mig som en pygmé, som vill förflytta berg. Och på hitvägen stal man min rock ifrån mig. Jag trodde först att det var en patrull. Det var ett par pojkar.
- TROTSKIJ Var var det, Smirnov?
- SMIRNOV Här, framför Smolnyj. De kommer fram till mig. Säger, kamrat, ta av dig pälsen, den har värmt dig länge nog, vi fryser. Fort, säger de, fort, ta av den. Jag var tvungen ge dem rocken.
(Skratt)
- TROTSKIJ Posnanskij, låt genast utfärda förordningen: alla, som gör sig skyldiga till stöld, knivhot, skottlossning eller annat bråk på Petrograds gator, döms omedelbart till döden av krigsrätten.
- DZERZJINSKIJ Som vi ser ut. Grågröna. Orakade. Vi kommer att förlora revolutionen, om vi inte tar och sover ut ordentligt. Ah, ett bad, en ren skjorta.
(En arbeterska i soldatrock kommer in med ett handfat. Ställer det framför Dzerzjinskij. Han tvättar ansiktet, fyller munnen med vatten, gurglar, spottar ut vattnet. Lenin reser sig, går fram och tillbaka)
- LENIN Från att ha varit förföljda, står plötsligt de illegala vid makten. Es schwindelt einem.
(Han gör en cirklande handrörelse över huvudet)
- LENIN Vi måste bilda en regering. Vad skall vi kalla det nu då? Bara inte ministrar. Motbjudande titel.
- SVERDLOV Kommissarier kanske? Men det finns för många kommissarier nu för tiden.
- SMIRNOV Överkommissarier. Eller folkkommissarier.
- LENIN Folkkommissarier. Hm. Och regeringen som helhet?
- TROTSKIJ Sovjet. Sovjet naturligtvis. Folkkommissariernas sovjet.
- LENIN Folkkommissarier. Utmärkt. Osar fruktansvärt mycket revolution. Till ordförande för folkkommissariernas råd föreslår jag kamrat Trotskij.
- TROTSKIJ Jag yrkar på att förslaget avslås.
- SVERDLOV Trotskij stod utanför partiet alltför länge. Har bara tillhört oss ett par månader.
- LENIN Det finns ingen bättre bolsjevik än Trotskij. Han står i spetsen för Petrogradsovjeten. Jag vidhåller mitt förslag. Från de här dagarna finns det bara lappar, muntliga order. Det finns inga protokoll. Ingen av oss har tid att skriva historia. Vi vet inte, hur många av oss som fortfarande finns kvar om några veckor, månader. De som kommer

efter oss kommer att rapportera bristfälligt. Kanske förvanska. Jag vidhåller, att kamrat Trotskij planerade varje fas av upproret. Han förde Petrogradsovjeten till seger.

- TROTSKIJ Jag skulle föredra att stanna utanför regeringen. Överta partipressen.
- LENIN Ta er an inrikeskommissariatet. Kampen mot kontrarevolutionen är huvuduppgiften nu.
- TROTSKIJ Skall vi till råga på allt ge fienden ett sånt vapen som min judebörd i handen?
- LENIN Vi står inför en stor internationell revolution. Vad betyder då sådana bagateller?
- TROTSKIJ Revolutionen är stor. Men dumhuvuden finns det fortfarande nog av.
- LENIN Skall vi anpassa oss till dumhuvudena?
- TROTSKIJ Lev Davidovitj måste man konfrontera med Europa. Da känner han till. Han skall överta utrikesärendena.
- LENIN Accepterar ni Smirnovs förslag?
- TROTSKIJ Motvilligt. Vad kan man göra? Kommer att utfärda ett par revolutionära proklamationer för folken och sen slå igen butiken. (En matros i nedsmutsad uniform in)
- MATROS 2 I Peter-Paulsfästningen, där rapporterade fänrikarna först, omöjligt att skjuta. Kanonerna igenrostade. Kompressorerna utan olja. Och arbetsmanskapatet har gömt sig. Då kommer ett par marinartillerister. Inget erfaret folk, men goda bolsjeviker. De ordnar kanonerna. Skjuter utan olja i kompressorerna också. Men någon röd lykta kunde vi inte hitta. Spillde mycket tid på att leta. Och så äntligen. Den är uppe. Och Aurora svarar.
- TROTSKIJ Gav ni eld?
- MATROS 2 Behövdes aldrig. Vinterpalatset är vårt.
- TROTSKIJ Är det bekräftat?
- TELEFONISTEN Nej, inte än. Men Kerenskij har lagt benen på ryggen.
- SOLDAT 2 Kvinnorna ligger fortfarande kvar bakom vedtravarna.
- SVERDLOV Kamrater, om några få timmar börjar kongressen. Låt oss gå in i salen. Låt oss förbereda oss.
- (De flesta ut. Bara Lenin och Trotskij i förgrunden. I bakgrunden telefonisten. Då och då kurirer in och ut. Lenin lägger sig på fältsängen. Trotskij sträcker ut sig bredvid honom på ett par stolar, som flyttats ihop. En arbeterska brer över dem ett par soldatrockar)*
- LENIN De där ute i staden tror fortfarande, att arbetarna inte är i stånd att bemäktiga sig statsapparaten. Bemäktiga sig den gamla apparaten. Som om det var det det gällde. Apparaten skall inte övertas, inte omformas. Den skall krossas. Och det som byggs upp i stället, det kan ledas av vilken arbetare som helst.

9. Tjugosjätte oktober

- TROTSKIJ Och trots det. Alldeles för få arbetare på regeringslistan. Alldeles för många intellektuella, talare.
- LENIN Misstror ni partiledningen?
- TROTSKIJ Vladimir Iljitj, ni vet, att era beslut accepteras av alla. Sverdlov, Rykov, Bucharin, de flesta, de föll alldeles från skyarna, då ni i maj inte längre talade om den borgerliga, utan om den proletära revolutionen. En del ansåg er vara vansinnig. Ansåg, att ni förlorat sinnet för realiteter under emigrationen.
- LENIN Sa att jag hade blivit trotskist. Ha. Ha ha ha.
- TROTSKIJ De stegrade sig ett tag. Ställde sen om sig efter den nya kursen. Och Kamenev, Zinovjev, de hotades med uteslutning, de erbjöd sig att dra tillbaka. Men alla stannade. Enheten bevarades. Ledargruppen, den fungerar. Därför att ni finns. Och därför att den egentliga makten står bakom. Arbetarna och soldaterna.
- LENIN Ni tror att partiet skulle splittras, om vitgardisterna dödade er och mig?
- TROTSKIJ Det är inte så säkert att de dödar oss.
- LENIN Och om vi inte fanns? Tror ni att oktoberrevolutionen inte skulle ägt rum utan oss? (De ligger tysta några ögonblick. Sverdlov kommer in, tittar efter dem. Går ut igen)
- TROTSKIJ Ibland tror jag det. Ibland inte. I februari, då sköljdes monarkin bort helt enkelt. Av ett fruktansvärt energiutbrott. Då fanns det ingen ledning. Sen den korta perioden av borgerligt välde. Den provisoriska regeringen utan kontakt med befolkningen. Nya initiativ underifrån. Punktaktioner. Självhjälp. Bildande av råd. Nu kommer vi. Vår insats, att förena de oräkneliga spontana aktionerna med varandra. Smälta ihop dem med de bolsjevikiska strävandena. Vi har överblicken. Ser de omedelbart förestående möjligheterna. Vi konkretiserar det som finns tillgängligt i obearbetat tillstånd. Inskränker oss till en militär operation. Genomförd av ett begränsat antal rödgardister. Nu kämpar inte massorna. Bara proletariatets avantgarde. Hur många är vi? Fem till tio tusen. Några dussin namn kommer att gå till historien. De miljontals namnlösa, de frågar nu, kommer vi att fullfölja deras strävanden?
- LENIN Och striden mellan oss två? Är den över nu?
- TROTSKIJ Var det en strid? Var det inte bara en kraftmätning? Vi har utvecklat varandra. Har övertagit tankar från varandra. Gjort en syntes av motsättningarna. Revolutionen var än så länge bara teori. Olika åsikter och möjligheter måste konfronteras med varandra och prövas i praktiken. Också i framtiden måste kontroverser och motsättningar finnas. Vore vi annars marxister, dialektiker?
- LENIN Ha. Ha ha ha. Jag var ofta förbittrad på dig. För att du inte var på vår sida. För att du höll dig till dessa falska humanister. Ville du egentligen manövrera ut mig? Rycka åt dig ledningen?

- TROTSKIJ Fanns kanske sådana impulser. Någonstans finns fortfarande denne stackars judepojke Lev Bronstein från Janovka kvar. Detta fantastiska begär efter makt och inflytande. Svårt att förstå, att det inte alls existerar för dig. Äregirighet. Behov att bevisa sig själv. Allt det där existerar inte för dig.
- LENIN Vi är jämspelta. Men jag har bara några få år kvar. Stundtals är jag borta redan, slocknad. De andra, de kommer inte att tåla dig bredvid sig, när jag inte finns kvar. Din självsäkerhet, din internationella överblick kommer de bara att uppfatta som högfärd, fåfänga. De kommer att sammangadda sig och stöta ut dig. Då kommer det att visa sig, vad det blivit av de revolutionära massorna. Om de då fortfarande tar ditt parti.
- (Maskingevärseld)*
(Den allryska kongressens deltagare framträder. Däribland Sverdlov, Smirnov, Kamenev, Zinovjev, Dzerzjinskij, Rykov, Rakovskij, Sjljapnikov, Mratjkovskij, Martov, Khinsjuck, Abramovitj, Arkadi Kremer, Deutsch, Kutjin, Peterson. De tar plats vid och runt omkring bordet. Det är en stor grupp. Oväsen. Röstsorl. Trotskij, Lenin, Kamenev, Sverdlov till mitten av bordet. En soldat överlämnar ett meddelande till Trotskij)
- TROTSKIJ I det revolutionära krigsrådets namn förklarar jag, att den provisoriska regeringen inte längre existerar.
- (Jubel. Bestörtning)*
- TROTSKIJ Kerenskij har flytt från Vinterpalatset i en bil tillhörande den amerikanska regeringen. Har lämnat huvudstaden. Några ministrar har arresterats. Andra kommer att arresteras inom de närmaste timmarna. Vi står i begrepp att inta Vinterpalatset.
- (Bifall. Tumult)*
- KHINSJUCK Vinterpalatset måste skonas. Det får inte stormas.
- ROP Vinterpalatset ligger i ruiner.
- MATROS 1 Det finns inga ruiner. Bara skrämskott. Det räckte. Fortsätt arbetet, kamrater.
- MARTOV Ni har avgjort maktfrågan genom en komplott. Alla revolutionära partier har ställts inför fullbordat faktum. På fredlig väg kan krisen bara lösas genom att en regeringsmakt bildas, som erkänns av hela demokratin.
- SJLJAPNIKOV Det var ingen komplott, Martov. Det var Petrogradarbetarnas och soldaternas väpnade uppror.
- MARTOV Kongressen kan inte sammanträda under vapenhot.
- KHINSJUCK Vi måste förhandla med den provisoriska regeringen.
- ABRAMOVITJ Spränger ni den konstituerande församlingen, leder det till katastrof. Ni störtar landet i inbördeskrig.
- TROTSKIJ Med vilka skall vi samarbeta? Med vilka, frågar jag. Med dem, som drar sig undan nu? Miljoner arbetare och bönder är representerade i denna kongress. Skall de samarbeta på lika villkor med den ömkliga

- klick, som ingen i Ryssland står bakom?
- ABRAMOVITJ Ni representerar inte hela folket.
- RYKOV Vi representerar den del av folket som det gäller. Vi bolsjeviker representerar städernas och landsbygdens proletariat.
- MARTOV Vi kräver, att alla krigshandlingar omedelbart inställs på bägge sidor. Vi kräver, att en demokratisk enhetsfront bildas.
(Glåpord. Skratt. Bifall)
- ROP Är ni fortfarande kvar, mensjeviker?
- LENIN Om det finns kamrater här, som inte accepterar vårt program, så skall de avlägsna sig tillsammans med de övriga desertörerna och medlöparna. Vidare. Låt oss gå vidare.
(Martov, Abramovitj, Khinsjuck rusar upp)
- MARTOV Denna kongress är olaglig.
(Skratt. Tumult. Mensjevikernas högra fraktion anträder avtåget)
- KAMENEV Till protokollet. Martov, Abramovitj, Khinsjuck lämnar salen med mensjevikernas högra fraktion.
(En skrivare antecknar. Trotskij ropar efter de avtågande)
- TROTSKIJ Ni är bankrutt. Ni har spelat ut er roll. Ge er iväg, dit ni hör hemma. På historiens sophög.
(Skratt. Bifall. Ett par andra delegater rusar upp)
- ARKADI KREMER Under dessa omständigheter är det omöjligt för Judiska Bunds delegater att delta i förhandlingarna.
- KAMENEV Till protokollet. Judiska Bunds delegater lämnar salen.
- KUTJIN Politiska hycklare beslutar här över nationens öde. Soldaterna i skyttegravarna är inte på er sida.
(Protester. En soldat, Peterson, griper till orda)
- PETERSON I vems namn talar ni, Kutjin?
- KUTJIN Jag talar för frontgruppen. Vi avsäger oss allt ansvar för följderna av detta äventyr.
- PETERSON Nog med struntprat. Du representerar inte fronten. Jag kommer därifrån. Vi väntar otåligt på att sovjeterna skall överta makten. De delegater, som ingen sänt hit, skall lämna kongressen.
(Bifall. Kutjin ut. Andra delegater ansluter sig till honom)
- KAMENEV Vad heter du, kamrat?
- PETERSON Peterson. Lettisk soldat.
- KAMENEV Protokollet. Frontgruppens delegater lämnar salen. Socialrevolutionärernas högra fraktion lämnar salen.
(Tumult. Bifall. Visslingar)
(En arbetardelegation in)

- ARBETARE 1 Kamrater, ni måste genast vidta åtgärder mot Kaledin. Han tänker avskära kolgruvorna i Donbäckenet och blockera livsmedels-tillförseln.
- ARBETARE 2 Kerenskij har skickat kosackregementen från Gatjina på ilmarsch mot Petrograd.
(Trotskij skriver ut lappar, överlämnar dem till kurirer. Vänder sig till Sjljapnikov, Mratjkovskij)
- TROTSKIJ Förstärkningar åt Miljutin. Till godsstationen. Till saluhallarna.
(Sjljapnikov, Mratjkovskij ut)
(En matros in)
- MATROS 2 Tredje cykelbataljon har gått över på revolutionens sida.
(Stormande bifall. En kurir överlämnar ett telegram till Rykov)
- RYKOV Ett telegram från tolfte armén. Framför hälsningar till kongressen. Meddelar, att en militär revolutionskommitté bildats, som övertar kommandot på nordfronten. Försök av den provisoriska regeringen att få väpnad hjälp, har strandat på truppersnas motstånd. Nordfrontens överbefälhavare, general Tjeremissof, har erkänt kommittén.
(Stormande bifall)
(En grupp frontsoldater in. Kosacker)
- SOLDAT Vi är delegater för de trupper, som skickades till Petrograd av den provisoriska regeringen. Vi förklarar härmed vår anslutning till den revolutionära Petrograd-garnisonen.
(Jubel. Delegater omfamnar varandra. Trotskij reser sig)
- TROTSKIJ Kongressen beslutar, att hela makten övergår på sovjeterna. Arbetare, bondesoldater, revolutionens öde ligger i era händer. (Kamenev reser sig)
- KAMENEV Kamrat Lenin.
(Lenin reser sig under jubel och bifallsyttringar. Står framåtböjd. Läger först handen skyddande för ögonen. Stöder sedan båda händerna framför sig på bordet)
- LENIN Vi skall nu övergå till att bygga upp det socialistiska systemet.
(Bifallsyttringar)
- LENIN Kamrater. Arbetar- och bonderevolutionen, vars nödvändighet bolsjevikerna så ofta eftertryckligt framhållit, har blivit ett faktum. Vi kommer att ha en sovjetregering utan det ringaste deltagande av bourgeoisin. De undertryckta massorna kommer själva att överta ledningen. Den gamla statsapparaten kommer att försvinna, och i dess ställe kommer en ny, av sovjetorganisationer skapad regeringsform att uppstå. Asiens utplundrade nationer, de kolonialiserade folken väntar lika lidelsefullt på den kapitalistiska regimens störtande som det europeiska proletariatet. Att förena dessa krafter till en världsrevolution, det är de ryska arbetarnas och böndernas historiska uppgift. Oktoberrevolutionens flamma kommer att växa till en orkanartad brand, som kommer att stöta upphovsmännen till detta mördarkrig

och krossa deras våldsherravälde.

(Bifallsyttringar)

LENIN

Vidare. Arbetar- och bonderegeringen, som stöder sig på arbetar-, bonde- och soldatdeputerades sovjeter, föreslår alla krigsförande länder att omedelbart inleda förhandlingar om en rättvis och demokratisk fred. Att fortsätta detta krig, som hjälper de starka och rika nationerna att dela upp de svaga och besegrade länderna sinsemellan, anser vår regering vara det grövsta tänkbara brott mot mänskligheten. Ett fredsfördrag förutsätter lika rättigheter för alla länder, utan undantag.

(Bifallsyttringar)

LENIN

Arbetar- och bonderegeringen avskaffar den hemliga diplomatin och kommer att offentliggöra alla hemliga fördrag. Allt, som i dessa fördrag syftar till att försäkra de ryska godsägarna och industriägarna privilegier och fördelar, annulleras omedelbart och villkorslöst av regeringen. Rätten till privategendom av jord avskaffas för all framtid.

(Bifallsyttringar)

LENIN

Vidare. Arbetar- och bonderegeringen föreslår ett omedelbart vapenstillestånd för att inleda förhandlingarna. Vi vänder oss särskilt till de klassmedvetna arbetarna i de tre mest framskridna nationerna, England, Frankrike och Tyskland, i övertygelsen om att just dessa genom allsidig och beslutsam verksamhet kommer att hjälpa oss att med framgång slutföra fredens sak och därmed de utsugna massornas befrielse från allt slags slaveri.

(Ihållande bifallsyttringar)

ZINOVJEV

Alla som instämmer i kamrat Lenins appell, räcker upp handen.

(Alla närvarande reser sig. Från sidorna ansluter sig soldater och matrosar. Alla sträcker upp händerna, knyter dem. De stämmer upp Internationalen)

(Under sången banar sig en trupp soldater, i uniformer från slutet av tjugotalet, väg genom de församlade. De ställer sig bakom Trotskij. Två officerare griper tag i hans armar. Sången har nu avslutats. Alla viker undan från Trotskij. Bara Lenin står kvar vid sidan av honom. En av officerarna läser upp en skrivelse. Alla står orörliga)

OFFICEREN

Behandlat: beträffande medborgaren Trotskij, Lev Davidovitj, enligt paragraf femtioåtta tio i strafflagen, anklagad för att ha befattat sig med kontrarevolutionär verksamhet, som bestått i organiserandet av ett illegalt, sovjetfientligt parti, vars verksamhet under senare tid syftat till att provocera fram antisovjetiska demonstrationer och förbereda väpnad kamp mot sovjetmakten. Beslutat: medborgaren Trotskij, Lev Davidovitj, utvisas från Sovjetrepublikens territorium. Tillkännagivet: tjugonde januari nittonhundratjugonio.

(Officerarna och soldaterna drar Trotskij bakåt. Han gör motstånd. De lyfter upp honom i armarna och kroppen och bär honom bakåt och ut. Lenin blir ensam kvar vid mitten av bordet. Ingen ser efter gruppen)

Andra akten

10. Kronstadt

Trotskij på en stol i förgrunden. Håller en kikare framför ögonen och för den i en halvcirkel framför sig. I bakgrunden Lev Sedov och Blumkin. Blumkin talar halvhögt. Sedov ställer frågor, gör anteckningar. Natalja Sedova passerar med en stor blomsterbukett.

- TROTSKIJ Ständigt blått hav. Ständig sol. Marmarahavet. Homeros' hav. Odysseus på Prinkipo. Roddturer. Fiske. Tid att skriva och studera. Ständig ledighet. Avskyvärt.
(Han slår upp en bok)
- TROTSKIJ Vet ni vad han kallar mig, det brittiska imperiets store förkämpe? Europas människoslukare kallar han mig.
(Han skrattar. Vänder sig mot bakgrunden. Blumkin stiger fram)
- TROTSKIJ Han svor och förbannade, han spottade och fräste, slog omkring sig och intrigerade. Så skriver Churchill. Han hetsade de fattiga mot de rika. Han hetsade de utblottade mot de fattiga. Men då kastade sig detta kommunistiska pack över honom, för att slita honom själv i stycken.
(Skratt. Lev Sedov fram med en tidning)
- LEV SEDOV Och i Berlin skriver de, Trotskij vill komma till Tyskland, det skulle allt passa honom. Vi skall hålla ögonen på honom, den där judiske blodhunden.
(Skratt)
- TROTSKIJ Där borta Europa. Bortom det blå havet. Under den strålände solen. Vad? Vill de inte upp på barrikaderna? Ingenting. Ingenting syns. Blumkin, vad finns där förutom svartskjortorna och brunskjortorna?
- BLUMKIN Det tyska partiet, en isolerad enklav. Är inställt på att övervintra. Det är inte fascismen, som är huvudfienden, utan socialdemokratin. Att ni appellerar till partiet att förena sig med socialdemokraterna, det räknas som ett nytt bevis på ert förräderi.
- TROTSKIJ Misslyckas den gemensamma fronten, då är arbetarrörelsen krossad för decennier framöver. Denna underskattning av fascismen är katastrofal. Och ändå kan man spåra dess förelöpare ända tillbaka till nittonhundrafem. Redan då nöjde sig de makthavande inte med några reguljära arméer. Brutaliteten i deras metoder hade ökats i så hög grad, att de behövde horder av råa slagskämpar till sitt försvar. De Svarta Hundra, de rekryterades bland förvildade småborgare. Bland misslyckade akademiker, arbetslösa officerare, rotlösa ungdomar. Förbittrade. Lättledda. Desperata. Allt detta vältrar sig nu i kapitalismens namn över arbetarna, för att krossa deras kadrar.
- BLUMKIN Det sägs hos oss, att Trotskij vill hålla världen i ständig oro med sin internationalism. Han begriper inte, att det är nödvändigt att först genomföra industrialiseringen och kollektiviseringen, innan vi är i stånd att hjälpa andra. Han tror, att om världsrevolutionen inte segrar inom en nära framtid, så måste vi kapitulera för bourgeoisin. Men i

och med att han tar ställning mot oss, och inte tror på vårt proletariats, vår bondebefolknings självständiga kraft, gör han sig till partigångare just med denna bourgeoisie. Denna inställning har vår opposition i stort sett övertagit. Inte ens Pjatakov, Smirnov, Mratjkovskij, Radek står på er sida längre. De har alla slutit fred med partiet.

- TROTSKIJ
Inte Radek, Han är alltför mycket europé, marxist. Med ett kvarts sekels revolutionär verksamhet bakom sig. Har ju just arbetat för, att jag skall hämtas tillbaka.
- BLUMKIN
Radek? Han skulle skratta. Jag agitera mot Trotskijs förvisning? Jag har brutit definitivt med Lev Davidovitj. Vi är politiska fiender nu.
- TROTSKIJ
Det är hans taktik.
- BLUMKIN
Bara Rakovskij kvar. Men vad kan han väl göra, svårt sjuk, hjärt-attacker. Oppositionen inser visserligen att det inte är proletär demokrati än, men tror i alla fall på en framtid för ett massinitiativ underifrån. Alla vet, att utanför partiet har de inget som helst inflytande. Bara inom partiet kan de uppnå någonting.
- TROTSKIJ
Och förväxlar statsmaktens uppbyggande med socialismen. Tar femårsplanen för den internationella revolutionens fundament.
- BLUMKIN
Ser ni, Lev Davidovitj. Bucharin, Zinovjev, Kamenev, de slingrar sig, de ryggar tillbaka för tvångsåtgärderna. Men sen är de strax beredda att ge efter igen. Göra avbön. Zinovjev har jag redan träffat på kviddande och darrande, för att han trodde, de skulle skicka tillbaka honom till Sibirien för en kritik han yttrat. Bucharin, som en gång ropade till kulakerna: berika er, han skriker nu högst i kören: död åt kulakerna. Smirnov, Mratjkovskij, som fruktade ingen och ingenting under inbördeskriget, de rabblar lovsånger över ledningen för att inte falla i onåd igen. Och så denna fantastiska entusiasm, som breder ut sig i landet. Allt våld tycks rättfärdigat. Tjugosex miljoner småbönder rycks upp ur sitt arkaiska tillstånd. I stället för tråplogar, skvadroner av traktorer och skördemaskiner. Fabriker, regleringsdammar stampas ur marken. Järnvägar, flygplan, stridsvagnar, kanoner byggs. Allt, som står hindrande i vägen sopas bort som damm.
- LEV SEDOV
Det har kostat landet femton miljoner kor, fyra miljoner hästar, sju miljoner svin och fyrtio miljoner får.
- BLUMKIN
Förlusterna kommer att stiga ytterligare. Dem drar kulakerna med sig i sin grav. De river med allt de kan få tag på. Det förstärker bara hatet mot dem. Revolution betyder nu kamp om den ryska jorden. Epigonen är ingen epigon längre. Författarna, filmskaparna, målarna förhärmligar honom. Den Allvetande Fadern. Den Store Styresmannen. Den Röda Solen. Dessa hyllningar hör till bilden av den allmänna entusiasmen. Han själv uppträder snarast dämpande. Alla framgångar har stigit er åt huvudet, säger han till tjänstemännen, när det går galet i kolchoserna. Gör dem ansvariga för hans egna felkalkyleringar. Och ändå vore det fel, att bara se despoten i honom. Han är övertygad om, att han handlar i arbetarstatens intresse, att han bara tryggar revolutionens landvinningar.

- TROTSKIJ Ja. Arbetarstaten existerar ännu. Förutsättningarna för socialismens uppbyggande finns. Människorna, som fortfarande har revolutionen i kroppen, finns. Men i ett land låter sig revolutionen inte konserveras. Den är ett led i en enda sammanhängande process. En nationell socialism får bara till följd att Ryssland sjunker tillbaka i sin gamla efterblivenhet. Betonade inte Lenin in i det sista vår avhängighet av den internationella revolutionen?
- BLUMKIN Ryssland är omringat av kapitalismen.
- TROTSKIJ Desto mer gäller det att bryta sig ut. Just därför att världsproletariatet lever under de mest skilda villkor, därför att det inte kan resa sig samtidigt, måste vi alltid och överallt stå på dess sida. Medan Sovjetunionen isolerar sig, underskattar faran i Tyskland, sviker revolutionen i Kina, nonchalerar det som är på väg i Sydamerika, förstärks imperialismen.
- BLUMKIN Namnet Trotskij kommer att utplånas ur revolutionens annaler. I Eisensteins film om oktober förekommer ni inte. De nya generationerna kommer inte att veta någonting om er längre. Historien skrivs om. Bara Han blir kvar. Han var den ende, som stod vid Lenins sida redan från början. Han genomför det ni och Lenin planerade för tio år sedan, och som ni misslyckades med. Ni ville uppnå socialismen genom uppfostran, genom en kulturrevolution. Han kommer att uppnå den med våld och utan hänsyn till människoliv. Och han kommer att få rätt. Industriellt och militärt kommer han att göra landet så starkt, att det motstår alla angrepp. Inte heller ni, Lev Davidovitj, avvisade ju våld, då det gällde försvaret av den proletära diktaturen.
- TROTSKIJ Blumkin, ni får inte fara tillbaka. Man kommer att ställa er mot väggen, när man får reda på, att ni talat med mig.
- BLUMKIN Jag är en gammal terrorist, det vet ni. Jag skulle inte kunna tillhöra GPU och oppositionen på samma gång, om jag inte vore slipad. Jag kan alltid svänga mig; jag besökte er bara som agent, för att provocera er.
(*Blumkin ut*)
- LEV SEDOV Han kommer inte att kunna klara sig. Inte ens Dzerzjinskij, om han fortfarande levat, hade kunnat hjälpa honom. Blumkin har aldrig skyggat för desperata handlingar. Nittonhundraarton, då han sköt den tyske ambassadören, satte han revolutionen på spel.
Ville till varje pris det oförsonliga kriget.
- TROTSKIJ Terror. Detta begrepp har förvirrat många av oss. Vi avvisade den individuella terrorn. Romantiserandet hos en handfull revoltörer, som trodde att de kunde störta tsarväldet med några revolverskott, en kniv och ett par bomber. Det var klasskampen massorna skulle inrikta sig på, inte hoppet om några hämnare och befriare, som utförde en mission för dem.
- LEV SEDOV Och idag, far? Fördömer du våldsaktioner, sabotage mot byråkratin?
- TROTSKIJ Skulle oppositionen tillgripa terror? Det vore alltför äventyrligt. Sovjetunionen måste försvaras till varje pris. Vår uppgift är att stärka

Internationalen. Stödja kampen ute i världen.
(*Trotsky reser sig. Går fram och tillbaka*)

TROTSKIJ

Den enda form av terror vi någonsin erkände, var massterrorn. Den var nödvändig i kampen mot bourgeoisin, socialrevolutionärerna, mensjevnikerna. Bara med denna politiskt grundade terror, med detta revolutionära våld, kunde det ryska proletariatet, då en försvinnande minoritet, komma till makten. En oerhörd djärighet. En oerhörd prestation. Medan Europas jättelika arbetarmassor med sina mäktiga partier förblev passiva, gav upp. Vad var denna terror, detta våld jämfört med kapitalismens terror? Vi kalkylerade fel bara. Än så länge gick klassfienden inte under av sina inre motsägelser. Den samlade ny kraft. Expanderade obehindrat. Kejsarriket, det brittiska imperiet, de överträffas av det amerikanska finanskapitalet, som nu lägger under sig den ena kontinenten efter den andra. Revolutionen? Ja, den kommer att fortsätta. Men under svårigheter, som vi inte kunde föreställa oss då. Massorna måste återigen tillgripa terror, våld, innan de kan befria sig från vår tids imperialism. Motståndaren är fruktansvärd. Och likaså hans rumpslickare, hans smilande krypare. Massterror. Revolutionärt våld. Ja. Utan tvivel. Utan tvekan.

(*Deltagarna i samtal omkring partikongressen, mars 1921, framträder. Lenin Alexandra Kollontaj, Dzerzjinskij, Pjatakov, Sjljapnikov, Radek och andra. De tar plats vid och runt omkring bordet. Lev Sedov ut*)

LENIN

Västvärlden frossar i inbördeskriget och lidandet i Ryssland. Det hade aldrig blivit något inbördeskrig, om de gamla kottterierna inte hade motarbetat varje steg arbetarklassen tog, om de inte hade kallat på vapenhjälp utifrån. Själva revolutionen var planerad så i detalj, att den bara kostade oss några dussin döda. Om svälten, nöden, eländet i Ryssland skriver de, för att avskräcka sina arbetare. Se, så kommer det att gå för er, om ni försöker göra revolution. De enorma klyftorna i det egna samhället nämner de inte. Ja, än så länge har vi inte nått den rikedom, som deras privilegierade är utrustade med. Vi har inte ens nått det minimum, som vi utlovade. Och nu, då vi ställer om oss från krigskommunismen till den Nya Ekonomiska Politiken, måste vi utgå från det, som alltid har varit en mardröm för oss, isoleringen. Med en snabb seger, kamrater, med en snabb seger för den internationella revolutionen kan vi inte räkna.

ALEXANDRA
KOLLONTAJ

Men oron, missbelåtenheten ökar för varje dag man inte kan se någonting av den begynnande arbetardemokratin. Och nu ny bestörtning på grund av utrensningsaktionerna. Man frågar sig, varför utesluts tiotusentals medlemmar?

Det är nödvändigt, att partiet återigen blir till ett proletariats avantgarde. Efter revolutionen har vi upptagit alldeles för många medlemmar, vars förflutna vi inte kände till.

DZERZJINSKIJ

Våra tribunaler är offentliga. Varje medlems personliga bakgrund och moraliska förhållningssätt omprövas. Alla kan begära ordet, uttala sig för eller mot en person.

SJLJAPNIKOV

Så odlas angivare, främjas strebermentalitet, rivalitet.

ALEXANDRA
KOLLONTAJ

Och alla de uteslutna, de deltog tidigare i partilivet. Fattade beslut, formulerade resolutioner. Plötsligt så många odugliga, ovärdiga. Vad är det för något parti? Partiet som helhet kommer i tvivelaktig dager. Detta självförtryck strider mot den kulturpolitik, vi försöker genomföra.

LENIN

Kamrat Kollontaj. Dzerzjinskij företräder tillsammans med tjekan direkt och omedelbart proletariats diktatur. Vi har gett honom högsta maktbefogenheter till bekämpande av kontrarevolutionen. Vi måste kunna lita på alla nu. I ett läge, då motståndaren sätter in alla strategiska medel för att strypa oss, är diktatoriskt våld den enda form av rättsskipning vi kan välja.

ALEXANDRA
KOLLONTAJ

I det kommunistiska partiprogrammet beslutade vi, att byråkratin skulle bekämpas med alla medel, att varje sovjetmedlem skulle tillkallas för arbeten inom förvaltningen. Krävde konsekvent cirkulering i dessa arbeten, så att de successivt skulle pröva på alla områden. Inget specialistvälde. Hela befolkningen skulle uppmanas till medarbete. Detta skulle medföra mångsidighet, höjning av den kulturella nivån, så att statsapparaten så småningom skulle kunna avlägsnas. I och med det har vi börjat fostra en ny människa. Gör oss av med disciplinens, det döda lärostoffets ballast i skolorna. Uppfordrar till självständigt tänkande. Angriper den föråldrade familjeinstitutionen.

INPASS

Predikar fri kärlek.

ALEXANDRA
KOLLONTAJ

Ja, kärleken skall avnjutas naturligt, som ett glas vatten.

INPASS

Det är asocialt. Vad blir det av barnen?

ALEXANDRA
KOLLONTAJ

Vi har infört fri abort. Och de unga generationerna, de skall växa upp i egna kommuner, opåverkade av era fördomar.

LENIN

Det är bra, Alexandra. Arbetarnas och böndernas barn står i tur nu. Mycket bra. Ni främjar den proletära konsten. Ni spelar in filmer, gör teater. Utmärkt. Men glöm inte, att vi har tre års inbördeskrig bakom oss. Åkrarna ödelagda. Mer än hälften av storindustrin förstörd. Kolgruvorna under vatten. Tio miljoner svältande. Ingen agitprop räcker till för att övervinna vårt materiella bottenläge.

PJATAKOV

Den proletära revolutionen var segerrik. Men vad har det blivit av proletariatet? Trots missväxter har bondeståndet bibehållits. Sedan godsägarna störtats, har det till och med förstärkts. Behåller det lilla för sig. Producenter inget överskott för städerna. Arbetarna har knappt en bit bröd, några frusna potatisar per dag. Svälten driver de flesta av dem till byteshandel, till stöld, till svarta börsen. Många av dem som fortfarande har arbeten i fabriken stjäla allt, som de själva producerar. Denna vår, nittonhundra-tjugooett, ser vi dem, som skulle vara

- den nya statens härskande klass förkrossade och demoraliserade.
- SJLJAPNIKOV Ni nämner inte hur detta förfall har kommit sig, kamrat Pjatakov. Det är inte arbetarnas skuld, utan partiets. Visserligen säger partiet fortfarande, att det företräder arbetarklassens intressen, men det företräder bara sig självt. Är fångat i sitt eget maskineri.
- LENIN Jag har inte krävt er uteslutning ur centralkommittén för att ni utövar kritik, Sjljapnikov, utan därför att ni har offentliggjort kritiken. Yttrar er i tryckta skrifter, som är riktade mot partiet. Inom partiet är debatten nödvändig. Bör föras med all skärpa. Men ni bryter mot denna lag. Accepterar vi detta, går det åt helvete med partiet.
- SJLJAPNIKOV Kamrater, revolutionens intressen kommer i konflikt med det kommunistiska statspartiets intressen. Från alla håll förebrår man er, att ni är mera måna om att befästa er egen maktställning än arbetarnas demokratiska rättigheter.
- LENIN Vårt statsmaskineri duger ännu ingenting till. Ja, det är under all kritik. Innerst inne fortfarande tsaristiskt. Bara aningen smort med sovjetolja. Fullt av gamla tjänstemän, som styr och ställer egenmäktigt och saboterar oss både medvetet och omedvetet. Att ersätta dessa element med nya krafter, det skall vi ta igen nu. Men innan apparaten kan försvinna och arbetarna och bönderna har tillgodogjort sig planhushållningens principer, tills dess kommer det att krävas yttersta ståndaktighet av oss.
- SJLJAPNIKOV Ni vill militarisera arbetet. Införa arbetsvång. Arbetsläger. Arbetsbataljoner. Hur går det ihop med socialismen? I dessa partidirektiv ser arbetarna ett uttryck för bristande jämlikhet. De kräver, att fackföreningar och fabrikskommittéer övertar ledningen för hela förvaltningen.
- TROTSKIJ Vad är det för fantasier ni lever i? Innan arbetarna verkligen kan överta ledningen, måste de lära sig produktionsdemokratins metoder. Låt oss inte göra oss några illusioner. Vi måste arbeta för att överleva. Revolutionen har skickat ut hundratusentals till att slaktas på slagfälten. Nu har den moralisk rätt att skicka ut människorna till att bygga upp landet. Och vad behöver ni fackföreningar för? För att försvara er mot arbetarstaten?
- LENIN Det är inte bara en arbetarstat, Lev Davidovitj. Det är en arbetar- och bondestat.
- INPASS *(från Bucharins talesman)* Vadå för en stat? En arbetar- och bondestat?
- LENIN Jag hör kamrat Bucharin skräna där borta. Ja, en stat med byråkratiska utväxter. Sorglig etikett. Vår stat är så beskaffad, att proletariatet fortfarande behöver sina organisationer. Fackföreningar till skydd av arbetarna mot staten. Och till skydd av vår stat genom arbetarna. Fackföreningar, organisationer, som utgår från de makthavande, den regerande klassen. Den klass, som förverkligar diktaturen. Fackföreningar, för att uppfostra, för att uppväcka. En skola i förvaltning. En skola i folkhushållning. En skola i kommunism.

- SJLJAPNIKOV Ja. Där en skola. Här en maktapparat. Å ena sidan vilja till frigörelse, självständighet. Å andra sidan tvångsåtgärder. Saken är den, kamrater, i Kronstadt manar arbetarna och matroserna öppet till kamp mot partidiktaturen.
- RADEK Skall vi ge efter för dem, som förlorat tålamodet nu? Som inte längre kan inse sina sanna intressen? Som låter sig hetsas mot oss av reaktionära grupper?
- LENIN Vi kan deras slagord. Ner med de bolsjevikiska tyrannerna. Sovjeter utan kommunister. Mötesfrihet. Yttrandefrihet. Fria val. Vaga frihetskrav, som växer till ropet, leve Tredje Internationalen.
- SJLJAPNIKOV Petrograds arbetare och Kronstadts matroser vill inte restaurera några borgerliga förhållanden. Det var de, som förde er till makten. Har ni glömt det?
(*Lenin reser sig upprörd*)
- LENIN Inte desamma. De som kämpade för revolutionen då, finns inte kvar idag. De har stupat. Eller ligger vid fronterna. De unga matroserna där, förledda, förvirrade, de vet inte vad revolution är.
- TROTSKIJ Sjljapnikov, ni i arbetaroppositionen, ni har skapat en fetisch av de demokratiska principerna. Ni har satt rätten att välja representanter över partiets rättigheter. Så länge revolutionen kämpar för sin existens, kan vi inte i varje ögonblick stödja oss på arbetardemokratins grundsatser.
- SJLJAPNIKOV Lev Davidovitj, Auroras manskap kommer inte att stå på er sida. Det var ni, som kallade Aurora revolutionens stolthet.
- TROTSKIJ Det finns bara ett svar på mensjevikernas och anarkisternas sammanväjning mot den proletära republiken. Detta svar kommer Röda armén att ge. Tuchatjevskij har fått alla nödvändiga direktiv.
- ALEXANDRA
KOLLONTAJ Kamrat Trotskij, måste vi verkligen säga dig, att vi är för obeveklig diktatur, arbetarklassens diktatur? Men under verkligt deltagande av befolkningen. Måste vi säga dig, att det offentliga livet tynar bort utan fri debatt? Deltar inte massorna i varje stadium av beslutsprocessen, blir all planering auktoritär. Vill ni bygga upp staten på samma sätt som faraonerna byggde upp en pyramid?
- TROTSKIJ I vårt ociviliserade land måste vi först utbilda ledarkrafter i moderna arbetsmetoder. Den utvecklade tekniken och industrin hör än så länge ihop med kapitalismen. Vi behöver ingenjörer, ekonomer, industriledare. Måste först och främst trygga utbytet mellan land och stad. Detta lyckas bara om vi ger bönderna ekonomisk stimulans. Uppmuntrar dem att sälja produktionsöverskott, som de kan profitera på.
- INPASS (*från Stalins talesman*) Fri handel, det vill mensjevikerna också. Mot kulakerna hjälper bara våld.
- TROTSKIJ Vi är ännu inte starka nog för frontal angreppet på den internationella bourgeoisin. Därför är vi tills vidare tvungna att samarbeta med den.
(*Oro*)

- TROTSKIJ Tills förutsättningarna för revolutionen i väst har skapats.
- INPASS *(från Stalins talesman)* Det finns ingen revolutionär rörelse i väst. Det är ren hypotes.
- TROTSKIJ Vi kommer att inleda handelsförbindelser med väst. Uppmuntra utländska firmor till investeringar. Och de kommer att följa vår uppmaning, eftersom inga andra motiv existerar för dem än profiten. De kommer att hjälpa oss att bli starkare, för att sedan krossa dem.
- INPASS *(från Stalins talesman)* Eller att själva bli kapitalister.
- LENIN Ja, vi kommer att införa statskapitalismen. Men denna stat är inte en kapitalistisk utan en proletär stat. Staten besätter de viktigaste ekonomiska posterna.
(Oro)
- TROTSKIJ Vi kommer att införa tävlingar, premie-ringar i industrierna. Vi kommer att lära av den, amerikanska taylorismen.
- INPASS *(från Stalins talesman)* Och ge upp socialismen.
- LENIN Det är inte kapitalet, som är vår huvudfiende nu. Det är småborgarna, som motsätter sig den statliga planeringen. Vi tänker oss den Nya Ekonomiska Politiken som en uppgörelse mellan den socialistiska sektorn, den förstatligade storindustrin, planhushållningen, och den privata sektorn, småhandeln, böndernas varumarknad. Den proletära staten för in klasskampen i byarna.
- Genom upplysning kommer miljoner bönder att intresseras för den gemensamma hushållningen och stimuleras till bättre metoder och kontakter inom industrin. I denna dialektiska process kommer så småningom det socialistiska systemet att ta överhanden och slutligen undantränga den privata befogenheten.
- ALEXANDRA
KOLLONTAJ Och partihierarkin?
- LENIN Ja, kamrat. Den skall försvinna. Inga förslag, som inte kan omprövas, korrigeras, ändras. Alla åsikter skall höras. Debatter, som hela nationen deltar i. De mest skilda uppfattningar skall vara representerade. Förutsättningen för ett parti, som stöder sig på en gigantisk folkrörelse. Men inga grupperingar, inga fraktioner, som syftar till en klyvning av partiet. Öppen diskussion, men ingen organiserad opposition inom partiet. Varje sådan tendens måste vi bekämpa.
(En delegation av arbetare och matrosar in)
- MATROS Den baltiska flottans matrosar anser, att partiet inte längre motsvarar sina aktiva medlemmars vilja. Partiet har blivit ett instrument, som kväver alla initiativ och förvandlar allt politiskt arbete till pappersskräp. De kräver, att partiet demokratiseras från grunden.
- ARBETARE Petrograds arbetare har gått i generalstrejk. De kräver, att egna företagsråd, eget fackföreningsfolk och egna sovjeter skall få väljas, att alla arresterade skall frigges, samt att undantagstillståndet skall upphävas. Vi är beredda att kämpa till sista man för våra rättigheter.

Låt det inte gå så långt. (Trotskij rusar upp)

TROTSKIJ

Om de förblindade kamraterna inte besinnar sig och fogar sig villkorslöst, kan de inte räkna med någon nåd från Sovjetrepubliken. Upproret måste slås ner med väpnat våld.

(Några ögonblicks tystnad. Sedan delegationen och alla närvarande, utom Trotskij, ut. Skottlossning)

11. Lenins död

Sinaida Volkova. Trotskij vänder sig om mot henne.

TROTSKIJ

Sina?

SINAIDA VOLKOVA Måste tänka på Nina hela tiden. Kunde inte göra någonting för henne. Ingen läkare. Ingen medicin. Gick under av svaghet helt enkelt. Och nu har jag lämnat kvar mor där. Som du den gången, i Vercholensk. Det var där allt började. Vi har aldrig blivit friska. Mitt första minne. Var är far? Där i sängen. Där låg du. En halmdocka. Halmdocka, det var du.

(Hon börjar gråta. Trotskij går fram till henne. Läger armen om hennes axlar. Går sedan hjälplöst fram och tillbaka)

SINAIDA VOLKOVA Denna resa. I Berlin, i Paris, de frågar mig, vad, ni är Trotskijs dotter? Varför är han borta? Varför är han inte stolt över sitt land? över dessa fantastiska framgångar? De säger, att Sovjetunionen snart har gått om de kapitalistiska staterna. De utsugna arbetarna i väst kommer att strömma dit. Gide sa till mig, varför bråkar han fortfarande, denne Trotskij? Är förstås avundsjuk, för att han själv misslyckats? Där kommer delegationerna till Moskva, betraktar förvånat regeringspalatsen, den nya metrons första stationer. Det är balsalar, ska jag säga dig, marmor, speglar, kristallkronor. Brecht i Berlin, han anser att bara det bästa är gott nog åt dem. Ja, han har rätt. De har rätt allihop. Piscator och Carola Neher. Men de vet inte, på vems bekostnad det sker. De ser inte arméerna av tvångsarbetare, miljonerna i trasor, de svältande, de jättelika fånglägren. De ser inte straffdomstolarna. Varje dag faller domarna där, över ingenjörer, ekonomer, vetenskapsmän. Bakslagen inom industrierna skylls på sabotage, på statsfientlig konspiration. Och bakom alltihop står du. Vansinniga rykten om ett trotskistiskt centrum. Zinovjev, Kamenev arresterade. Bucharin, Smirnov, Pjatakov, Mratjkovskij på väg till Sibirien igen. Majakovskij tog livet av sig i rätt ögonblick. De bästa författarna och regissörerna angrips. Deras arbete har urartat, är formalistiskt, anti-socialistiskt. Blumkin, det sägs att Radek förrådde honom, Jagoda gav order om arkebuseringen. Han gick modigt till avrättningen. Ropade, leve Trotskij. Dina gamla medarbetare, alla röjda ur vägen. Sermuks, Posnanskij, spårlöst försvunna. Glasmann har hängit sig i fängelset. Butov, de ville tvinga ur honom falska vittnesmål, han gick i hungerstrejk, femtio dagar, de lät honom dö. Och ändå, och ändå. Jag förstår kamraterna, när de satsar allt på Ryssland. Denna kraft, som fortfarande utgår från oktoberrevolutionen.

(Hon sätter sig, nära sammanbrott)

SINAIDA VOLKOVA Min man, honom har de också släpat bort. Ninas man undanröjd. Bryr du dig om det? Halmdocka. Har vi någonsin betytt någonting för dig? Du lämnade oss ensamma.
(*Hon rusar upp*)

SINAIDA VOLKOVA Du kommer snart att vara av med mig. Och Serjozja också. Ja, Serjozja också. De har fört honom till Vorkuta.

TROTSKIJ Nej.

SINAIDA VOLKOVA Jag tänkte inte säga något. Men nu kan du gott veta det.

TROTSKIJ Inte Serjozja. Har ju aldrig brytt sig om politik. Är på sitt institut. Sysslar med sin forskning.

SINAIDA VOLKOVA De kommer att döda honom. De kommer att döda Ljova också. Och dig.

(*Natalja Sedova in. Hon omfamnar Sinaida, för henne mot bakgrunden*)

SINAIDA VOLKOVA De skulle hämtat Lenin också, om han fortfarande levat. Ja, Krupskaja sa det. Jag har träffat henne. De skulle hämtat honom och oskadliggjort honom. Det sa Krupskaja.

(*Natalja Sedova och Sinaida Volkova ut. Trotskij fram till arbetsbordet. Ordnar papperen med pedantiska rörelser. Sitter sedan några ögonblick i utgångsställningen*)

(*Lenin framträder. Går tungt, böjd, med sänkt huvud framåt. Läger sig på fältsängen. Pressar händerna om huvudet*)

LENIN Vi har alltid utgått från, att det är omöjligt att bygga upp socialismen i ett isolerat land. Vi undvek att skynda på planeringen av industrialiseringen och kollektiviseringen. Räknade med ett växande stöd från arbetarna i de utvecklade länderna. Men nu tenderar man att försumma det internationella programmet. Inom partiapparaten frodas byråkratin. Jag kräver information, och generalsekreteraren skär på ett oförskämt sätt av mina förbindelser med politbyrån. Under förvändningen att jag skulle vara för sjuk, för att befatta mig med organisatoriska angelägenheter. Lev Davidovitj, bilda en kommission med uppgift att bekämpa byråkratin i förvaltningen.

(*Trotskij reser sig. Sätter sig på en stol bredvid fältsängen*)

TROTSKIJ Det räcker inte. Det är inte bara i förvaltningen som byråkratin är inrotad. Utan i själva partiledningen.

LENIN Skaffa fram de mest erfarna och de mest revolutionära arbetarna. Inrätta arbetar- och bondeinspektioner. Jämställ en sådan undersökningskommission med partiledningen. Vi måste börja fälttåget omedelbart.

(*Han pressar händerna mot tinningarna*)

LENIN Vi ville arbetarstaten. Vi har försökt att göra denna stat levande, demokratisk. Vi kunde inte upprätta den utan det centraliserade partiet. Och nu har maskinen vänt sig mot oss. Det är så, jag försöker styra, men fartyget håller inte kursen, kränger än hit, än dit. Har ingen

kontroll över riktningen längre. Stalin, han måste avlägsnas från sin post. Har alltför stor makt i sina händer. Väntar bara på att jag skall försvinna. För att rycka åt sig partiet helt och hållet. Zinovjev, Kamenev ansluter sig till honom. De har alltid varit vankelmodiga. Men man borde inte värdera dem efter deras förhållningssätt i oktober, utan efter deras andra föredömliga egenskaper. Bland de yngre är Pjatakov och Bucharin lämpade för en kollektiv ledning. Ni Davidovitj, är den mest kompetente. Men ni är så full av idéer, att ni går till ytterligheter. Skjuter ofta långt över målet. Förirrar er sedan i administrativa angelägenheter. Ja, ni har själv bidragit med material till den monolitiska stat, som nu växer fram. Ni inser era misstag för sent.

(En stunds tystnad. Trotskij sitter hopsjunken)

LENIN Varför tiger ni? Varför har ni gripits av sådan svaghet nu, när det går mot slutet för mig? Varför drar ni er tillbaka? Varför antar ni inte mitt förslag att kämpa i mitt ställe på partidagen mot byråkratin och för förnyelsen av den proletära demokratin?

TROTSKIJ Därför att politbyrån påstår, att mina angrepp på byråkratin är angrepp på partiet. De knuffar fram generalsekreteraren och ser inte, att det är de som blir knuffade av honom.

LENIN Är er avvaktan inte uttryck för ett alltför stort självförtroende igen? Tror ni att man kommer att kalla på er? Utnämna er till min efterträdare?

(En stunds tystnad. Lenin ligger utsträckt med armen över ansiktet. Trotskij reser sig, går fram och tillbaka)

TROTSKIJ Vid din sida kunde jag arbeta. Kunde ta upp kampen mot de byråkratiska metoderna. Jag såg de nya generationerna, de unga kadrarna. Kunde tala med dem. Bort med den passiva lydningen, med serviliteten. Stå för er åsikt. Försvara den. Men när du dog, då återstod bara maktkamp. Den kunde jag inte delta i.

LENIN Du får inte låta dig skjutas åt sidan, Lev Davidovitj. Måste vara oböjlig, obeveklig. De kommer att ge dig rätt en gång. Vår revolution kommer att kvävas, om den inte blir till världsrevolution. För detta mål måste alla offer göras, alla snabbt uppnådda fördelar försakats. Bara hålla fast vid den internationella klasskampen. Kina står inför revolutionen. Ryssland och Kina. Om Indien kommer till, utgör vi den överväldigande majoriteten. Vidare. Vidare.

(Han ligger med slutna ögon, stelt utsträckt. Trotskij sätter sig på en stol i förgrunden)

(De fyra soldaterna, som förut. Marscherar fram till fältsängen. Lyfter upp Lenin, bär honom mot bakgrunden. Där framträder Kamenev, Zinovjev, Pjatakov, Dzerzjinskij, Rakovskij, Smirnov, Bucharin, Stalin)

(Soldaterna lägger Lenin på en bår. De församlade övertar båren och bär den, tätt sammanträngda, framåt. Trotskij orörlig. Stegen i långsam, släpande takt)

- STALIN Då kamrat Lenin lämnade oss, gav han oss i arv att värna om partiets enhet. Vi svär dig, kamrat Lenin, att vi hedersamt skall uppfylla detta ditt bud.
- Då kamrat Lenin lämnade oss, gav han oss i arv att skydda och stärka proletariats diktatur. Vi svär dig, kamrat Lenin, att vi hedersamt skall uppfylla detta ditt bud.
- Då kamrat Lenin lämnade oss, gav han oss i arv att i trohet bevara den Kommunistiska Internationalens principer. Vi svär dig, kamrat Lenin, att vi inte skall skona våra liv för att stärka och vidga förbundet mellan arbetarna i hela världen, den Kommunistiska Internationalen.
- (Tåget i en halvcirkel bakåt och ut)*
(Lev Sedov framträder. Går långsamt fram till Trotskij)
- LEV SEDOV Far. De ringde från Berlin. Sina är död. Hade låst in sig på sitt rum. Öppnat gaskranen.
- (Trotskij sitter hopsjunken. Lev Sedov ut)*

12. Världsrevolution

Trotskij känner på sin puls. Räknar halvhögt. Ruskar på sig. Natalja Sedova kommer med ett täcke, en tidning. Brer ut täcket över hans knän. Läger fram tidningen åt honom. Trotskij tar kikaren. Sätter den till ögonen och för den i en halvcirkel framför sig

- TROTSKIJ Vilken kall, fuktig maj. Grenoble helt i dimma nu. Men bergen där uppe syns tydligt. Ser varje spricka i stenen. Dessa murar. Likvideringen närmar sig.
- NATALJA SEDOVA Ljova skriver från Paris, att han inte kunnat få reda på någonting om Serjozja. Vårt upprop utan resultat naturligtvis. Inte ens Romain Rollands och Shaws underskrifter har någon verkan.
- TROTSKIJ Pojken skulle stå ut med det, om han varit politiskt aktiv. Då visste han, varför. Men de tar hämnd på honom, bara för att straffa mig. Vad kan de pressa ur honom? Att han tar avstånd från mig? Att han anklagar mig offentligt? Bara han gjorde det. Om han kunde köpa sig fri med det. Som Rakovskij. Rakovskij. Vad de måtte ha pinat och torterat honom, att han gav efter.
- (Han slår upp tidningen)*
- TROTSKIJ Jubileumsfirandet i London. Vilket skådespel bourgeoisin bjuder proletariats igen. Och där står de i hundratusental och sväljer denna medeltida pompa och ståt. År nittonhundratrettiofem. Det upplysta England. Jag har sett det förr.
- (Han ruskar på sig igen)*
- TROTSKIJ Hur lång tid kan vi ha kvar?
- NATALJA SEDOVA Du är bara femtiofem.
- TROTSKIJ Lenin sa, den största lasten är att bli äldre än femtiofem. Nåja, han blev aldrig lastbar.
- (Utifrån röster. Sedan några improviserat sjungna takter ur*

- Internationalen. Trotskij rycker förskräckt till)*
- TROTSKIJ Nu har de spårat upp oss här också.
(*Han rusar upp. Tar betäckning bakom bordet*)
- TROTSKIJ De kommer att skjuta ner oss.
- NATALJA SEDOVA Det är säkert studenterna från Paris. Som ville besöka dig.
(*Natalja Sedova ut. Trotskij kryper in under bordet. En grupp studenter in. Trotskij drar fram några papper ur fickan, strör ut dem framför sig, samlar ihop dem igen. Reser sig upp. Stryker med handen över pannan. Läger papperen på bordet*)
- TROTSKIJ Draget.
(*Han sätter sig vid bordet. Studenterna drar fram stolar. Samtalet börjar omedelbart*)
- FRANSK STUDENT Eftersom ni är förbjuden att komma till Paris, besöker vi er, som delegation.
- TYSK STUDENT Vi har många frågor. Mycket att diskutera. Jag är född tysk. Judestämpel i passet. Min far i Dachau. Ni har en gång vänt er mot den judiska separatismen. Har ni samma inställning idag? Under flera decennier predikades internationell solidaritet för de tyska arbetarna. Och nu deltar de i förföljelsen av de judiska familjerna. Det hjälpte inte, att vi inte betraktade oss som judar. Vi förklarades vara en särskild ras. Också i Sovjetunionen blir judiska medborgare diskriminerade. Hade en judisk stat kunnat lösa problemet?
- TROTSKIJ Assimilationen av judarna misslyckades. Mindre för att judarna inte ville det, än för att de längre fram behövdes, till avlastning, till avlänkning från klasskampen. I Tyskland visar sig detta mönster med oförsämd tydlighet. I Sovjetunionen är det svårare att fastställa antisemitism. Ingen kan säga, att de arresterade judarna straffas för någonting annat än för sin kritik mot partiledningen.
- FRANSK STUDENT Om emotioner inkräktar på dialektiken, kryper också hets- och pogromstämning fram igen. Reaktionen blir förstärkt sionism.
- TROTSKIJ Ett föråldrat alternativ. Också i den judiska invandringen till Palestina ser jag en fara. Kan bara leda till ökat arabiskt motstånd. Enda möjligheten, utvidgad kamp med Internationalens återupprättande som mål.
- TYSK STUDENT Och under tiden är hundratusentals judar i Tyskland omedelbart hotade. Bara de som har tillräckligt med pengar tas emot i de kapitalistiska staterna. De som blir kvar, ska de lugnt avvakta sin undergång? Vi vet, att nazisterna planerar deras systematiska utrotning.
- TROTSKIJ För mig är judarna bara en del av världsbefolkningen, som nu står inför en uppgörelse på liv och död. Ja, de betalar ett fruktansvärt pris för att de lät sig förledas. Ofta understödde kapitalismens övergång till fascism. Men vad sker samtidigt? Italienarna förbereder sig för erövringskrig mot Etiopien. Japanerna planerar ett nytt angrepp på Kina. Förenta staterna skickar trupper till Bolivia och Paraguay, för

att försäkra sig om deras tenn, deras olja. Revolter i de rhodesiska koppargruvorna slås ner av koloniserörerna. Strejkande arbetare i Asturien skjuts ner. Judarnas kamp för livet är av mindre betydelse i den stora sammandrabbningen. De är bara offer för en konflikt inom kapitalismen. Förstår inte, att de över en natt hamnat på de utplundrades sida. Känner sig som främlingar där. Kommer inte att hinna värja sig. Det är det som är deras tragedi. Huvudfronten går mellan de utarmade folken och de besuttna makterna. Även om dessa till en början kommer att ge sig på varandra igen. Vi måste behålla perspektiven i sikte.

FRANSK
STUDENTSKA

Ni talade för enhetsfronten i Tyskland. Komintern förhindrade den, och fascismen segrade. Vid generalstrejken i Frankrike slöt sig arbetarna ur olika partier spontant samman. Studenter, intellektuella stod på deras sida. Men ni, kamrat Trotskij, vänder er nu mot folkfrontsregeringen.

TROTSKIJ

Folkfronten är inte detsamma som enhetsfronten. Det är på arbetarnas gemensamma kamp det beror. Inte på en allians med borgerliga partier. Arbetarna måste beväpna sig. Bilda sina egna kommittéer, sin egen milis. Ockupera fabrikerna. Den franska folkfronten får ingenting annat till följd än att arbetarnas energi bryts ner och att den socialistiska revolutionen stoppas upp.

FRANSK
STUDENTSKA

Varför föreslår ni, att vi ska ansluta oss till Leon Blums parti, som inte är något revolutionärt parti?

TROTSKIJ

För att bekämpa reformismen i dess egen högborg.

FRANSK
STUDENT

Där kommer man på sin höjd att spela ut oss i agitationen mot kommunisterna. Vi är en ytterst liten grupp. Sådana gästspel i främmande partier splittrar de egna leden. Så låter sig en Fjärde International inte upprättas.

TYSK STUDENT

Är tanken på en Fjärde International överhuvudtaget hållbar? Varken i Amerika eller England har den ekonomiska krisen lett till en revolutionär situation. Trots att ni förutspådde detta. Ansåg, att det kapitalistiska systemet nu nått punkten för sitt sammanbrott. Nu äntligen. För vilken gång i ordningen väntar ni på det?

TROTSKIJ

Kapitalismen stinker av ruttenhet. Förutsättningarna för den proletära revolutionen finns sedan länge. Massorna är på väg. Men de blockeras av sitt eget konservativa byråkratiska maskineri. Det är inte arbetarnas oförmåga, som präglar vår situation, utan stelbentheten i deras ledning. Därför är en ny International nödvändig. Agitation, masstrejker, omutliga krav, och det murkna kapitalistiska systemet skulle rasa ihop.

INDOKINESISK
STUDENT

Vårt indokinesiska parti kommer att finna vägen till revolutionen. För oss gäller fortfarande Internationalen, som den utformades av Lenin och er. Där är den permanenta globala revolutionen nedtecknad.

- TROTSKIJ Att vi är så få, skall inte vilseleda oss. De revolutionära krafterna är för tillfället oöverskådliga. Vad jag menar, kamrater, det är att vi inte kan räkna med några omedelbara framgångar i våra metropoler. Kanske kommer det kommande imperialistiska kriget att förrinta oss alla. Vad som trots allt blir bestående, det är grundsituationen. De utsugas, de utnyttjades befrielsekamp. Ser ni, i Kina är en ny slags revolutionär rörelse på väg. Mao Tse-tung drar samman en bondearmé i det inre av landet. Medan Chiang Kai-shek fortfarande för sin borgerligt nationella kamp mot dem, bildar Mao redan bondesovjeter och genomför land-fördelningar.
- FRANSK STUDENTSKA Det strider mot er teori, att kampen måste ledas av stadsproletariatet.
- TROTSKIJ Kampen började i städerna. Men de revolutionära arbetarna tvingades av den Kommunistiska Internationalen att underordna sig Kuo-min-tang. Ni vet hur det gick. Chiang Kai-shek lät slakta ner dem.
- FRANSK STUDENTSKA Varför höll Komintern fast vid förbundet med Chiang Kai-shek?
- FRANSK STUDENT Gjorde honom till sin hedersmedlem.
- TROTSKIJ Därför att Moskva till varje pris ville undvika att revolutionen spred sig. Därför att ingenting fick äventyra det egna uppbyggandet. Enligt den sovjetiska analysen rörde det sig i Kina bara om en borgerligt demokratisk revolution. I första hand skulle Kinas kamp mot imperialismen, England, Amerika, Japan understödjas. Genom avbrottet flyttades revolutionens tyngdpunkt till landsbygden. Men man trodde inte på böndernas revolutionära kraft.
- INDOKINESISK STUDENT Ni själv kallade en gång bönderna för civilisationens packåsa. Inte heller ni trodde, att lantbefolkningen skulle kunna bli basen för ett kommunistiskt parti.
- TROTSKIJ Jag var rädd för att Mao Tse-tungs revolution i alltför hög grad skulle tillvarata böndernas intressen och förlora arbetarna ur sikte. Att en revolution, som fördes från landsbygden till städerna, skulle kollidera våldsamt med industriproletariatet där. Framgångsrik kan revolutionen bara bli, om arbetarna för kampen samtidigt med bönderna.
- TYSK STUDENT För den åsikten krävde Komintern ert huvud.
- TROTSKIJ För oss är den kinesiska revolutionen förebilden. Hos oss i Vietnam är skillnaden mycket liten mellan arbetare, bönder, studenter. Vi är alla egendomslösa. Proletariatet är för oss ett vidare begrepp än för er i Europa. Också hos oss uppstår de första kadrarna och sovjeterna inte bara i hamnarna, utan också i byarna och på plantagerna. Fransmännens luftangrepp i syfte att slå ner revolterna, riktade sig mot bönder. Kolonisateurerna vet, att motståndaren är spridd över hela landet.
- FRANSK STUDENT Vad som händer i Vietnam, i Kina motsvarar den permanenta revolutionens teorier. Man hoppar över den borgerligt demokratiska

fasen. Ständiga, överraskande guerillaaktioner. Trots det behåller Mao Tsetung och det indokinesiska partiet utåt riktlinjer, som inte stämmer för den asiatiska revolutionen.

TYSK STUDENT

Så stort är Moskvas rykte som säte för världsrevolutionen.

INDOKINESISK
STUDENT

Så stor är efterverkan av Lenins skrifter. Nguyen Ai-quoc, ledaren för vårt parti, berättar hur han fick tårar i ögonen, då han för första gången läste teserna i den nationella och koloniala frågan. Ja, så är det, utropade han, som emigrant i Paris efter världskriget. Landsmän, martyrer, utropade han. Det är detta vi behöver. Detta är vägen till vår befrielse.

TROTSKIJ

Och så börjar befrielsekampen återigen där, där läget är som out-
härdligast. I de mörkaste, mest försummade områdena.

TYSK STUDENT

Kamrat Trotskij. Ni har störtat det gamla samhället. Ni har ändrat egendomsförhållandena ända från grunden. Men människorna har ni inte lyckats förändra.

TROTSKIJ

Ni kräver, att vi på några få år skulle ha kunnat revolutionera tänkandet också. Ni glömmer, att vi stod ensamma. Att kampen för de nya ekonomiska principerna tog alla krafter i anspråk.

TYSK STUDENT

Ni kunde själva inte frigöra er från ert auktoritära tänkande. Ni har visserligen avskaffat klasserna. Men medvetandets frigörelse har ni förhindrat. Ni, kamrat Trotskij, förordade tvångsarbetet, som är förverkligat idag. Ni förordade, att fackföreningarna skulle fräntas sin makt, vilket är ett faktum idag. Det var ni, som ville införa fullständig statlig kontroll över proletariatet. Ni lät öppna eld mot de arbetare, som opponerade sig.

(Trotskij reser sig upprörd)

TROTSKIJ

Därför att revolutionen då hotade att falla sönder. Det fanns ingen annan lösning. Ni skulle vilja upphäva varje auktoritet, varje restriktion med en gång. Som våra gamla anarkister. De trodde, att när allt det gamla väl slagits i spillror, så skulle det nya komma av sig självt. Men ni glömmer, att revolutionen är det mest auktoritära som finns. En handling, genom vilken en del av befolkningen med yttersta våld tvingar på den andra delen sitt maktspråk. Och vill den segerrika delen behålla sin makt, så får den inte släppa sina vapen för en lång tid framöver.

TYSK STUDENT

För våra fäder var oktoberrevolutionen den stora upptakten. Men vi ser motsägelserna. Vad har det blivit av den berömda kokerskan?

FRANSK
STUDENTSKA

Vilken kokerska?

TYSK STUDENT

Enligt Lenin skulle vilken kokerska som helt vara i stånd att leda staten. Men arbetarna leds av statschefer. Och hur gick det med krossandet av den reaktionära familjeinstitutionen? Tillbakagång till hemmets härd, till den heliga urcellen, till modersglädjen. I stället för självständighet genom bildning och kunskap, medgörlighet genom

administration. I stället för revolutionär konst, i stället för konst som upptäckarglädje, skräck för det okända, sentimentalitet, ihålig idealism. Var finns den nya socialistiska människan, utan egoism, maktsträvan, rivalitet och tarvliga avsikter?

TROTSKIJ

Ibland måste jag också kämpa hårt mot denna nostalgi, kamrat. Denna individualistiska vision av livets korthet, ansträngningarna som är förgäves. Men då ser jag dem alltid framför mig. Arbetare, soldater, matrosar, bönder. Kvinnor, män, gamla, unga aktivister. Deras ansikten. Deras hållningar. När jag ser på misslyckandena inom socialismen, när jag tänker på min egen otillräcklighet, då framstår de, som skall ta vid, klart. Trots den byråkratiska deformationen, så uppvisar deras samhälle fortfarande den snabbaste utveckling, som människor någonsin åstadkommit. I kampen mot fascismen blir det de, som får dra det tyngsta lasset. Ni måste stödja dem.

AFROAMERIKANSK
STUDENT

Lenin talade i Komintern om den svarte amerikanens rätt till självbestämmande. Men han föreslog ingen taktik. Hur skall vi uppnå social, politisk, ekonomisk jämlikhet? Många av oss kräver en separat svart stat.

TROTSKIJ

Den parollen håller er kvar i rasismen. Kampen för lika rättigheter är nödvändig, men för den skull får man inte glömma klasskampen. Också de svarta småborgarna stöder era krav. Men kommer ändå att fastna i de vita arbetarnas ideologi. Ni vill gå längre. I den amerikanska klasskampen utgör ert proletariat den viktigaste, den avgörande kraften.

AFROAMERIKANSK
STUDENT

Samarbete med de vita arbetarna är omöjligt. De är mer chauvinistiska än i andra länder. Också i framtiden kommer de att bekämpa oss på arbetsmarknaden, i fackföreningarna, i bostadsområdena.

TROTSKIJ

Om de vita arbetarna fortsätter att låta sig föras bakom ljuset, om de tror, att staten tillhör dem, därför att deras fackföreningsaristokrater gör affärer med industri och militär, då måste ni lin en början kämpa för en nationell befrielse. Det vore ett jättesteg i rätt riktning. Tecken på ett stort moraliskt och politiskt uppvaknande. Och i och med att ni skaffar er kunskap, måste också en marxistisk ledning uppstå. Ni får aldrig isolera er från det vita proletariatet. Ni behöver bundsförvanter, ni behöver ett gemensamt militant parti. Ni utgör förtruppen. Men förblir ni ensamma, då kommer ni att mejas ner en efter en.

LATINAMERIKANSK
STUDENT

Förenta staternas manövrar i Pearl Harbour, de jättelika flygeskadorna, upprustningen, det visar inte bara vilka lösningar, som planeras för Västeuropa. Utan också vad som förestår i Latinamerika. Roosevelt talar visserligen fortfarande om den goda grannens politik. Men vi vet, att vi inte bara kommer att få kämpa mot compradorerna, utan mot Nordamerikas hela övermakt. Vår framtid, det blir guerillan.

TROTSKIJ

Villkoren för Latinamerika är andra än för Kina. Och återigen andra för Afrika, för Indien. För er lantbefolkning har fattigdomen, nöden

sedan århundraden blivit en vana. Kinas revolutionära ledare lever bland bönderna. Hos er finns ingen gemensam kulturell bakgrund. När ni kommer till jordbrukarna, herdarna, indianerna, kommer de att vara misstroga. Ni talar inte deras språk. Ni har vuxit upp i städerna. Kan skriva och läsa. De känner inte till någonting annat än sina berg, sin floddal, sin skog.

LATINAMERIKANSK

STUDENT

Och ändå är det lättare där, i ödemarkerna, än i städerna, industrierna. Just den dagliga nöden har hindrat dem från att slå sig till ro under utsugarna. De vet ingenting om anpassning till någon form av fördelar. De har ännu inte förfallit helt under penningväldet, eftersom de knappt känner till pengar. Av dem kan man vänta sig allt. De har ingenting att förlora.

TROTSKIJ

Trots det vidhåller jag, att det är arbetarna i industrierna, städerna, som först inser sin situation. Som skaffar sig grundlig kunskap. Utan politisk medvetenhet, utan parti går det inte.

LATINAMERIKANSK

STUDENT

Jag förstår, kamrat Trotskij, att vi inte kan tillämpa stadspartiernas direktiv. Vi saknar än så länge teorier för vår kamp. Kanske måste vi börja om ända från början. På samma sätt som ni, i början av seklet, med en handfull yrkesrevolutionärer. Upptäcka vår strategi i praktiken.

TROTSKIJ

Jag menar inte, att de eftersatta länderna tåligt skall vänta, tills proletariatet i metropolerna befriar dem. Villkoren för det väpnade upproret måste skapas överallt. Med olika medel. I städerna med politisk kamp, med legal, med halvlegal, illegal verksamhet. På landsbygden med upplysning i enklaste form. Eftersom arbetarna är en klass, kan de förenas kring gemensamma krav. Ge uttryck för dessa krav genom strejker, demonstrationer. Men de illitterata småbönderna är fortfarande klasslösa. Ofta splittrade genom nationalitet, kultur, religion, vidskepelse. De kan revoltera spontant mot ockrare, feodalherrar. Deras svält, deras elände driver på dem. Men en långvarig revolution kan bara bäras upp av politisk övertygelse. Därför måste ett uppror, om det skall kunna bli en befrielseörelse, ledas av upplysta arbetare.

LATINAMERIKANSK

STUDENT

Det kommer att visa sig, om objektiva villkor i klassisk mening är nödvändiga i Guatemala, i Bolivia, Peru. Om de inte låter sig skapas genom spontana, subjektiva aktioner.

(Studenterna reser sig. Börjar gå ut)

FRANSK STUDENT

Vet ni, nere i stadshuset, i Grenoble, där sitter Thorez och Ilja Ehenburg bland honoratiores. Vi var närvarande vid tillställningen. Efter ett lovtal över sin regim sa Ehrenburg, att hoppet om fred, det ligger nu hos Röda armén. Under diskussionen frågade vi honom, om han inte tänkte besöka grundaren av Röda armén här uppe i bergssluttningen.

(Studenterna ut under skratt. Trotskij framåt. Tar upp kikaren igen, sätter den till ögonen)

13. Folkfiende

Trotskij sätter sig på en stol i förgrunden. För kikaren i en halvcirkel framför sig. Natalja Sedova framträder.

- NATALJA SEDOVA Här har du ju bara ladan och staketet framför dig. Varför vänder du inte på stolen?
Där borta ligger fjorden.
(Trotskij reser sig. Natalja Sedova hjälper honom att vända stolen i sidled. Han sätter sig igen)
- TROTSKIJ Kan du skilja mellan en vacker och en mindre vacker utsikt?
(Han tittar genom kikaren)
- TROTSKIJ Där nere ligger byn. Vad är det den heter? Jag glömmer jämt bort namnet.
- NATALJA SEDOVA Hönefoss.
- TROTSKIJ Vet du, nyss, då måste jag fundera länge för att komma på, var jag var. Alldeles tomt. Ja. Hönefoss. Ja. Norge. Där nere på vägen kommer en bil.
- NATALJA SEDOVA Det måste vara doktorn.
- TROTSKIJ Har hantverkaren varit här redan? Har han monterat antennen?
- NATALJA SEDOVA Ja. Vi kan höra Moskva.
(En läkare, med följeslagare. Läkaren genast fram till Trotskij. Följeslagaren går runt och ser sig forskande omkring. Tittar på papperen på bordet)
- TROTSKIJ Denna andnöd. Tryck över bröstet. Pulsen oregelbunden, ibland mycket snabb. Yrsel. Minnesförlust. Ja, total minnesförlust.
- LÄKAREN Ta av er om överkroppen.
(Trotskij tar av sig jacka och skjorta. Läkaren lyssnar med ett stetoskop på hans bröst, knackar)
- LÄKAREN Andas in djupt. Hosta.
(Trotskij hostar krampaktigt)
- LÄKAREN Lungor, hjärta normalt. Er bröstkorg är utomordentligt stark.
- TROTSKIJ Men nätterna. Jag kan inte sova. Ligger och badar i svett.
- LÄKAREN Nervös överansträngning. Förståeligt, förståeligt.
(Han börjar skratta häftigt)
- TROTSKIJ Vad skrattar ni åt?
- LÄKAREN Har ni läst Ibsen? En folkfiende. Ni är ju doktor Stockmann, som han lever och verkar. Enstöringen. Som inte vill foga sig, inte vill underordna sig det allmänna.
- TROTSKIJ Såvitt jag kan påminna mig, avslöjade Stockmann korruptionen i sin stad.
- LÄKAREN Även om han till en del har rätt, så blir han ändå en förlorare. För han

lyckas inte sprida sin kunskap. Han föraktar mängden, massan, denna förbannade, kompakta majoritet. Han är den andlige aristokraten. En hjälplös, jag skulle vilja säga tragisk figur. Som när han viskande anförtror oss sitt credo i slutet: starkast i världen är den som står ensam.

(Läkaren brister på nytt i skratt. Trotskij rusar upp)

TROTSKIJ

Vem är ni egentligen?

(Läkaren skrattar. Trotskij vänder sig mot hans följeslagare)

TROTSKIJ

Och ni. Vad har ni för er? Vad snokar ni omkring efter?

(Läkaren och följeslagaren skrattande ut. Natalja Sedova kommer)

TROTSKIJ

Vi måste absolut begära bevakning av Knudsen. Vem som helst kan komma hit. Vem var det där? Det var ingen läkare.

(I bakgrunden framträder Åklagaren i Moskvaprocesserna. Hans tal hörs emellanåt otydligt. Avbryts)

ÅKLAGAREN

Har förundersökningarna fastslagit, att samtliga anklagade bedrev sin skändliga, förrädiska verksamhet efter anvisning av den utomlands befintlige folkfienden Trotskij. De omständigheter som trätt i dagen bevisar, att det kontrarevolutionära trotskistiska packett planerade anslag mot partiets och regeringens mest framskjutna ledares —

(Avbrott)

Deras verksamhet syftade till att undergräva vår ekonomiska och militära styrka, att påskynda ett fascistiskt krigsangrepp, att hjälpa främmande agressorer att annektera och stycka vårt land, att störta sovjetmakten och återinföra den kapitalistiska samhällsordningen —

(Avbrott)

Dessa usla banditer, diversanter, spioner och terrorister. Dessa gemena ligor av bedragare och mördare —

(Avbrott)

De anklagade Zinovjev, Kamenev, Smirnov, Rykov, Mratjkovskij, Pjatakov, Radek, Bucharin, Rakovskij, Antonov, Sjljapnikov, Tuchatjevski —

(Zinovjev, Kamenev, Smirnov, Mratjkovskij, Pjatakov, Radek, Bucharin, Rakovskij, samt vittnet Safonova framträder. De ställer upp sig på stort avstånd från varandra. Natalja Sedova sitter i bakgrunden. Trotskij står bredvid stolen, med bar överkropp, skjortan i handen)

ÅKLAGAREN

Anklagade Mratjkovskij. Ni var Trotskijs närmaste förtroendemän. Bedrev tillsammans med honom sovjetfientlig verksamhet sedan nittonhundra-tjugotre. Var medlem av den illegala trotskistiska organisationens centrum —

MRATJKOVSKIJ

Då jag nittonhundra-tjugonio återvände från förvisningen, avlade jag en bekännelse för riktigheten av partiets generallinje. Men detta skedde bara i ord. I själva verket var jag fast besluten att fortsätta kampen mot partiet. Redan nittonhundra-trettioett ställdes frågan om terrorn öppet i vår grupp. Smirnov medförde från Berlin ett direktiv

- av Trotskij, som han fått genom Trotskijs son, Sedov.
- ÅKLAGAREN Vad innehöll detta direktiv?
- MRATJKOVSKIJ Avlägsnar vi inte partiledarna, kan vi inte komma till makten.
- ÅKLAGAREN Vad innebär uttrycket, avlägsna?
- MRATJKOVSKIJ Det innebär, mörda. Då den trotskistiska gruppen var för svag ensam, kom frågan upp om nödvändigheten av ett samgående med andra kontrarevolutionära grupper. Trotskij godkände sammanslagningen med zinovjevsmännen, men meddelade, att blocket måste upprättas på terroristisk basis.
- ÅKLAGAREN Anklagade Zinovjev. När organiserades det förenade centrum?
- ZINOVJEV Sommaren trettiotvå.
- ÅKLAGAREN Hur yttrade sig dess verksamhet?
- ZINOVJEV Huvudsakligen i förberedelse av terroraktioner.
- ÅKLAGAREN Mot vem?
- ZINOVJEV Mot partiets högsta ledare.
- ÅKLAGAREN Anklagade Smirnov. Erhöll ni av Trotskij direktivet om terrorn som kampmedel?
- (*Smirnov tiger*)
- ÅKLAGAREN Anklagade Mratjkovskij. Ni träffade Smirnov efter hans återkomst från Berlin?
- MRATJKOVSKIJ Ja.
- ÅKLAGAREN Ni talade med honom?
- MRATJKOVSKIJ Ja.
- ÅKLAGAREN Tillsammans med Safonova?
- MRATJKOVSKIJ Ja.
- ÅKLAGAREN Smirnov överlämnade Trotskijs direktiv till er?
- MRATJKOVSKIJ Ja.
- ÅKLAGAREN Hörde ni, Smirnov?
- (*Smirnov tiger*)
- ÅKLAGAREN Anklagade Zinovjev. Var erkännandet av terrorn det avgörande villkoret för samgåendet mellan trotskisterna och er grupp?
- ZINOVJEV Ja. Vi var övertygade om att ledningen måste avlösas till varje pris. Att den måste avlösas av oss jämte Trotskij.
- ÅKLAGAREN Anklagade Zinovjev. Såväl ni som Kamenev gick fram på två vägar. A ena sidan försökte ni på alla sätt bevisa er lojalitet gentemot partiet. Å andra sidan förberedde just ni terroraktioner mot partiets ledare. Erkänner ni er skyldig till denna svåra förbrytelse?
- ZINOVJEV Ja.

- ÅKLAGAREN Samma fråga ställer jag till den anklagade Kamenev.
- KAMENEV Jag svarar jakande.
- ÅKLAGAREN Anklagade Kamenev. Hur skall man bedöma de uttalanden ni gjorde år nittonhundratrettio tre, och i vilka ni förklaradeer lojalitet mot partiet. Som bedrägeri?
- KAMENEV Värre än bedrägeri.
- ÅKLAGAREN Som trolöshet?
- KAMENEV Värre än trolöshet.
- ÅKLAGAREN Värre än bedrägeri, värre än trolöshet. Finn ordet ni. Förräderi.
- KAMENEV Ni har funnit det.
- ÅKLAGAREN Vilka var era motiv?
- KAMENEV Vårt hopp om möjligheten av en klyvning av partiledningen hade krossats. Det återstod två vägar. Antingen att ärligt och fullständigt inställa motståndet, eller att fortsätta det, men då utan hopp om något som helst massunderstöd, utan politisk plattform, utan ideologi, bara med hjälp av den individuella terrorn. Vi valde den senare vägen. Vi lät oss ledas av vår gränslösa förbittring mot partiets och landets ledning, av vårt maktbegär.
- ÅKLAGAREN Personligt tarvligt maktbegär var således motivet till er kamp mot partiets och regeringens ledning?
- KAMENEV Ja. Vår grupps maktbegär.
- ÅKLAGAREN Har detta något gemensamt med samhällseliga ideal?
- KAMENEV Det har det gemensamt, som revolution och kontrarevolution har gemensamt.
- ÅKLAGAREN Ni står således på kontrarevolutionens sida?
- KAMENEV Ja.
- ÅKLAGAREN Ni förde således medvetet en kamp mot socialismen?
- KAMENEV Vi är medvetna om, att vi förde en kamp mot parti och regering, som leder landet till socialismen.
- ÅKLAGAREN Därigenom är ni också mot socialismen?
- KAMENEV Ni drar en historikers och åklagares slutsats.
- ÅKLAGAREN Anklagade Smirnov. Ni är en nära vän till Trotskij. Ni uppges vara det trotskistiska centrums ledare. Ni förmedlade Trotskijs terrordirektiv till er illegala organisation.
- SMIRNOV Jag antog inte, att denna information skulle uppfattas som en anvisning av Trotskij.
- ÅKLAGAREN Anklagade Mratjkovskij. Vad gällde Trotskijs direktiv?
- MRATJKOVSKIJ Det påpekades, att alla ditintills använda kampmedel var föråldrade. Att man måste övergå till andra, skarpare metoder. Det vore naivt att tro, att byråkratin skulle kunna avlägsnas genom ett beslut av sovjet-

kongressen. Normala befogenheter räckte inte längre för att avsätta partiets och regeringens ledare. Bara med våld kunde de störtas.

(Trotskij rusar fram)

- TROTSKIJ Ja, med revolutionärt våld. Det skrev jag. Men inte i ett hemligt direktiv, utan i ett öppet brev. Jag skrev, att makten måste överlätas på proletariats avangarde. Vem som helst kan läsa det. Den återgång till revolutionär tradition som jag krävde, förvanskar ni till konspirativ individuell terror.
- ÅKLAGAREN Anklagade Smirnov. Organiserades centrum på terroristisk basis?
(Smirnov tiger)
- ÅKLAGAREN Vad erkänner ni då?
- SMIRNOV Jag erkänner, att jag deltog i den illegala trotskistiska organisationen, att jag inträdde i blocket, att jag inträdde i detta blocks centrum, att jag träffade Sedov i Berlin trettioett och att jag hörde hans åsikt om terrorn, som jag sedan vidarebefordrade till Moskva, utan att för den skull vara införstådd med den.
- ÅKLAGAREN Vittne Safonova. Ytrade sig Smirnov i er närvaro om nödvändigheten av att begå terrordåd mot partiets ledare?
- SAFONOVA Han talade om Trotskijs anvisning, att centrum måste övergå till terroristiska kampmetoder.
- ÅKLAGAREN Talade han om nödvändigheten av att mörda partiledarna?
- SAFONOVA Han ytrade i kategorisk form, att man måste mörda partiledarna.
- ÅKLAGAREN Anklagade Smirnov. I vilket förhållande stod ni till Safonova?
- SMIRNOV I gott.
- ÅKLAGAREN Inte mer?
- SMIRNOV Vi stod varandra mycket nära.
- ÅKLAGAREN Ni var man och hustru?
- SMIRNOV Ja.
- ÅKLAGAREN Inga personliga misshälligheter råder er emellan?
- SMIRNOV Nej.
- ÅKLAGAREN Anklagade Smirnov. Ni erkänner, att blocket hade intagit en terroristisk ståndpunkt?
- SMIRNOV Ja.
- ÅKLAGAREN Ni erkänner, att blocket hade intagit denna ståndpunkt i samband med Trotskijs direktiv.
- SMIRNOV Ja.
- ÅKLAGAREN Och det var ni, som mottog direktiven?
- SMIRNOV Ja.
- ÅKLAGAREN Och som vidarebefordrade direktiven till blocket?

- SMIRNOV Ja.
- ÅKLAGAREN Följaktligen var det ni, som förde blocket till en terroristisk ståndpunkt. (Smirnov tiger)
- ÅKLAGAREN Anklagade Smirnov. Cirkeln är sluten. (Smirnov sjunker ned på knä, faller sedan ihop)
- (*Två soldater. Bajonettförsedda gevär över ryggen. Snabbt fram till Smirnov. Släpar ut honom. Safonova följer efter*)
- ÅKLAGAREN Anklagade Pjatakov. Vad har ni att anföra över er brottsliga trotskistiska sovjetfientliga verksamhet?
- PJATAKOV Jag erhöll anvisning av Trotskij att motarbeta alla sovjetregeringens åtgärder, framför allt på det ekonomiska området.
- ÅKLAGAREN Var arbetade ni då?
- PJATAKOV Jag arbetade då i Högsta folkhushållningsrådet som ordförande för den kemiska industrin.
- ÅKLAGAREN Och medan ni hade regeringens förtroende, uppträdde ni som gemen sabotör, spion och diversant mot Sovjetstaten.
- PJATAKOV Vår brottsliga verksamhet ledde till katastrofer i kolgruvor, traktorfabriker, hyttor, skeppsvarv och elektrotekniska anläggningar. Vi saboterade kommunikationsväsendet, förhindrade våningsbyggandet och förstörde jordbruksprodukter. Vi utförde också massförgiftningar på sovjetiska arbetare.
- ÅKLAGAREN Gjorde ni allt detta på eget initiativ, eller enligt direktiv?
- PJATAKOV I allmänhet gjordes det i enlighet med Trotskijs direktiv.
- ÅKLAGAREN Vilken var Trotskijs målsättning?
- PJATAKOV Trotskij skrev, att direktivet om skadegörelse inte var något tillfälligt, inte bara en av de skarpa kampmetoder han föreslog, utan en högst väsentlig beståndsdel i hans politik. Han yttrade, det var i mitten av trettiofyra, att det nu, efter Hitlers seger, stod fullkomligt klart, att hans tes om det omöjliga i att bygga upp socialismen i ett land bekräftats, att en militär sammandrabbning förestod, och att vi trotskister aktivt måste förbereda Sovjetunionens nederlag, om vi ville kvarstå som politisk maktfaktor.
- ÅKLAGAREN Ni arbetade för ett militärt nederlag för Sovjetunionen?
- PJATAKOV Det var målet. Eftersom kriget enligt Trotskijs uppfattning var oundvikligt, närmast då kriget med Tyskland, och möjligen med Japan, så gällde det att genom en motsvarande överenskommelse med dessa länders regeringar få till stånd en välvillig inställning till att blocket skulle överta makten. Genom en rad eftergifter åt dessa länder, under i förväg uppgjorda villkor, skulle blocket kräva stöd för att kunna hålla sig vid makten. I slutet av trettiofem fick Radek ett utförligt instruktionsbrev angående detta.
- ÅKLAGAREN Anklagade Radek. Erhöll ni ett sådant brev, eller flera brev?
- RADEK Jag fick ett brev i april trettiofyra och ett andra i december trettiofem.

I det första brevet skrev Trotskij, att kriget skulle leda till ett nederlag för Sovjetunionen. Detta nederlag var förutsättningen för att det trotskistiska blocket skulle kunna komma till makten. Följaktligen måste blocket vara intresserat av att påskynda krigsutbrottet och därmed ett nederlag för Sovjetunionen.

ÅKLAGAREN

Vad innehöll det andra brevet?

RADEK

Frågar man efter formeln, så var denna återgång till kapitalismen. Kapitalismens restaurering. Han förutsåg att betydande industriobjekt skulle ges i koncession till Tyskland och Japan till följd av nederlaget. Vidare skulle privatsektorn i hela produktionen återinföras. Och slutligen måste kollektivjordbruken tillfalla ett nytt skikt av kulaker.

ÅKLAGAREN

Talade Trotskij om territoriella eftergifter?

RADEK

Det hette, att territoriella eftergifter skulle bli nödvändiga.

ÅKLAGAREN

Av vilket slag?

RADEK

Vill man försona sig med tyskarna, skrev han, så måste man i den ena eller andra formen tillmötesgå dem och finna sig i deras expansion.

ÅKLAGAREN

Avträda Ukraina?

RADEK

Vi hyste inte något tvivel om att det rörde sig om Ukraina. Vad Japan beträffar, så talade Trotskij om att avträda områdena kring Stilla Havskusten.

ÅKLAGAREN

Hade Trotskij redan förhandlat med de tyska och japanska regeringarna?

RADEK

Han stod i kontakt med Hess, den tyske ledarens ställföreträdare. Den japanska regeringens representanter hade han meddelat, att han inte på något sätt skulle lägga hinder i vägen för Japans annektering av Kina.

ÅKLAGAREN

Anklagade Pjatakov. Bekräftar ni innehållet i detta brev?

PJATAKOV

Ja, jag bekräftar innehållet.

TROTSKIJ

Natasja, varför skickar inte Ljova materialet? Driver han bara omkring i Paris? Varje detalj kan vederläggas. Men fort, fort. Annars är det ute med dem allihop.

ÅKLAGAREN

Blev det inte nödvändigt att sammanträffa personligen med Trotskij?

PJATAKOV

Det gjordes upp om ett sammanträffande med Trotskij i Norge. Jag beslöt mig för denna resa, som var förenad med stor risk för mig.

ÅKLAGAREN

Var befann ni er vid denna tidpunkt?

PJATAKOV

I början av december trettiofem var jag på tjänsteuppdrag i Berlin. Den tolfte december, tidigt på morgonen, flög jag från Tempelhof-flygplatsen och landade omkring klockan tre på eftermiddagen på en flygplats i närheten av Oslo. Där stod en bil och väntade. Vi åkte cirka trettio minuter och kom fram till en villaförort. Vi steg ur, gick in i ett inte illa inrett hus, och där fick jag syn på Trotskij, som jag inte hade sett sedan nittonhundratjugoåtta.

- TROTSKIJ Hade ni norskt visum? Kunde ni lämna Berlin utan att meddela sovjetiska ambassaden vart ni skulle resa? Hur kunde ni dölja er för sovjetrepresentanterna i Oslo? Vad för ett flygplan flög ni med?
- ÅKLAGAREN Anklagade Pjatakov. Bekräftar ni innehållet i detta brev?
- PJATAKOV Ja, jag bekräftar innehållet.
- ÅKLAGAREN Anklagade Pjatakov. Ni landade på en norsk flygplats?
- PJATAKOV Ja. Utanför Oslo.
- ÅKLAGAREN Anklagade Pjatakov. Bekräftar ni innehållet i detta brev?
- PJATAKOV Ja, jag bekräftar innehållet. Vad hette flygplatsen?
- PJATAKOV Jag kan inte påminna mig något namn.
- ÅKLAGAREN Anklagade Pjatakov. Bekräftar ni innehållet i detta brev?
- PJATAKOV Ja, jag bekräftar innehållet. Uppstod det några svårigheter i samband med landningen?
- PJATAKOV Nej. Jag for direkt till förorten, där Trotskij väntade mig.
- TROTSKIJ Jag bor inte en halvtimme, utan två timmar från Oslo, i bergen.
- ÅKLAGAREN Var någon närvarande vid ert samtal?
- PJATAKOV Absolut ingen. Det hela omgavs med yttersta diskretion.
- TROTSKIJ Träffade ni inte min fru? Erbjud vi er ingenting att äta? Ni måste ju vara hungrig efter den långa resan.
- ÅKLAGAREN Vad talade ni om?
- PJATAKOV Jag berättade vad centrum ditintills hade uträttat. Han avbröt mig upprepade gånger. Lät undslippa sig sarkastiska kommentarer och anmärkningar om att vi drömde om försoning, att vi inte begrep situationen. Sa, ni travar fortfarande på i de gamla spåren. Kan inte slita er loss från partiets navelsträng. Så, att många av oss trotskister fortfarande levde i illusionen att en masskamp skulle kunna organiseras. Detta var omöjligt, eftersom både arbetarna och bondebefolkningen befann sig under hypnos av det väldiga uppbyggnadsarbetet, som de uppfattade som ett socialistiskt uppbyggande. Bara genom en statskupp skulle vi kunna komma till makten, med alla därmed sammanhängande konsekvenser i fråga om kampmetoder.
- ÅKLAGAREN Talade han om sina förhandlingar med den ställföreträdande ledaren för det tyska nationalsocialistiska partiet?
- PJATAKOV Han sa, att han i princip kommit överens med Hess, att det tyska kapitalet skulle tillåtas exploatera råämneskällor i Sovjetunionen.
- ÅKLAGAREN Vad var det nya i Trotskij's direktiv?
- PJATAKOV Det nya formulerades entydigt nog. Den trotskistiska organisationen förvandlas i enlighet med sitt väsen till ett verktyg för fascismen.
(Natalja Sedova stiger fram)
- NATALJA SEDOVA Knudsen låter officiellt intyga, att inget utländskt eller privat plan från Berlin landade på Kjellerflygplatsen utanför Oslo vintern

trettiofem. I egenskap av Trotskijs värd förklarar han, att inget som helst samtal mellan Pjatakov och Trotskij ägt rum i Norge.

ÅKLAGAREN

Anklagade Pjatakov. Hette flygplatsen Kjeller?

PJATAKOV

Det är möjligt att den hette Kjeller.

ÅKLAGAREN

Sovjetrepresentationen i Oslo meddelar, att flygplatsen Kjeller är öppen hela året om för flygplan från alla länder.

PJATAKOV

Medborgare domare. I denna stund, då vi inför sovjetdomstolen måste bära det fulla ansvaret för våra brott, kommer den, i vars namn och på vars anstiftan vi utförde allt detta, inte att finna på något bättre än att förneka det, som vi gjorde tillsammans med honom, än att förtala oss, att ljuga och att beskylla oss för falskt vittnesmål.

ÅKLAGAREN

Anklagade Rakovskij. Ni var Trotskijs personlige vän?

RAKOVSKIJ

Jag var hans personlige vän.

ÅKLAGAREN

Ni delade hans politiska åsikter?

RAKOVSKIJ

Jag delade hans politiska åsikter.

ÅKLAGAREN

Varför förde ni denna kamp mot sovjetstaten?

RAKOVSKIJ

Vi handlade i feber. Det faktum att vi innehade höga ansvarsfulla poster, förvred huvudet på oss. I vår självförblindelse ryggade vi inte tillbaka för något bedrägeri, något mutförsök, något mord för att komma till makten. Så slöt vi slutligen förbundet med Hitler och Mikadon, för att förrinta socialismens landvinningar i Sovjetunionen och återinföra de kapitalistiska förhållandena. Från att ha varit revolutionärer blev vi kontrarevolutionärer.

ÅKLAGAREN

Ni har aldrig varit revolutionär.

RAKOVSKIJ

Man kan inte bestrida, att jag också en gång tillhörde —

ÅKLAGAREN

Ni tillhörde aldrig revolutionärerna. Ni fascismens legoknekt.

RAKOVSKIJ

Ja, jag är skyldig till högförräderi. Redan år nittonhundra-tjugofyra anslöt jag mig till den brittiska Intelligence Service. Efter min frigivning från förvisningen nittonhundra-trettiofyra, blev jag agent i den japanska spionagetjänsten. Men när vi trodde, att vi skulle kunna gripa makten — och behålla den, utan att överlämna den i fascisternas händer, så var det vansinne, utopi. Medborgare domare, jag vill inte vältra över den skuld jag bär på Trotskij. Jag är äldre än han. Har inte mindre politisk erfarenhet än han. Ändå beklagar jag, att folkfienden Trotskij inte befinner sig här, vid sidan av oss anklagade. Jag beklagar det, ty bilden av denna process förlorar i bredd och djup därigenom att ligans anförare saknas. Jag beklagar det, därför att Trotskijs frånvaro innebär hans fortsatta aktivitet. Men jag är säker på, att inte ens i sitt mexikanska gömställe, där han håller sig undan efter utvisningen från Norge, kommer han att undgå den vanära som vi får lida här.

RADEK

Jag kan inte ens åberopa mig på att det var Trotskij, som förde mig från den rätta vägen. Jag gick inte med i den trotskistiska organisationen i namn av Trotskijs ömkliga teorier, vars rutenhet jag

insett redan under min första förvisning, utan därför att det inte fanns någon annan grupp, som jag kunde stödja mig på för att nå de politiska mål jag satte mig. Jag har erkänt mitt förräderi. Men vilka bevis finns det för de brott vi begick? På vad kan ni grunda er övertygelse, att det som vi har sagt är sanningen, den orubbliga sanningen? Det finns mina uppgifter, att jag av Trotskij erhöll direktiv och brev, som jag tyvärr bränt upp, och det finns uppgifterna av Pjatakov, som sammanträffat med Trotskij. Alla övriga anklagades vittnesmål stöder sig på våra bekännelser. Kamrater domare —

ÅKLAGAREN

Inte kamrater, anklagade Radek. Medborgare domare.

RADEK

Förlåt. Medborgare domare. Även om jag inte är berättigad till att uppträda som ångerfull kommunist, så får jag ändå hänvisa till att vi deltog i arbetarrörelsen den största delen av vårt liv, och att dessa folkmassor, som vi en gång förenade oss med, fortfarande betyder någonting för oss. Inför dem, tro mig, ljuger vi inte i denna stund. Vi säger det till alla, som kämpar för fredens sak, vi säger det till hela världen, trotskismen är ett verktyg för fascisterna, för krigshetsarna. Det var oerhört svårt för oss att erkänna det. Men det är ett historiskt faktum. Och för detta faktum kommer vi att betala med våra huvuden.

MRATJKOVSKIJ

Jag är arbetare. Son och sonson av arbetare. Revolutionär. Son och sonson —

ÅKLAGAREN

Ni är en förrädare av arbetarklassen, Mratjkovskij. En förrädare av revolutionen.

MRATJKOVSKIJ

Jag arresterades första gången då jag var tretton år. Må alla minnas, att också arbetare, eller människor som kommer ur arbetarklassen, människor som jag, kan bli kontrarevolutionärer. Jag förtjänar inte att leva vidare. Men ändå ber jag att ni skall tro på, att jag har rentvätt mig från all den smuts som jag drog på mig.

ZINOVJEV

Ingen av oss kan ha rätt gentemot partiet. I sista instansen har partiet alltid rätt, eftersom det är det enda historiska instrument, som arbetarklassen äger för att lösa sin uppgift. Efter Lenins död var det jag, som uppmanade Trotskij att underordna sig denna fundamentala princip. Men han vägrade att erkänna den lagen. Han bröt mot den. Trots detta anslöt jag mig till honom. Min defekta bolsjevism förvandlades till antibolsjevism. Jag blev den internationella arbetarrörelsens fiende.

BUCHARIN

En gång stod vi vid Lenins sida —

ÅKLAGAREN

Ni hycklare. Ni, Bucharin, stod aldrig vid Lenins sida.

BUCHARIN

Sedan försökte vi krossa Lenins verk, som i dag fortsätts av partiledningen med gigantisk framgång. Men vi blev själva krossade. Det trotskistiska banditväsendet är slaget i spillror. Jag böjer knä inför partiet, inför hela folket, inför landets visa ledning.

(Smirnov förs in av beväpnade soldater. Står böjd. Talar tonlöst)

BUCHARIN

Jag vänder mig till trotskisternas skingrade skaror, som fortfarande irrar omkring i landet, till alla, som ännu inte gett upp motståndet.

Lägg ner vapnen. Jag uppmanar alla, bekämpa trotskismen och Trotskij. Det finns ingen annan väg för vårt land, än den väg det går. Det kan inte ha någon annan ledning, än den som historien har gett det.

(I bakgrunden ett antal namnlösa anklagade under eskort av soldater. Några stiger fram)

ÅKLAGAREN

Jag yrkar på att dessa galna hundar arkebuseras allihop. Ogräs och tistlar skall växa på deras gravar. För evigt skall de vara bannlysta av de ärliga sovjetmänniskorna, av hela sovjetfolket.

(De huvudanklagade förs mot bakgrunden av soldaterna. Zinovjev gör motstånd)

ZINOVJEV

Ni lovade att skona våra liv, om vi bekände.

(Soldaterna skrattar. Zinovjev klamrar sig fast vid benen på en soldat)

ZINOVJEV

Snälla ni, för Guds skull. Kalla på Josef Vissarionovitj. Han lovade oss det personligen.

KAMENEV

Jag vänder mig till mina barn. Se inte tillbaka. Fortsätt framåt. Tillsammans med det sovjetiska folket.

SMIRNOV

Frige min hustru, min dotter.

(Zinovjev släpas bort. Han skriker)

ZINOVJEV

Hör Israel. Hör Israel. Vår Gud är den ende guden.

(Medan gruppen förs ut, stiger några av de namnlösa fram till Trotskij)

NAMNLÖS 1

De vågade inte ställa Sjljapnikov inför rätta. Han skulle ha spottat åklagaren i ansiktet. De likviderade honom i källarna tillsammans med tusentals andra, som inte ville bekänna. Också Peterson var bland dem. Den lettiske soldaten, som en gång förde befälet över ditt pansartåg.

NAMNLÖS 2

Innan de sköt Antonov, gav han bort sin rock, sin jacka, sina skor till medfångarna. Han bad oss, att om vi en gång blev fria, säga alla, att Antonov var bolsjevik, och bolsjevik förblev han ända till sin död.

NAMNLÖS 3

De transporterade tillbaka din son, Sergej, till Moskva. Han höll stånd mot alla förhör och all tortyr. Vägrade skriva under någon som helst deklaration. De gav honom nackskottet.

NAMNLÖS 4

Ljova är död. Lämnades in på ett sjukhus i Paris. Förgiftad. Irrade omkring i korridorerna i delirium. Nästa gång är det din tur.

(Alla anklagade ut. Bara Natalja Sedova i bakgrunden, hopsjunken på en stol. Trotskij i förgrunden, med hängande armar. Skjortan i handen. Står orörlig några ögonblick. Plötsligt kulspruteeld. Natalja Sedova rusar upp. Trotskij fram till bordet, välter omkull det, tar betäckning bakom det. Natalja Sedova kastar sig skyddande över honom. Nya skottsälvor)

14. Testamentet

Alfred Rosmer, Sylvia Ageloff, Frank Jacson, Joseph Hansen, Harold Robins, ett par mexikanska poliser och överste Salazar, chef för den mexikanska hemliga polisen, in. Trotskij och Natalja Sedova reser sig upp.

- SALAZAR Ni är inte skadad?
- (Trotskij känner på sin kropp. Skrattar. Tar på sig skjortan)*
(Trotskij's vänner och medarbetare tar hand om Natalja Sedova. Även hon är oskadd. Bordet reses upp. Harold Robins ordnar papper, böcker och skrivdon på bordet. Poliserna genomsöker rummet efter skotthål)
- FRANK JACSON Det var över tjugo man. I polisuniform. Överrumplade vakterna. Satte munkavle på dem, band dem.
- TROTSKIJ Hur kom de in? Över muren? Genom den elektriskt laddade ståltråden? Varför gick inte alarmet?
- FRANK JACSON Sheldon släppte in dem genom porten. Han hörde till vakten.
- SALAZAR Var är denne Sheldon?
- FRANK JACSON De tog honom med sig.
- SALAZAR Tror ni han var i maskopi med attentatsmännen?
- TROTSKIJ Sheldon Harte? Omöjligt. Hade han velat mörda mig, hade han inte behövt tjugo medhjälpare för det. Bara en dolk.
- SALAZAR Och de andra i huset?
- TROTSKIJ Detta är Sylvia Ageloff, en amerikansk kamrat. Frank Jacson, hennes vän. Detta är min sekreterare, Harold Robins. Joseph Hansen, Alfred Rosmer, nära medarbetare sen många år.
- SALAZAR Angriparna hade noggrann kännedom om husets lokaliteter. Tog betäckning bakom träden på gården. Besköt ert rum från olika håll.
- POLIS 1 Jag räknar till sjuttiotre skotthål i väggen.
- TROTSKIJ Jag trodde först, att ni släppt löst ett sånt där mexikanskt fyrverkeri igen.
- SALAZAR Jag förstår inte hur ni kan vara så lugn. Attentatet var bara möjligt med hjälp av personer, som står er nära.
(Han för Trotskij åt sidan)
- SALAZAR Misstänker ni någon? Ert tjänstefolk?
- TROTSKIJ De har vårt fulla förtroende.
- SALAZAR Era sekreterare?
- TROTSKIJ Absolut pålitliga.
- SALAZAR Vi blir tvungna att ta dem i förhör.
- TROTSKIJ Mot det måste jag absolut protestera.
- SALAZAR Så många angripare. Kulsprutor. Brandbomber. Och ingen blev skadad. Underligt. Vem, tror ni, var upphovsman till överfallet?

(Trotskij skrattar)

- TROTSKIJ Det ska jag tala om för er. Det var GPU.
- (Några poliser ur en motorcykelpatrull in)*
- POLIS 2 Vi har en av bilarna, som de flydde i. Har gripit ett par man. De påstår att Siqueiros är deras anförare.
- TROTSKIJ Siqueiros, målaren?
- POLIS 2 David Alfaro Siqueiros. Gruppen som han samlat ihop bestod av Spanienkämpar och gruvarbetare.
- TROTSKIJ Siqueiros. Han bekämpade trotskisterna redan i Spanien.
- POLIS 2 Ett så massivt angrepp. Så noggrant planerat. Och så ömkligen misslyckat.
- POLIS 3 De säger att de bara ville skrämma Trotskij.
- ALFRED ROSMER Med skarp eld. över trehundra skott avlossades.
- TROTSKIJ Komintern har gjort sig löjlig igen.
- JOSEPH HANSEN Vi måste sätta pansar för porten och fönstren. Bygga ett högre vaktorn. Installera ett bättre alarmsystem.
- FRANK JACSON Nästa gång använder de andra metoder.
- JOSEPH HANSEN Vad då för metoder?
- (Jacson rycker på axlarna. Salazar och poliserna ut)*
- TROTSKIJ Jacson, tittar ni till kaninerna? De måste ha blivit ganska ordentligt skrämda. (Jacson och Sylvia Ageloff ut)
- JOSEPH HANSEN Jag litar inte på den där Jacson. När han var i New York nyligen, besökte han inte vårt högkvarter.
- TROTSKIJ Du borde vara tillmötesgående mot honom. För att vinna honom för vår sak. Vi måste alltid utgå från att människor kan förändras.
- NATALJA SEDOVA Vad sysslar Jacson med egentligen?
- TROTSKIJ Han rekryterar belgiska diamantslipare till Mexiko.
- JOSEPH HANSEN Du får aldrig släppa in någon till dig när du är ensam.
- TROTSKIJ Vi kan inte misstänka alla.
- JOSEPH HANSEN Alla besökare måste visiteras.
- TROTSKIJ Jag kan inte överta sådana där amerikanska seder. Vi måste släppa in våra vänner utan förbehåll.
- JOSEPH HANSEN Motståndaren kan utge sig för din vän.
- TROTSKIJ Då kan jag ändå inte undkomma honom. Jag kan inte isolera mig. Kan inte arbeta i det fördolda. Omöjligt, detta ständiga självförsvar. Då förlorar livet sin mening. Vi lever ju redan i en medeltida borg. Bakom tunga dörrar. Bakom murar. Som i mitt första fängelse i Kherson.
- (Harold Robins har under tiden ytterst omsorgsfullt återställt)*

ordningen på bordet. Robins och Natalja Sedova ut) (Diego Rivera och Andre Breton framträder)

- DIEGO RIVERA Siqueiros. Hjälte från spanska inbördeskriget. Ledare för de mexikanska gruvarbetarna. Vad var hans avsikt med överfallet? Ville han bevisa att konst och revolution hör ihop? Eller ville han bara utmärka sig inför partiet?
- TROTSKIJ I grund och botten följde han min tes, Diego, att Sovjetunionen måste skyddas till varje pris. Vi vet alla, att den sovjetiska pakten med de tyska fascisterna bara är ett sätt att vinna tid. Förr eller senare måste det komma till en sammandrabbning. Ingenting får i detta svåra läge äventyra kursen. Och fortfarande ser Siqueiros, och alla partitrogna kommunister, sin huvudfiende i mig. Genom min blotta existens oroar jag den nuvarande ledningen. Siqueiros vill likvidera mig, på uppdrag från högre ort.
- DIEGO RIVERA Så har processerna uppnått sitt syfte. De fruktansvärda lögnerna om dig har stämplat dig en gång för alla, fastän vi vederlade dem punkt för punkt.
- TROTSKIJ Diego, föreställ dig att det påstods, Rivera är en hemlig agent för katolicismen. Sina stora fresker, där han gisslar kyrkan och utsugar-klasserna, har han bara målat för att kamouflera sina verkliga åsikter. Vem skulle i längden tro på ett sådant påstående? Skulle du kunna förkunna den internationella revolutionens idéer med sådan lidelse, och trots alla hotelser och angrepp du utsätts för, om du i grund och botten var reaktionär?
- ANDRÉ BRETON Världen skulle tro det också. Vi har trätt in i en tidsålder av vansinniga föreställningar och förvanskningar. Deformerings övermakt är så total, att den enskilde inte förmår kämpa mot längre. De anklagade i Moskva ropade inte, det är lögn, allt vi sa är lögn. Världspressen var församlad. Ett ord hade räckt, och den monstruösa fantasiskapelsen hade slagits i spillror. Men de var redan fångna i bedrägeriet. Godtog den meningslösa bevisföringen. Så att vi alla kunde kasta oss in i det kollektiva självmordet.
- TROTSKIJ Breton. När händelseförloppen inte tycks fattbara längre, just då måste vi sätta in vårt förnuft. Vi har bara detta enda vapen. Säger vi, slaktandet, offrandet av det egna jaget, det går inte att förstå, då ställer vi oss på bödlarnas sida. Vi kan avslöja orsakerna till de dömdas handlingssätt. Vi måste göra det. Sovjetunionen kommer att förstenas, om denna tid inte blir klarlagd.
- ANDRÉ BRETON Varför tillät de att de berövades all sin värdighet? Varför lät de, socialismens grundläggare, sig trampas så djupt ner i smutsen? Det var de bästa. Hela generationen av revolutionärer. Alla ledande bolsjeviker. Visade de inte genom detta sin ideologis bankrutt?
- JOSEPH HANSEN De dömda förblev övertygade kommunister ända till slutet. Hela deras liv stod i partiets tjänst. Solidariteten med partiet var orubblig, även om de insåg att dess riktlinjer var felaktiga. Det är sannolikt att de ansåg det vara sin plikt att underkasta sig majoritetsbeslutet, att ta på sig det som fordrades av dem.

- ANDRÉ BRETON Det är religiös mysticism. Förening med Guds kött. Offrande av den egna omdömesförmågan. Det är som under Inkquisitionen. De anklagade erkänner att bestraffningen är för deras eget bästa.
- JOSEPH HANSEN Jag håller inte med André Breton, när han påstår, att de inte var medvetna om osanningen. Det finns kamrater, som för-, klarar de falska vittnesmålen, de påhittade bekännelserna så här. De arresterade såg, att det tyska, det italienska proletariats nederlag var totalt. De hade förlorat tron på revolutionär hjälp utifrån. På den ena sidan Tyskland. På den andra Japan. Kriget oundvikligt. Då måste också den hatade partiledningen stödjas. Hellre oinskränkt tyrannvälde, än osäkerhet, resignation inför det fascistiska angreppet. De gjorde sig till syndabockar för alla felkalkyleringar och olycksfall inom industrin, förvaltningen. Hoppades ge befolkningen ny kraft, nu, då ju alla förmodade skadedjur hade eliminerats.
- ANDRÉ BRETON Det är ingen rationell förklaring för mig. Snarare en psykiatrisk sjukrapport. Jag kan inte se något meningsfullt politiskt handlande i en sådan självförnedring. I det bekräftas bara det definitiva brottet mellan en abstrakt avpersonifierad värld och de mest elementära mänskliga anspråken. I och med att det centraliserade allsmäktiga partiet underkastade sina medborgare nya tvångsföreskrifter, i stället för att befria dem från dem, frammanade de på nytt den situation, som revolutionärerna hade utgått från. Processen avspeglar sig också inom konsten. Fullständigt krossande av det autonoma tänkandet. Tillintetgörande av varje verkligt revolutionärt handlingssätt. Jag hörde Eisensteins hemska skuldbekännelse. Han låg på knä och bad om nåd. De sista resterna av sin anarkistiska individualism ville han förneka och med hjälp av partiet försöka nå fram till rätt övertygelse.
- DIEGO RIVERA Meyerhold och Isak Babel, och många andra, förödmjukade sig inte. När fördummade, småborgerliga funktionärer tog arbetet från landets bästa teaterledare, landets bästa författare, vad fanns det då för skäl för dem att leva vidare?
- ALFRED ROSMER Vi har ofta frågat oss vilka som var de modigaste, de, som utsatte sig för domstolens anklagelser, eller de, som inte ville underteckna några bekännelser. De som föredrog att låta sig skjutas i källarna och försvinna genom falluckan.
- ANDRÉ BRETON Vid sidan av alla lojalitetskrav gentemot partiet finns det ett högre krav, sanningskravet. Det är denna tystnad, detta självbedrägeri, som gör marxismen till en gravkammare. Ingenting kan lura oss bort från det faktum, att oktoberrevolutionens män lät sig avlägsnas, bara därför att de stod i vägen för enväldshärskaren.
- JOSEPH HANSEN Breton, ni saknar den reella bakgrunden. Vid sidan av fångarnas ansträngningar att bevara ett parti, fanns erfarenheter från ett område, vars fasor vi inte kan föreställa oss. Alla, utan undantag, hade under flera månader, ibland ett helt år, blivit utsatta för svår tortyr. Deras hustrur och barn hade gripits som gisslan. Enligt lagen kunde dödsdomen utsträckas ända ner till tolvåringar. De trodde att de räddade sina anhöriga genom en bekännelse. Glöm inte denna förtvivlan, som bidrog till deras vittnesmål.

- ANDRÉ BRETON Trots det tillfogade de socialismen en skada, som aldrig kan gottgöras igen. Vad avsåg de? De hade arbetat för en mildring och humanisering av politiken. För ett slut på det terroristiska partivåldet. För en bredare demokratisering. Nu framställde de sig som förrädare och överlöpare, som inte ville någonting annat än att återinföra den borgerliga samhällsordningen, för vars krossande de hade satsat hela sin existens. Hela Lenins politbyrå, en liga av skojare och bedragare. Vilket hån mot arbetarrörelsen.
- TROTSKIJ Jag håller med er, Breton, att den ryska befolkningen blev förd bakom ljuset såväl av partiets mördare som av de mördade. Att den samhällsordning, som hade som mål, att göra slut på människans kamp mot människan, själv blev till ett system, som riktade sig mot människan. Men jag håller inte med er, när ni hävdar, att socialismen inte skulle kunna hämta sig från denna svåra historiska chock. Vad som hänt bevisar inte socialismens falskhet, utan osäkerheten, oerfarenheten i våra revolutionära handlingar. Vi hade inte lyckats utrota mänsklig svaghet, mänsklig feighet, mänsklig uselhet. Ser ni, försöket i Sovjetunionen är bara lite mer än två decennier gammalt. Revolutionen i Kina fortsätter. I Indokina växer, som jag hör, befrielseörelsen. I Latinamerika tilltar oroligheterna. Genom kriget kommer de europeiska arbetarna att på nytt inse sin uppgift. Också sovjetstaten kan än en gång bli förebilden för den revolutionära kampen, om den finner vägen tillbaka till internationalismen, om den vågar konfrontera sig med det förgångnas förvillelser och bedrägerier, vågar göra upp med dessa från grunden. Som motsats till socialismen står fortfarande det andra systemet. Den totala gemenhetens, det totala habegärets, den totala egennyttans system. Detta system är oföränderligt. I enlighet med sitt väsen kan det bara bli ännu mera rovgirigt, ännu mera destruktivt. Socialismen däremot, trots de förbrytelser som begåtts i dess namn, kan förändras, kan förbättras, kan förnyas.
- DIEGO RIVERA Du tvingades uppleva, att alla, som ville befria sig från tanketvånget, från trångsyntheten, likriktningen, trycktes ner och krossades. Du tvingades uppleva, att alla dina medkämpar gick under. Trots det har du förblivit optimist?
- TROTSKIJ Jag kan inte ge upp tron på förnuftet, på den mänskliga solidariteten. Ända sedan min ungdom har denna tro bara blivit starkare. Jag har aldrig erkänt en personlig tragedi. Mitt liv var oupplösligt förenat med revolutionens stadier. Misslyckandena och besvikelserna kan inte hindra mig från att tro på alla förtrycktas seger bortom den nuvarande tillbakagången. Detta är ingen utopisk profetia. Det är den dialektiska materialismens nyktra förutsägelse. Aldrig har jag förlorat förtroendet till massornas revolutionära kraft. Men vi måste förbereda oss på ett långvarigt krig. På år, kanske årtionden av uppror, inbördeskrig, nya uppror och krig. Och när det ser ut som om klasskampen tidvis skulle förlamas, under det borgerliga våldets förtryck och lögner, genom splittringen i den politiska ledningen, då kommer unga generationer att ta vid. Studenter. Som i början av seklet i Ryssland. Men denna gång i en omfattande rörelse, som utgår från universiteten på alla kontinenter. De kommer att ta upp kampen och driva den

framåt. De kommer att lära sig att finna ett gemensamt språk, ett gemensamt aktionsprogram med de upplysta arbetarna. På samma sätt som det är arbetarklassen, som får stå för umbärandena, offren, så är det den som får stå för omstörtningarna, uppbyggandet av det raserade. När sedan ett revolutionärt parti står i spetsen för proletariatet igen, kan segern över världskapitalet bli verklighet. Överraskade mig döden idag, så skulle jag kunna säga, jag har arbetat för de utplundrades och kolonialiserades oavbrutna befrielsekamp. För nödvändigheten av största möjliga utveckling av kultur och vetenskap. För en konst, som ger ohämmat uttryck för människans förnyelsebehov. För ett främjande av teknologin, som en gång, när den förstår att utnyttja atomenergin, kommer att underlätta vår tillvaro. Allt var präglad av tanken på den internationella revolutionen. Bara denna kan slutgiltigt eliminera utsugning, våld och krig.

(Alla närvarande ut. Trotskij går fram till arbetsbordet. Sätter sig. Fullkomnar ordningen på skrivdon och papper. Sitter några ögonblick i utgångsställningen)

15. Avrättningen

Trotsky räddar upp sig. Natalja Sedova framträder i förgrunden.

TROTSKIJ Härligt. Livet är härligt. Det glänsande gräset. Den vita muren. Den blåa himlen bakom dig. Jag har inte mått så bra på länge.

(Natalja Sedova går fram till honom. Läger handen på hans axel)

TROTSKIJ Vet du, Natasja, på den här scenen är det du som är huvudpersonen.
(De skrattar)

TROTSKIJ Nästan fyra decennier har vi levat tillsammans. Fyra decennier. Det hade inte gått utan dig.

(Natalja Sedova kysser honom på pannan)

NATALJA SEDOVA Jacson är där ute. Han vill visa dig sin artikel.

TROTSKIJ Ja, om situationen i det ockuperade Frankrike. Jag kan inte tänka mig, att den är särskilt innehållsrik.

(Han skrattar)

TROTSKIJ Men vi måste uppmuntra honom.

(Från sidan i förgrunden framträder Frank Jacson. Han bär hatt, och under armen, tätt pressad mot kroppen, en regnrock. Natalja Sedova går honom till mötes)

NATALJA SEDOVA Varför har ni hatt och rock? Det är ju så varmt.

FRANK JACSON Över berget syns åskmoln. Det blir säkert regn.

NATALJA SEDOVA Annars ser jag er alltid utan rock, även om det regnar.

(Frank Jacson skrattar nervöst)

NATALJA SEDOVA Ni ser dålig ut, Jacson.

FRANK JACSON Jag mår illa. Maten står mig ända hit upp. (Med en knyckig rörelse

- för han handen till halsen)
- NATALJA SEDOVA Ni kanske vill ha en kopp te?
- FRANK JACSON Lite vatten. Jag är fruktansvärt törstig. Kan jag få ett glas vatten?
(Natalja Sedova ut. Frank Jacson fram till bordet. Drar klumpigt fram ett manuskript ur rockfickan. Håller samtidigt rocken hårt pressad intill kroppen. Trotskij tar emot bladen. Frank Jacson sätter sig på bordskanten. Han behåller hatten på)
- TROTSKIJ Bra, att det är skrivet på maskin. Jag har svårt för att läsa det annars.
*(Han lutar sig över manuskriptet, i utgångsställningen)
(Natalja Sedova in, med ett glas vatten. Hon räcker det till Jacson. Han dricker ur det)*
- NATALJA SEDOVA Hur mår Sylvia?
- FRANK JACSON Sylvia? Sylvia?
- NATALJA SEDOVA Kommer Sylvia idag? Ni tänker resa bort båda två?
(Frank Jacson nickar)
- NATALJA SEDOVA Då ses vi senare i trädgården.
*(Natalja Sedova ut)
(Trotskij lutad över manuskriptet, bläckpennan i handen. Han läser några ögonblick, vänder sig sedan irriterat mot Jacson, som fortfarande sitter på skrivbordskanten. Jacson reser sig, med ett nervöst leende. Han blir avvaktande stående bakom Trotskij)
(Trotskij orörlig över manuskriptet, i utgångsställningen)
(Frank Jacson ställer sig ljudlöst tätt bakom Trotskij. Drar långsamt fram en ishacka ur rocken. Skaftet är avkortat. Med båda händerna lyfter han hackan högt över Trotskijs huvud, färdig till slag)*
- Mörker*

November 1968 till juni 1969

Efterord

Trettio år efter Trotskijs död och mer än fyra årtionden efter hans förvisning ur Sovjetunionen är hans namn fortfarande tabubelagt i de socialistiska länderna. Från och med 1927, då Eisenstein av Stalin tvingades att utplåna Trotskijs gestalt i sin just avslutade film Oktober, och fram till de sovjetiska filmerna, pjäserna och böckerna inför Leninåret 1970, har Oktoberrevolutionens organisatör, Röda arméns grundare och Lenins närmaste medkämpe blivit offer för en i historien unik mörklägnings- och förvanskningprocess. På honom, liksom på hela det av Stalin likviderade gamla bolsjevikgardet, vilar fortfarande den förbannelse som domaren i skenrättegångarna i Moskva utslungade: ogräs och tistlar skall växa på deras gravar. För evigt skall de vara bannlysta.

Endast avpersonifierat, under begreppet »trotskism», frambesvärjs hans spöke, när det gäller att angripa den kinesiska lösningen, när man vill varna för guerillaaktionerna i Latinamerika eller för de vänsterradikala och anarkistiska tendenserna i den internationella studentoppositionen. Överallt där oönskade och för tidiga revolter bryter ut, där spontana protester mot auktoriteter och dogmer kommer till uttryck, där kampformer uppstår, som inte motsvarar

partilinjens, framstår Trotskij som syndabock. Härvid bortser man helt från att han själv in i det sista och ofta i motsats till sina anhängare underströk nödvändigheten av solidaritet med den Första Arbetarstaten, att han, anarkins och den individuella terrorns motståndare, ständigt betecknade den organiserade arbetarklassen som revolutionens bärare.

Efter Chrusjtjovs uttalanden på den XX partikongressen i Moskva, då under en kort tid självkritik och revidering av det förgångna tycktes möjlig, började en ny period av förstelning. Stalin är på väg att uppvärderas igen, medan Trotskij i en nyligen utkommen monografi över Efter-Oktober-perioden, sammanställd av ett författarkollektiv under ledning av partihistorikern Ignatjev, som alltid utmålas som »leninismens värste fiende». Detta totala undanträngande av sanningen, oförenligt med den dialektiska materialismen, detta uttraderande av centrala händelser ur befolkningens medvetande, kunde bara leda till ett samhälleligt trauma. Sjukdomssymtomen märks inte bara i den uppflammande skärpningen av den socialistiska kulturpolitiken, i det ängsliga undertryckandet av avvikande meningar; också många av de nuvarande konflikterna inom den kommunistiska världsrörelsen har sina rötter just i denna beslöjade epok.

Rädslan för konfrontation med det vitala och brännbara ämnet, fasthållandet vid fördomar och förlamande schematism är så mycket mer absurd som det socialistiska blockets nuvarande styrka väl skulle tåla varje öppen diskussion. Hemlighållandet av ett helt idékomplex står i ovärdig motsättning till progressiviteten inom uppfostrings- och bildningsväsendet. Lenin var den förste att bortse från de tidigare konflikterna med Trotskij, och han betecknade honom i sitt testamente inte utan orsak som den dugligaste i partiledargruppen. Mot de häftiga dispyterna mellan honom och Trotskij står talrika bevis på överensstämmelser, och det var dessa som slutligen vägde över och sammanförde deras vägar. Revolutionen var ännu oprövad och i det ständigt växlande läget måste många åsikter och möjligheter konfronteras med varandra och prövas i praktiken. Inte bara den uppskattning som Lenin, framför allt under sina sista levnadsår, visade honom, inte bara hans förtjänster i uppbyggandet av sovjetstaten, utan också det bestående värdet av hans skrifter över en tidsålders alla politiska och kulturella frågor, skulle vara skäl nog för de unga generationerna i de socialistiska länderna att ägna Trotskij och analysen av sin egen utvecklingshistoria uppmärksamhet. Kännedom om svårigheterna, misstagen och stridsämnena i begynnelsestadierna skulle öka deras förståelse för dagens komplicerade revolutionära situation.

Jag skulle inte ha skrivit denna pjäs, om Trotskij verkligen i någon form hade kunnat uppfattas som fiende till den proletära internationalismen. De monstruösa förvrängningarna och förtalet som häftar vid honom framstår idag mer än någonsin som en anakronism. De härrör från tiden för hans fejder med den stalinistiska personkulten och byråkratismen. Hans fasthållande vid partiets revolutionära tradition, hans försvar för den permanenta revolutionen är idag inte längre ett anatema över socialismens uppbyggande i ett land. Sovjetunionen är inte ensam om att vara omringad av borgerliga stater. Revolutionen i Kina, Vietnam, Korea och Kuba har segrat. De förtryckta och kolonialiserade folkens befrielsekamp har spritt sig över alla kontinenter. Medan världskapitalet försvarar sina murkna ställningar med desperat brutalitet, är den antiimperialistiska rörelsen på ständig frammarsch. Att den inte utvecklar sig enhetligt, utan under de mest skilda villkor, att den ofta avvisar ett centrum, en högsta instans och föredrar den frivilliga doktrinens princip, att den råkar in i rasande meningsutbyten över motsatta ståndpunkter och överallt söker efter nya angreppspunkter och kontakter, är tecken på dess styrka och livskraft.

Omprövandet av Trotskijs betydelse, angivandet av den plats, som tillkommer honom i historien, påvisandet av impulser och riktlinjer, som utgår från honom och mångfaldigt omformade dyker upp i debatterna av idag, innebär inte en ytterligare splittring, utan ett klarläggande av vår egen ställning. Om man äntligen vågade bedöma Trotskij objektivt i de

socialistiska länderna och rehabilitera honom tillsammans med Lenins övriga medkämpar, så skulle genast den uppvärdering, som han felaktigt blev föremål för i det sovjetfientliga lägret, gå förlorad. Inte längre diskriminerad skulle han på nytt representera en konsekvent, uppslagsrik, provokativ och oförsonlig kraft mitt i den revolutionära processens mångfald.

Bibliografi

Underlaget för denna pjäs utgörs framförallt av Trotskijs och Lenins skrifter. Av dessa vill jag särskilt framhålla:

Trotskyj Geschichte der russischen Revolution. Berlin 1960

Trotskyj Mein Leben. Berlin 1929

Trotskyj Literatur und Revolution. Wien 1924

Trotskyj Tagebuch im Exil. Köln/Berlin 1958

Trotskyj The Permanent Revolution. New York 1965

Lenin Staat und Revolution. Berlin 1948

Lenin Über Kultur und Kunst. Berlin 1960

Lenin Was tun? Berlin 1946

Lenin Zwei Kritiken der Sozialdemokratie. Berlin 1946

Då Trotskijs namn fortfarande är tabubelagt i den sovjetiska historieskrivningen – utom i de fall då den fortsätter den stalinistiska epokens nedsvärning – har jag i övrigt varit hänvisad till böcker av historiker från borgerliga länder. Härav de viktigaste titlarna:

Conquest, Robert The Great Terror. Toronto 1968

Deutscher, Isaac Trotskyj, 3 vol. Stuttgart 1962

Deutscher, Isaac Stalin. Oxford 1949

Eastman, Max Since Lenin died. London 1925

Lewin, Moshé Le dernier combat de Lénine. Paris 1967

Novack, George The Case of Leon Trotsky – Preliminary Commission of Inquiry. New York 1968

Payne, Robert The Rise and Fall of Stalin. London 1966

Possony, Stefan Lenin. London 1964

Rauch, Georg von Geschichte des bolschewistischen Russland. Wiesbaden 1965

Reed, John Ten Days That Shook the World. Harmondsworth 1966

Shub, David Lenin. Wiesbaden 1952

Wolfe, Bertram D. Lenin, Trotzki, Stalin. Frankfurt/Main 1965

Zeman, Z. Freibeuter der Revolution. Köln 1964

Förutom *Krupskaja, N. K., Memories of Lenin,* London 1930, och en Stalinbiografi av ett sovjetiskt författarkollektiv, Moskva 1947, har jag använt rättegångsprotokollen ”Über die Strafsache des sowjetfeindlichen trotzkistischen Zentrums”, Moskva 1937, samt protokollen från rättegången mot Bucharin, Moskva 1938 och mot Zinovjev, Moskva 1939.